

UCHWAŁA Nr XXXIII/48/09
RADY MIEJSKIEJ W KOLUSZKACH
z dnia 27 kwietnia 2009 r.

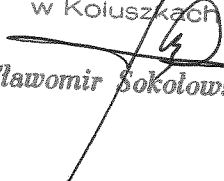
w sprawie uchwalenia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Koluszki na lata 2008-2011

Na podstawie art. 7 ust. 1 pkt 9 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tekst jednolity Dz. U. z 2001 roku Nr 142, poz. 1591, zmiany z 2002 r. Dz. U. Nr 23, poz. 220, Nr 62, poz. 558, Nr 113, poz. 984, Nr 153, poz. 1271, Nr 214, poz. 1806, z 2003 r. Nr 80, poz. 717, Nr 162, poz. 1568, z 2004 r. Nr 102, poz. 1055, Nr 116, poz. 1203, z 2005 r. Nr 172, poz. 1441, Nr 175, poz. 1457, z 2006 r. Nr 17, poz. 128, Nr 181, poz. 1337, z 2007 r. Nr 48, poz. 327, Nr 138, poz. 974, Nr 173, poz. 1218; z 2008 r. Nr 180, poz. 1111) oraz art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568; zmiany z 2004 r. Dz. U. Nr 96, poz. 959, z 2005 r. Nr 238, poz. 2390, z 2006 r. Nr 50, poz. 362, Nr 126, poz. 875) **Rada Miejska w Koluszkach uchwala, co następuje:**

§ 1. Uchwala się Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Koluszki na lata 2008-2011 stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Koluszek.

§ 3. Uchwała podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Łódzkiego i wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia jej ogłoszenia.

Przewodniczący Rady Miejskiej
w Koluszkach

Sławomir Sokołowski

Załącznik
do uchwały Nr XXXIII/48/09
Rady Miejskiej w Koluszkach
z dnia 27 kwietnia 2009 r.

**Regionalny Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków
w Łodzi**

**GMINNY
PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI
DLA GMINY KOLUSZKI**

Opracował zespół w składzie:

mgr inż. arch. Jolanta Welc Jędrzejewska
mgr Agnieszka Lorenc Karczewska
mgr Anna Michalska
mgr Patrycja Podgarbi
dr inż. arch. Włodzimierz Witkowski

Dyrektor Regionalnego Ośrodka Badań i Dokumentacji Zabytków w Łodzi
mgr inż. arch. Paweł Filipowicz

Listopad 2007 r.

Spis treści:

1. Wstęp.....	3
1.1. Cel opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami gminy Koluszki.....	3
1.2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami.....	4
2. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego.....	5
2.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami dla gminy Koluszki z opracowaniami wykonanymi na poziomie województwa.....	5
2.1.1. Strategią rozwoju województwa łódzkiego.....	5
2.1.2. Planem zagospodarowania przestrzennego województwa łódzkiego.....	6
2.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z wojewódzkim programem opieki nad zabytkami w województwie łódzkim.....	8
2.3. Tezy krajowego programu ochrony zabytków.....	11
2.4. Strategiczne cele polityki państwa w sferze ochrony zabytków.....	12
2.5. Krajowe uwarunkowania formalno-prawne i instytucjonalne funkcjonowania ochrony dóbr kultury.....	15
3. Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy Koluszki.....	18
3.1. Wykaz obiektów zabytkowych nieruchomych.....	22
3.2. Obiekty zabytkowe nieruchome o najwyższym znaczeniu dla gminy.....	23
3.3. Zabytki ruchome.....	24
3.4. Krajobraz kulturowy.....	25
3.5. Zabytki archeologiczne.....	25
3.6. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego.....	27
3.6.1. - Wynikające ze strategii rozwoju społeczno-gospodarczego miasta.....	27
3.6.2. - Wynikające ze studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy.....	32
3.6.3. - Wynikające z miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego miasta.....	37
4. Cele gminnego programu opieki nad zabytkami.....	40
5. Kierunki działań dla realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami.....	42
6. Podział na obszary, projekty zadania.....	46
7. Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami.....	52
8. Monitoring działania gminnego programu opieki nad zabytkami.....	54
9. Źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami.....	56
9.1. Środki prywatne.....	57
9.2. Środki publiczne.....	58
9.2.1. Fundusze publiczne, krajowe.....	59
9.2.2. Możliwości pozyskania i analizy dostępności źródeł finansowania inwestycji z funduszy Unii Europejskiej w latach 2007 – 2013.....	66
9.3. Finansowanie zadań związanych z realizacją gminnego programu opieki nad zabytkami w ramach programów sektorowych.....	72

1. Wstęp

Koluszki - miasto i gmina - administracyjnie położone są w centrum województwa łódzkiego, w powiecie łódzkim wschodnim. Obszar gminy Koluszki położony jest w północno-wschodniej części powiatu i graniczy od północy z gminami Brzeziny, Rogów i Jeżów, od wschodu z gminami Żelechlinek i Budziszewice, od południa z gminami Ujazd i Rokiciny, od zachodu z gminami Brójce i Andrespol. Siedzibą władz powiatowych jest miasto Łódź.

Miasto i gmina Koluszki leżą w południowo-wschodniej części Nizin Środkowopolskich, w obszarze południowo- zachodniego Mazowsza.

Pod względem ukształtowania powierzchni obszar gminy jest urozmaiconą hipsometrycznie falistą wysoczyzną morenową i wodnolodowcową (200,0 - 210,0 m n.p.m.) o spadku z zachodu na wschód i północny wschód. Większe obniżenia występują w dolinach rzek Mrogi, Rawki i Piasecznicy (170,0 - 190,0 m n.p.m.).

Przez teren gminy przebiegają, mające duże znaczenie dla rozwoju gospodarczego obszaru, magistralna linia kolejowa Warszawa - Katowice oraz linia kolejowa pierwszorzędna Łódź - Tomaszów Mazowiecki.

Na terenie opracowania wydzielają się trzy struktury funkcjonalno-przestrzenne - obszar miasta Koluszki, wschodnia część gminy o charakterze rolnym, ze znaczącymi terenami przyrodniczymi oraz jej część zachodnia o charakterze rolnym z obszarami przyrodniczymi i terenami mieszkalnymi i rekreacyjnymi.

W skład gminy wchodzi miejscowości zorganizowane w 24 sołectwach: Będzelin, Borowa (Borowa I i Borowa II), Długie, Lisowice, Felicjanów, Gałków Duży, Gałków Mały (Gałków Mały - Wschód i Gałków Mały - Zachód), Gałków - Parcela, Jeziorko, Katarzynów, Kaletnik, Kazimierzów, Przanowice, Stary Redzeń, Nowy Redzeń, Regny, Różyca, Stamirowice, Stefanów, Świny, Wierzchy, Zielona Góra oraz miejscowości niesołeckie: Erazmów, Leosin, Słotwiny, Turobowice, Zygmuntów, Żakowice.

W strukturze użytkowania powierzchni ziemi użytki rolne zajmują 48,1 %, a lasy i zadrzewienia 40,2 % powierzchni gminy.

Na zasób kulturowy miasta i gminy składają się układy przestrzenne, obiekty, układy zieleni oraz stanowiska archeologiczne.

Dominującą rolę w krajobrazie gminy odgrywają przestrzenne struktury liniowe - ciągi linii kolejowych, obiekty i zespoły zabudowy tradycyjnej, w tym zabudowa osiedla mieszkaniowego pracowników kolei oraz zabytki techniki związane z koleją, nadające miastu indywidualną cechę, wyróżniającą go z otoczenia.

Gminny program opieki nad zabytkami, stanowiący instrument koordynacyjny wdrażania gminnych polityk przestrzennych, powinien przyczynić się do istotnej poprawy stanu zasobów gminnego dziedzictwa kulturowego poprzez określenie działań edukacyjnych, organizacyjnych i finansowych oraz upowszechnienie w świadomości społeczeństwa gminy potrzeb i zasad ochrony środowiska kulturowego.

1.1. Cel opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami dla gminy Koluszki

Opracowanie gminnego programu opieki nad zabytkami ma na celu poprawę stanu zachowania środowiska kulturowego gminy. Środkiem do tego prowadzącym jest między innymi określenie w programie

zasad dotyczących finansowania i organizacji działań ochronnych wobec środowiska kulturowego oraz działań organizacyjnych, edukacyjnych i wychowawczych wobec lokalnej społeczności.

Spodziewanym efektem będzie, poza poprawą stanu środowiska kulturowego, stworzenie dla rozwoju gospodarczego gminy atrakcyjnego, markowego produktu turystycznego wykorzystującego dobra kultury, rozwój przedsiębiorczości oraz uwrażliwienie mieszkańców gminy na potrzeby związane z utrzymaniem i ochroną środowiska kulturowego.

Art. 85 ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 163 poz. 1568) stanowi, że w krajowym programie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami określa się w szczególności cele i kierunki działań oraz zadania w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, warunki i sposób finansowania planowanych działań, a także harmonogram ich realizacji. Przez analogię podobny zakres przyjęto dla opracowania sporządzanego dla gminy.

Ustawowe cele opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami określone są w art. 87 ust.2 w/w ustawy. W myśl tego przepisu gminny program opieki nad zabytkami ma na celu w szczególności:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju,
- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej,
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania,
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego,
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków,
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

1.2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Podstawę prawną opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami dla gminy Koluszki stanowią:

1. Rozstrzygnięcia ustawowe:

- Art. 7 ust. 1 pkt 9 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001 r. Nr 142 poz.1591 z późniejszymi zmianami), stwierdzające, że: „Zaspakajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy (...) kultury, w tym (...) ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.”

- Art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 163 poz. 1568).

Artykuł ten stanowi, że:

- wójt sporządza na okres 4 lat gminny program opieki nad zabytkami.
- gminny program opieki nad zabytkami przyjmuje rada gminy po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków
- gminny program opieki nad zabytkami ogłaszany jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym
- z realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami wójt sporządza co 2 lata sprawozdanie, które przedstawia radzie gminy.

2. Gminna ewidencja zabytków dla gminy Koluszki wykonana przez Regionalny Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków w Łodzi w czerwcu 2007 r.

3. Umowa z dnia 3 kwietnia 2007 r. nr KOBiDZ/W/20/2007, EDZ. 4040-1/07 zlecająca Regionalnemu Ośrodkowi Badań i Dokumentacji Zabytków w Łodzi wykonanie m.in. gminnego programu opieki nad zabytkami dla gminy Koluszki.

2. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego gminy Koluszki

2.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami dla gminy Koluszki z opracowaniami wykonanymi na poziomie województwa

2.1.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami dla gminy Koluszki ze strategią rozwoju województwa łódzkiego.

W strategii rozwoju województwa łódzkiego¹ główny cel rozwoju województwa – misja została zdefiniowana następująco:

**Podniesienie atrakcyjności województwa łódzkiego
w strukturze regionalnej Polski i Europy
jako regionu sprzyjającego zamieszkanemu i gospodarce
przy dążeniu do budowy wewnętrznej spójności
i zachowaniu różnorodności jego miejsc.**

Kierunki działań określone dla realizacji tak sformułowanej misji rozwoju województwa łódzkiego zawierają w sobie elementy ochrony i opieki nad zabytkami. Strategia zakłada:

- wykorzystanie walorów turystycznych i kulturalnych do promocji regionu,
- rewitalizację terenów miejskich i przemysłowych,
- zachowanie cennych wartości przyrodniczych, kulturowych i krajobrazowych regionu,
- wspieranie samorządów lokalnych chroniących przestrzeń jako dobro publiczne, zachowując jej walory estetyczne, kulturowe, przyrodnicze i społeczne,
- objęcie systemową ochroną prawną terenów o najwyższych walorach przyrodniczo-krajobrazowych,
- wspieranie oraz inicjowanie działań na rzecz przywracania, ochrony i kultywowania historycznych wartości regionu,
- kształtowanie i wzmacnianie kulturotwórczej funkcji metropolii łódzkiej oraz ośrodków tożsamości regionalnej,
- pobudzanie, kształtowanie i wzmacnianie kulturotwórczej funkcji ośrodków osadniczych,
- opracowanie zasad i programów ochrony środowiska kulturowego,
- rewaloryzację historycznych układów urbanistycznych oraz obiektów zabytkowych wraz z ich otoczeniem i ochroną ekspozycji, w tym zagospodarowanie obiektów związanych z historią regionu na cele kulturalne.

W działaniach określanych w strategii, dotyczących ochrony obiektów i obszarów zabytkowych, wymieniono opracowanie zasad i programów ochrony środowiska kulturowego.

¹ Zatwierdzona Uchwałą Sejmiku Województwa Łódzkiego Nr LI/865/2006 z dnia 31 stycznia 2006 r.

Spodziewane dla opieki nad zabytkami gminy Koluszki rezultaty tak ukierunkowanych działań to:

- osiągnięcie społecznej akceptacji i świadomości wagi spraw związanych z ochroną środowiska kulturowego
- poprawa warunków zamieszkania i estetyki przestrzeni miasta Koluszki (rewitalizacja)
- wzmocnienie identyfikacji mieszkańców z miejscem zamieszkania („małą ojczyzną”)
- znalezienie współinwestorów zainteresowanych rewitalizacją obiektów i obszarów zabytkowych
- wykorzystanie atrakcyjnego pod względem krajobrazowym i przyrodniczym otoczenia gminy dla jej rozwoju gospodarczego.

2.1.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami dla gminy Koluszki z planem zagospodarowania przestrzennego województwa łódzkiego

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa łódzkiego² główne cele polityki przestrzennej województwa formułuje jak niżej:

- 1. Kształtowanie mechanizmów generujących efektywny rozwój województwa w dostosowaniu do zróżnicowanych przestrzennie uwarunkowań i zasobów**
- 2. Stała poprawa standardu cywilizacyjnego społeczeństwa poprzez przeciwdziałanie procesom peryferyzacji i marginalizacji**
- 3. Przeciwdziałanie tendencjom degradacji środowiska przyrodniczego i kulturowego oraz kształtowanie ładu przestrzennego i ekologicznego**
- 4. Stworzenie regionu zintegrowanego, posiadającego własną tożsamość kulturową.**

Dla ochrony i kształtowania środowiska kulturowego plan przyjmuje zasadę prowadzenia działań mających na celu wykluczenie możliwości dokonywania niekontrolowanych przemian krajobrazu kulturowego, a jako priorytetowe przyjmuje działania zapewniające ład i harmonię w przestrzeni. Zakłada się, że działania te prowadzone będą w różnych skalach – od krajobrazu całego województwa, poprzez zespoły urbanistyczne, ruralistyczne i krajobrazy otwarte, do pojedynczego dzieła architektury, techniki czy obiektu przyrodniczego.

Plan uznaje, że ochrona dóbr kultury (materialnych i niematerialnych) jest celem polityki przestrzennej, a kształtowanie środowiska kulturowego powinno generować rozwój innych dziedzin życia regionu (osadnictwo, turystykę i rekreację, leśnictwo i rolnictwo). Obiekty kultury materialnej winny być wykorzystane i użytkowane z zapewnieniem opieki konserwatorskiej, rewaloryzacji i nadaniem im odpowiednich funkcji użytkowych.

W planie przyjęto, że ścisłej ochronie konserwatorskiej powinny podlegać tereny, na których zachowały się zespoły przestrzenne wpisane do rejestru zabytków. Celem wyznaczenia wspomnianych stref ochrony konserwatorskiej jest zachowanie historycznego charakteru tych terenów oraz zapewnienie im ochrony i rewaloryzacji. Na obszarze województwa łódzkiego strefy takie obejmują głównie centra historycznych miast i wsi. Przy tym działania ochronne plan rozumie jako całokształt poczynań organizacyjnych i gospodarczych na rzecz przywrócenia i utrwalenia ich historycznych walorów, nadania im współczesnej

² Zatwierdzony uchwałą Sejmiku Województwa Łódzkiego Nr XLV/524/2002 z dnia 9 lipca 2002 r.

treści, jak również ich funkcjonalnej i kompozycyjnej integracji z całością organizmów miejskich i wiejskich.

Plan stwierdza, że ochrona dziedzictwa kulturowego i zachowanie go dla przyszłych pokoleń jest zadaniem najwyższej wagi w planowaniu przestrzennym.

Kierunki zagospodarowania przestrzennego dla zachowania i ochrony walorów środowiska kulturowego sprecyzowano jak niżej:

1. Ochrona obszarów o unikatowych i najwyższych wartościach kulturowych poprzez objęcie ich ochroną prawną i ustanowienie instrumentarium kształtowania krajobrazu kulturowego
2. Działania rewaloryzacyjne w historycznych centrach miast i wsi posiadających najwyższy walor zabytkowy, z czytelnym układem komponowanym
3. Ochrona historycznych obszarów rozwoju przemysłu, stanowiących wartościowe relikty epoki pierwszego uprzemysłowienia
4. Ochrona i rewaloryzacja zabytkowych układów zieleni
5. Ochrona dolin rzecznych
6. Wyznaczanie tras szlaków turystycznych z uwzględnieniem najwybitniejszych zespołów zabytkowych województwa
7. Ochrona materialnych i niematerialnych przejawów tradycji kultury ludowej
8. Ochrona stanowisk archeologicznych
9. Ochrona miejsc pamięci narodowej i świadectw przeszłości historycznej
10. Ekspozowanie indywidualnych cech środowiska kulturowego województwa łódzkiego
11. Wyprowadzenie ruchu tranzytowego poza zabytkowe układy urbanistyczne,
12. Traktowanie celu ochrony środowiska kulturowego jako przesłanki polityk przestrzennych formułowanych na poziomie gmin

Plan zakłada, że dla ochrony dziedzictwa kulturowego, jak również kształtowania harmonijnego krajobrazu kulturowego, niezbędne jest opracowanie kompleksowego „Programu ochrony środowiska kulturowego województwa łódzkiego” opartego na studiach krajobrazowo-przestrzennych, uwzględniającego specyfikę poszczególnych regionów kulturowych. Równolegle z opracowaniami planistycznymi niezbędne jest prowadzenie działań uświadamiających mieszkańcom województwa nadrzędność wartości tradycji w kształtowaniu najbliższego środowiska zamieszkania, ułatwiającej im identyfikację ze swoją małą ojczyzną.

W planie miasto Koluszki zakwalifikowano do grupy ośrodków ponadlokalnych. Wraz z terenem gminy usytuowane jest w strefach:

- koncentracji związków metropolitarnych (obszar wspierający węzłowy ośrodek wojewódzki, położony w paśmie wzmożonej urbanizacji i aktywności gospodarczej, uzupełniony zabudową rekreacyjno-mieszkaniową)
- potencjalnego zintegrowania regionu metropolitarnego warszawsko-łódzkiego,
- potencjalnych koncentracji procesów rozwojowych,
- wielofunkcyjnych przekształceń obszarów wiejskich.

Ze względu na warunki do uprawy roli omawiany teren wskazany jest do łączenia funkcji rolniczych z takimi dziedzinami, jak usługi i turystyka.

Położenie i zainwestowanie predysponują Koluszki do pełnienia funkcji ośrodka logistycznego, mogącego przekształcić się w centrum logistyczne.

Spodziewane dla opieki nad zabytkami gminy Koluszki rezultaty tak ukierunkowanych działań to:

- dostępność gminy dla potencjalnych inwestorów w związku z jej korzystnym położeniem w układzie komunikacyjnym województwa

- uwzględnienie w rozwoju obszaru województwa zróżnicowanych (lokalnych) uwarunkowań przestrzennych oraz zasobów
- przeciwdziałanie degradacji środowiska przyrodniczego i kulturowego gminy
- ochrona prawna obszarów i obiektów zabytkowych
- ochrona i rewaloryzacja parków i cmentarzy
- eksponowanie walorów kulturowych gminy w połączeniu z walorami krajobrazowymi sąsiadujących obszarów
- ochrona stanowisk archeologicznych

2.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami dla gminy Koluszki z wojewódzkim programem opieki nad zabytkami w województwie łódzkim

Wojewódzki program opieki nad zabytkami sporządzany jest co 4 lata przez zarząd województwa. Program wykonany z uwzględnieniem celów analogicznych, jak i w programie gminnym, przyjmowany jest do realizacji przez sejmik wojewódzki po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Z realizacji wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami zarząd województwa co 2 lata sporządza sprawozdanie z realizacji wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami, przedstawiane sejmikowi województwa.

Jednocześnie sprawozdanie takie jest przekazywane Generalnemu Konserwatorowi Zabytków i właściwemu wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków w celu jego wykorzystania przy opracowywaniu, aktualizacji i realizacji krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami w Województwie Łódzkim³ jako misję programu określa:

**Kreowanie i promocję
różnorodności walorów dziedzictwa kulturowego
i spuścizny dziejowej regionu
jako podstawy kształtowania tożsamości województwa łódzkiego
– jedność wielokulturowa regionu.**

Głównym celem strategicznym programu jest:

- likwidacja bądź minimalizacja zagrożeń środowiska kulturowego: krajobrazu kulturowego, historycznych układów przestrzennych, zabytków nieruchomych i ruchomych, zabytków archeologicznych oraz zasobów niematerialnych.

Tak sprecyzowany cel strategiczny będzie wymagał ścisłej współpracy i zaangażowania działających na terenie województwa jednostek samorządowych wszystkich szczebli, instytucji rządowych odpowiedzialnych za ochronę zabytków, jednostek kulturalnych, naukowych i oświatowych, instytucji i organizacji pozarządowych oraz użytkowników i właścicieli obiektów zabytkowych. Pozwoli to na:

- podjęcie zintegrowanych, systemowych działań zmierzających do zahamowania postępującej degradacji środowiska kulturowego,
- koordynację kompleksowych działań konserwatorskich i rewaloryzacyjnych w ramach partnerstwa publiczno-prywatnego,
- przywrócenie wartości i walorów obszarom i obiektom zabytkowym oraz ich wykorzystanie dla rozwoju turystyki i promocji podregionów kulturowych,

³ Przyjęty przez Sejmik Województwa Łódzkiego w czerwcu 2007 r.

- kształtowanie poczucia odpowiedzialności za zasoby dziedzictwa kulturowego, zarówno władz samorządowych, jak i mieszkańców regionu,
- wzmocnienie więzi społeczności lokalnych poprzez wspólne działania na rzecz wzmocnienia tożsamości regionalnej oraz poprawy stanu dziedzictwa kulturowego i ładu przestrzennego,
- właściwe zdyskontowanie środków finansowych z wykorzystaniem funduszy pomocowych Unii Europejskiej.

Podjęcie kompleksowych działań dotyczących wszystkich wymienionych elementów składających się na dziedzictwo kulturowe przyczyni się do powstania efektu synergii, co korzystnie wpłynie na efekty realizacji programu.

W programie wyznaczono 4 cele operacyjne, a dla ich realizacji priorytety i działania:

Cel operacyjny 1. Ochrona i kształtowanie krajobrazu kulturowego w powiązaniu z walorami środowiska przyrodniczego

Priorytet	Działanie
1. Racjonalne kształtowanie struktur przestrzennych z zachowaniem zasad rozwoju zrównoważonego	1. Utworzenie na terenie województwa spójnego systemu obszarów chronionych 2. Ochrona i zachowanie tożsamości oraz różnorodności kulturowej i przyrodniczej regionu 3. Tworzenie parków kulturowych
2. Świadome kształtowanie tożsamości regionalnej i ochrona zasobów niematerialnych województwa	1. Tworzenie i promocja skansenów 2. Promocja działalności artystycznej, twórczości ludowej i ludowych produktów regionalnych oraz identyfikacja i promocja tradycyjnych form działalności gospodarczej.

Cel operacyjny 2. Zachowanie i ochrona historycznych miast i wsi regionu

Priorytet	Działanie
1. Przywrócenie wartości i walorów przestrzennych miast	1. Rewitalizacja układów urbanistycznych oraz ochrona obiektów zabytkowych „in situ” 2. Rewaloryzacja miejskich terenów zieleni 3. Rewitalizacja zdegradowanych terenów miejskich
2. Ochrona układów ruralistycznych	1. Rewitalizacja układów ruralistycznych oraz ochrona obiektów zabytkowych „in situ”

Cel operacyjny 3. Zachowanie materialnych walorów regionalnego dziedzictwa kulturowego

Priorytet	Działanie
1. Ochrona zabytków nieruchomych	1. Wspieranie inicjatyw dotyczących uznania za pomnik historii 2. Prace konserwatorskie w obiektach zabytkowych
2. Ochrona zabytków archeologicznych	1. Identyfikacja obiektów archeologicznych na terenie województwa 2. Zwiększenie świadomości władz i społeczności lokalnych w zakresie konieczności ochrony zabytków archeologicznych
3. Ochrona zabytków ruchomych	1. Promocja oraz ochrona muzeów i ich zbiorów 2. Ochrona sztuki sakralnej

Cel operacyjny 4 Wykorzystanie zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych

Priorytet	Działanie
1. Zwiększenie dostępności obiektów zabytkowych	1. Adaptacja obiektów zabytkowych na cele turystyczne, kulturalne, edukacyjne i społeczne
2. Rozwój turystyki w obszarach cennych krajobrazowo	1. Zagospodarowanie i promocja szlaków turystycznych wytyczonych w oparciu o zasoby dziedzictwa kulturowego regionu
3. Wzrost świadomości mieszkańców regionu w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego i opieki nad zabytkami	1. Edukacja mieszkańców w zakresie dziedzictwa kulturowego regionu

Spodziewane dla opieki nad zabytkami dla gminy Koluszki rezultaty tak ukierunkowanych działań to:

- realizacja zasad partnerstwa publiczno-prywatnego przy rewaloryzacji i adaptacji zabytków do nowych funkcji
- wspieranie ochrony obiektów „in situ”
- wspieranie i promocja regionalnych form budownictwa
- wspieranie programów rewitalizacji obszarów miasta
- umieszczenie obiektów i obszarów zabytkowych w elektronicznej bazie danych
- powstanie szlaków turystycznych w oparciu o zasoby dziedzictwa kulturowego gminy
- wspieranie rozwoju agroturystyki na bazie lokalnych atrakcji historycznych i kulturowych

- wspieranie wydawnictw dotyczących obiektów i obszarów zabytkowych na terenie gminy
- prowadzenie szkoleń i działań edukacyjnych dla dzieci i dorosłych mieszkańców gminy
- włączenie placówek naukowych oraz organizacji pozarządowych w działania na rzecz poprawy kondycji oraz upowszechniania wiadomości o środowisku kulturowym gminy
- ułatwienie dostępu do funduszy pomocowych Unii Europejskiej.

2.3. Tezy krajowego programu ochrony zabytków

Ochrona i konserwacja zabytków jest istotnym elementem polityki kulturalnej państwa. Dobra kultura, w tym zabytki są nie tylko materialnym śladem przeszłości, lecz także cennym elementem kultury, przyczyniającym się do kształtowania współczesnego, przyjaznego otoczenia człowieka.

Uznano, że w najbliższych latach zadaniem głównym polityki Państwa w dziedzinie ochrony zabytków jest stworzenie mechanizmów porządkujących tę sferę – dostosowujących ją do warunków gospodarki rynkowej zarówno w drodze korekt przepisów prawnych, jak i korekty kompetencji i zasad działań instytucji ochrony zabytków, aż po zmiany strategii i organizacji ochrony. Zmiany te powinny zapewnić pełną ochronę wypracowanego w kraju dorobku intelektualnego i praktyk odnoszących się do bezpośredniej ochrony zabytków przy równoczesnym wskazaniu możliwości i zakresu adaptacji w kraju zasad funkcjonowania ochrony zabytków w zjednoczonej Europie.

Opracowanie Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami” jest ustawowym obowiązkiem Ministra Kultury. Program określić ma cele i kierunki działań organów i jednostek administracji publicznej oraz zadania w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, warunki i sposób finansowania planowanych działań, a także harmonogram ich realizacji.

W trakcie prac nad programem przyjęto poniżej podane tezy⁴ dotyczące jego zakresu:

1. Uwarunkowania ochrony i opieki nad zabytkami, stan zabytków ruchomych i nieruchomych, pomniki historii i obiekty wpisane na listę światowego dziedzictwa.
2. Stan zabytków archeologicznych, stan zabytków techniki, stan służb konserwatorskich, stan opieki nad zabytkami, stan uregulowań prawnych.
3. Działania o charakterze systemowym: powiązanie ochrony zabytków z polityką ekologiczną, ochrony przyrody, polityką przestrzenną, celną i polityką bezpieczeństwa państwa.
4. Wypracowanie strategii ochrony dziedzictwa kulturowego i wprowadzenie jej do polityk sektorowych.
5. System finansowania: stworzenie sprawnego systemu finansowania ochrony i opieki konserwatorskiej.
6. Dokumentowanie, monitorowanie i standaryzacja metod działania: dokumentowanie, monitorowanie, ujednolicenie metod działań profilaktycznych, konserwatorskich, restauratorskich i ochronnych.
7. Kształcenie i edukacja, kształcenie specjalistyczne, podyplomowe i system uznawalności wykształcenia, edukacja społeczeństwa, edukacja właścicieli i użytkowników.
8. Współpraca międzynarodowa: współpraca z instytucjami i organizacjami, współpraca w obszarze Europy Środkowej.

Uznano, że problematyka ochrony środowiska kulturowego powinna być rozpatrywana łącznie z problematyką ochrony środowiska przyrodniczego w opracowywaniu zasad ochrony środowiska, rozumianego jako suma wcześniej wymienionych – odpowiednio do powszechnych tendencji europejskich i światowych.

⁴ Przyjęte przez Radę Ochrony Zabytków w dniach 25 i 26 marca 2005 r. i zatwierdzone przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

2.4. Strategiczne cele polityki państwa w sferze ochrony zabytków

W Narodowym Programie Kultury „Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego na lata 2004 – 2013”, służącym wdrożeniu Narodowej Strategii Rozwoju Kultury⁵, określono filozofię działań wobec dziedzictwa kulturowego, wzbogacając go ekonomicznymi mechanizmami wzmacniającymi skuteczność ochrony dóbr kultury.

Uznano, że dziedzictwo kulturowe stanowi przedmiot ochrony i równocześnie potencjał, który powinien zostać wykorzystany dla rozwoju – tylko jego umiejętne włączenie do trwających przemian społeczno-gospodarczych daje gwarancje skutecznej ochrony. W krajach wysoko rozwiniętych ochrona dziedzictwa stała się ważnym instrumentem rozwoju regionalnego i wpływa na stały wzrost rynku pracy.

Ochrona dziedzictwa kulturowego powinna także oznaczać mądre zarządzanie zmieniającą się funkcją obiektów zabytkowych i zmieniającym się ich potencjałem oraz funkcjonować w drodze poszukiwania kompromisu pomiędzy koniecznością zachowania substancji zabytkowej a nieuchronnymi zmianami w uwarunkowaniach jej istnienia. Należy przy tym uznać fakt, że obecnie dziedzictwo kulturowe jest także produktem rynkowym.

Równocześnie niezbędne jest uwzględnianie kwestii tożsamości, indywidualnej tradycji i rodzimości poszczególnych kultur – da to gwarancję równouprawnienia zabytków, w tym np. dziedzictwa mniejszości narodowych i religijnych.

Potrzeba ochrony zabytków powoduje ograniczanie prawa własności ze względu na interes społeczny. Podporządkowując interes prywatny interesowi publicznemu państwo utworzy system pomocy kompensujący dodatkowe obowiązki nałożone na właścicieli zabytków.

Niezbędne jest przy tym dokonanie zmiany prawno-finansowych aspektów ochrony zabytków w kraju. Istniejący system ulg podatkowych powinien ulec rozszerzeniu. Konieczne jest utworzenie, na podobieństwo Funduszu Ochrony Środowiska, systemu ochrony zasobów kulturowych opartego o mechanizm Narodowego Funduszu Ochrony Zabytków.

W obecnie obowiązującej ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, zgodnie z konstytucyjnymi zasadami decentralizacji, zastosowano regułę przekazywania niektórych zadań ochrony dóbr kultury jednostkom samorządu terytorialnego, a w szczególności gminom.

Ustawowo zagwarantowany czynny udział służb konserwatorskich w konstruowaniu opracowań planistycznych wymaga rezerwowania środków finansowych w celu zapewnienia możliwości opracowywania różnorodnych specjalistycznych ekspertyz bezpośrednio przydatnych dla treści studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin i miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego gmin.

Program uznaje za niezbędne także dokonanie zmian dotyczących usamodzielnienia służb konserwatorskich w województwach i podporządkowanie ich bezpośrednio Ministrowi Kultury i Dziedzictwa Kulturowego. Doprowadzenie do takiej sytuacji powinno być jednym z celów strategicznych polityki państwa w zakresie ochrony zabytków w Polsce.

Omawiany dokument wśród najważniejszych celów strategicznych państwa w zakresie ochrony zabytków wymienia w pierwszej kolejności:

- przygotowanie skutecznego systemu prawno-finansowego wspierania ochrony i opieki nad zabytkami
- podjęcie prac nad kompleksowym systemem edukacji na rzecz dziedzictwa
- poszukiwanie instrumentów wzmacniających efekty działalności służby konserwatorskiej

⁵ Przyjętego przez Radę Ministrów w dniu 21 września 2004 r.

- ograniczenie uznaniowości konserwatorów poprzez nałożenie na nich odpowiedzialności za niezgodne z prawem postępowanie.

W programie zwraca się uwagę na turystykę, która w dużym stopniu wykorzystuje środowisko kulturowe, zwłaszcza w miastach historycznych i stanowi dla tych obszarów i obiektów zarówno szansę jak i zagrożenie. Rozwój turystyki może stać się ważnym mechanizmem rozwoju wielu ośrodków i skutecznym instrumentem ochrony dziedzictwa kulturowego. Wymaga to jednak zintegrowanego podejścia do zagadnień ochronnych, funkcji miejskich i rynku. Turystyka jest obecnie postrzegana przez władze samorządowe jako jeden z istotnych czynników rozwoju ekonomicznego. Jednak trzeba mieć na względzie, że szybkość i selektywność konsumpcji turystycznej stanowi zasadnicze zagrożenie dla dziedzictwa kulturowego. Przy tym, w okresie globalizacji lokalność zyskuje na wartości i znaczeniu, również w wymiarze rynkowym.

Gwarancją skutecznej ochrony dziedzictwa kulturowego w systemie wolnorynkowym jest umiejętne powiązanie dziedzictwa ze sferą gospodarczą. Oznacza to konieczność znalezienia kompromisu pomiędzy kanonami ochrony a wymogami ekonomii – jedynie skuteczna strategia zarządzania umożliwia skuteczną ochronę zabytkowego obszaru.

Celem strategicznym Narodowego Programu Kultury „Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego” jest:

Intensyfikacja ochrony i upowszechniania dziedzictwa kulturowego, w tym szczególnie kompleksowa poprawa stanu zabytków nieruchomych.

Celami częściowymi programu są:

- poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w sferze dokumentacji i ochrony zabytków
- kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele kulturalne, turystyczne, edukacyjne, rekreacyjne i inne cele społeczne
- zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych
- promocja polskiego dziedzictwa kulturowego w Polsce i za granicą, w szczególności za pomocą narzędzi społeczeństwa informacyjnego
- rozwój zasobów ludzkich oraz podnoszenie świadomości społecznej w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego
- tworzenie warunków dla rozwoju i ochrony dziedzictwa kultury ludowej
- zabezpieczenie zabytków przed nielegalnym wywozem za granicę.

Cele programu będą realizowane w ramach 2 priorytetów i 5 działań:

Priorytet 1

Aktywne zarządzanie zasobem stanowiącym materialne dziedzictwo kulturowe

Działanie 1.1.

Wzmocnienie ośrodków dokumentacji zabytków oraz budowa nowoczesnych rozwiązań organizacyjno-finansowych w sferze ochrony zabytków.

Celami częściowymi Działania 1.1. są

1. poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w sferze dokumentacji i ochrony zabytków
2. zrównoważone „urynkowanie zabytków”

3. wykształcenie zachęt dla przedsiębiorców i osób fizycznych do inwestowania w zabytki

Działanie 1.2.

Kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele kulturalne, turystyczne, edukacyjne, rekreacyjne i inne cele społeczne.

W ramach działania formułowane będą projekty rewaloryzacji zabytków i ich adaptacji na cele społeczne. Projekty te muszą posiadać znaczący ekonomiczny wpływ na rozwój regionalny, w tym szczególnie przyczyniać się do wzrostu dochodu i zwiększać ilość miejsc pracy. Program wymienia projekty:

1. Program „Polskie regiony w europejskiej przestrzeni kulturowej”, którego głównym celem jest przygotowanie potencjalnych wnioskodawców do opracowania kompleksowych projektów do funduszy strukturalnych.

2. Program: „Promesa Ministra Kultury”, którego celem jest dofinansowanie wkładu własnego beneficjentów do projektów realizowanych w ramach funduszy strukturalnych i innych funduszy europejskich.

Działanie 1.3.

Zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych

Działanie będzie realizowane poprzez programowanie i wdrażanie kompleksowych program dotyczących markowych produktów turystyki kulturowej w Polsce w latach 2004-2013:

1. Program Narodowy Produkt Turystyczny Miasta Stołecznego Warszawa „Trakt królewski”, którego celami jest umocnienie tożsamości narodowej i zachowanie dziedzictwa kulturowego dla przyszłych pokoleń oraz zwiększenie atrakcyjności Warszawy i konkurencyjności regionu na europejskim rynku turystyki kulturowej

2. Program „Fryderyk Chopin 2010” mający na celu stworzenie właściwych warunków dla przywrócenia Polsce właściwej, pierwszoplanowej roli w dziedzinie kultywowania i ochrony dziedzictwa Fryderyka Chopina – postaci symbolizującej w oczach społeczności międzynarodowej szczytowe osiągnięcia kultury europejskiej.

Priorytet 2

Edukacja i administracja na rzecz ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego

Działanie 2.1.

Rozwój zasobów ludzkich oraz podnoszenie świadomości społecznej w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego

Działanie będzie realizowane poprzez:

- podnoszenie wykształcenia kadr zatrudnionych w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego
- podnoszenie zainteresowania społeczeństwa problematyką ochrony zabytków
- powołanie zespołu naukowego zajmującego się badaniami naukowymi z sferze wpływu zachowania i rewaloryzacji dziedzictwa kulturowego na rozwój społeczno-ekonomiczny regionów
- promowanie zachowania dziedzictwa kulturowego wsi poprzez aktywizację społeczności wiejskich

Działanie 2.2.

Ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego przed nielegalnym wwozem, wywozem i przewozem przez granice

Działanie będzie realizowane poprzez wdrożenie programu „Absent Patrymonium” – sieci informacji wirtualnej o zabytkach wywożonych i zaginionych.

Spodziewane dla opieki nad zabytkami gminy Koluszki rezultaty tak ukierunkowanych działań to:

- realizacja zasad partnerstwa publiczno-prywatnego w sferze adaptacji zabytków do nowych funkcji

- ustanowienie skutecznych zasad interwencyjnych robót zabezpieczających podejmowanych w przypadku zagrożenia zabytkowej substancji oraz skutecznej egzekucji zwrotu poniesionych kosztów
- określenie zasad zagospodarowania i adaptacji zabytków oraz nadawania im nowych funkcji w celu zwiększenia atrakcyjności komercyjnej zabytków
- zasilenie sfery ochrony dziedzictwa kulturowego poprzez pozyskanie dodatkowych środków (w tym państwowy fundusz celowy)
- wieloletnie gwarancje Ministra Kultury dla kredytów inwestycyjnych w sferze dziedzictwa kulturowego zaciąganych przez instytucje publiczne.
- wykorzystanie wypracowanych zasad postępowania i metod działania dla stworzenia markowego produktu turystycznego
- podniesienie świadomości społeczeństwa co do wagi ochrony dziedzictwa kulturowego
- wzbogacenie obszarów aktywizacji społecznej
- dostęp do informacji o zabytkach.

2.5. Krajowe uwarunkowania ustawowe i instytucjonalne funkcjonowania ochrony dóbr kultury

Uregulowania prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami znajdują się w szeregu obowiązujących ustaw, w tym w:

1. ustawie z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162 poz. 1568),
2. ustawie z dnia 27 kwietnia 2001 r. - Prawo ochrony środowiska (Dz. U. Nr 62, poz. 627 i Nr 115 poz. 1229 z późniejszymi zmianami),
3. ustawie z dnia 16 października 1991 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2001 r. Nr 99 poz. 1079, Nr 100 poz. 1085, Nr 110 poz. 1189 i Nr 145 poz. 1623 z późniejszymi zmianami),
4. ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2000 r. Nr 46 poz. 543 z późniejszymi zmianami),
5. ustawie z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. Nr 8 poz. 717)
6. ustawie z dnia 7 lipca 1994 r. - Prawo budowlane (Dz. U. z 2000 r. Nr 106, poz. 1126, Nr 109 poz. 1157 i Nr 120 poz. 1268 z późniejszymi zmianami).

Zasady ochrony zabytków znajdujących się w muzeach i w bibliotekach określone zostały w:

1. ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz. U. z 1997 r. Nr 5 poz. 24 z późniejszymi zmianami),
2. ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. Nr 85 poz. 539 z późniejszymi zmianami).

Ochronę materiałów archiwalnych regulują przepisy:

1. ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dz. U. z 2002 r. Nr 171 poz. 1396 i Nr 241 poz. 2074).

Art. 3 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami stanowi, że zabytkiem jest nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Art. 4 tej ustawy stwierdza, że ochrona zabytków polega, w szczególności, na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- 1) zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie,
- 2) zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków,

- 3) udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków,
- 4) przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę,
- 5) kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków,
- 6) uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Według art. 6:

1. ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:

1) zabytki nieruchome będące w szczególności:

- a) krajobrazami kulturowymi,
- b) układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
- c) dziełami architektury i budownictwa,
- d) dziełami budownictwa obronnego,
- e) obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
- f) cmentarzami,
- g) parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
- h) miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.

2) zabytki ruchome będące w szczególności:

- a) dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
- b) kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
- c) numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
- d) wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
- e) materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach,
- f) instrumentami muzycznymi,
- g) wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
- h) przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji,

3) zabytki archeologiczne będące w szczególności:

- a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
- b) cmentarzyskami,
- c) kurhanami
- d) reliktnymi działalnościami gospodarczej, religijnej i artystycznej.

2. Ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

Umieszczony w rozdziale drugim art. 7 stanowi, że formami ochrony zabytków są:

- 1) wpis do rejestru zabytków,
- 2) uznanie za pomnik historii,
- 3) utworzenia parku kulturowego,
- 4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego.

Zgodnie z art. 16:

1. Rada gminy, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, na podstawie uchwały, może utworzyć park kulturowy w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej.
2. Uchwała określa nazwę parku kulturowego, jego granice, sposób ochrony, a także zakazy i ograniczenia, o których mowa w art. 17 ust. 1.
3. Wójt (burmistrz, prezydent miasta), w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków, sporządza plan ochrony parku kulturowego, który wymaga zatwierdzenia przez radę gminy.
4. W celu realizacji zadań związanych z ochroną parku kulturowego rada gminy może utworzyć jednostkę organizacyjną do zarządzania parkiem.
5. Park kulturowy przekraczający granice gminy może być utworzony i zarządzany na podstawie zgodnych uchwał rad gmin (związku gmin), na terenie których ten park ma być urządzony.
6. Dla obszarów, na których utworzono park kulturowy, sporządza się obowiązkowo miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego.

Zgodnie z art. 18:

1. Ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy sporządzaniu i aktualizacji studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.
2. W planach i studiach, o których mowa w ust.1, w szczególności:
 - 1) uwzględnia się krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,
 - 2) określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu,
 - 3) ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniając opiekę nad zabytkami.

W myśl art. 19:

1. W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się, w szczególności ochronę:
 - 1) zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków i ich otoczenia
 - 2) innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków,
 - 3) parków kulturowych.
2. W przypadku gdy gmina posiada gminny program opieki nad zabytkami, ustalenia tego programu uwzględnia się w studium i planie, o których mowa w ust. 1.
3. W studium i planie, o których mowa w ust.1, ustala się w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustalenia-mi planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

Art. 20 stanowi, że projekty i zmiany planu zagospodarowania przestrzennego województwa oraz miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego podlegają uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

W art. 21 zapisano, że ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzenia programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy.

Według art. 22 ust. 4 wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy, objętych wojewódzką ewidencją zabytków.

Rozdział dziewiąty ustawy określa organizację organów ochrony zabytków.

Zgodnie z art. 89 organami ochrony zabytków są:

- 1.) minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, imieniu którego zadania i kompetencje w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków,
- 2.) wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje w tym zakresie wykonuje wojewódzki konserwator zabytków.

W art. 91 ust. 4 precyzuje zadania, które wykonuje wojewódzki konserwator zabytków. Są to w szczególności:

- 1.) realizacja zadań wynikających z krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,
- 2.) sporządzanie, w ramach przyznanych środków budżetowych, planów finansowania ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,
- 3.) prowadzenie rejestru o wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz gromadzenie dokumentacji w tym zakresie,
- 4.) wydawanie, zgodnie z właściwością, decyzji, postanowień i zaświadczeń w sprawach określonych w ustawie oraz w przepisach odrębnych,
- 5.) sprawowanie nadzoru nad prawidłowością prowadzonych badań konserwatorskich, architektonicznych, prac konserwatorskich, restauratorskich, robót budowlanych i innych działań przy zabytkach oraz badań archeologicznych,
- 6.) organizowanie i prowadzenie kontroli w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,
- 7.) opracowywanie wojewódzkich planów ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych oraz koordynacja działań przy realizacji tych planów,
- 8.) upowszechnianie wiedzy o zabytkach,
- 9.) współpraca z innymi organami administracji publicznej w sprawach ochrony zabytków.

3. Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy Koluszki

Historia miasta

Historia Koluszek sięga końca XIV wieku. Pierwsza wzmianka o nich pochodzi z 1399 roku, kiedy to Koluszcovice zostały zarejestrowane w Sądowych Księgach Brzezin. Na przełomie XIV i XV wieku przez Koluszki przechodził ważny szlak handlowy zwany bałtycko - ruskim, wiodący od Łęczycy, przez Brzeziny, Koluszki, Inowłódz, Opoczno do Sandomierza.

Istnieje kilka hipotez dotyczących nazwy osady.

Jedna z nich głosi, że pierwszym właścicielem miejscowości był Koluch a następnie jego syn Koluszek. Inna wersja głosi, że nazwa Koluszki pochodzi od ryby zwanej "koluszka", która stanowiła bogactwo pobliskich stawów i rozlewisk. W przeszłości obszary, na których znajduje się miasto, były silnie zalesione. Z tego okresu nie ma dokładniejszych danych na temat osady, nie znana jest również liczba jej mieszkańców. Pierwsze dane o społeczności Koluszek pochodzą dopiero z 1775 roku - żyło tu 141 osób w 19 domach. Wiadomo, że najstarszą częścią Koluszek są tzw. "Koluszki Stare".

Kolejny zapis o Koluszkach pojawia się w 1790 roku. Wówczas w najstarszej części osady znajdowały się 23 domy, a także młyn, browar, karczma i tartak. W latach 1797 - 1846 w pobliżu osady powstały cztery czynszowe kolonie kolonistów niemieckich, w których zamieszkiwało 20 rodzin. Osady te to Katarzynów, Felicjanów, Stefanów i Słotwiny.

Od 1831 roku powstała nowa osada stanowiąca część Koluszek - Kowalszczyzna, w której istniał już folwark i kolonia. Pod koniec XIX w. wspomniane wyżej osady kolonistów niemieckich weszły w skład Koluszek.

Więszszego znaczenia Koluszeki nabrały wraz z realizacją kolei Warszawsko - Wiedeńskiej w latach 1840 - 1846 r., kiedy to we wrześniu po trasie z Koluszek do Piotrkowa Trybunalskiego przejechał pierwszy pociąg. Z Koluszek także poprowadzono w listopadzie 1865 roku tor kolejowy łączący Łódź i z linią Warszawsko - Wiedeńską. Znaczenie koluszkowskiego węzła kolejowego wzrosło jeszcze bardziej w 1885 roku - po połączeniu Koluszek ze Skarżyskiem Kamienną przez Tomaszów Mazowiecki oraz po wybudowaniu linii kolejowej do Łodzi Kaliskiej i połączeniu jej z Pabianicami, Zduńską Wolą, Kaliszem i Poznaniem.

Od tej pory po obu stronach linii kolejowej zaczęły rozwijać się osiedla mieszkaniowe. Początkowo rozwój miasta był chaotyczny - ulice nie miały uzbrojenia oraz utwardzonej nawierzchni. Jednak dobre połączenie komunikacyjne Koluszek z większymi ośrodkami miejskimi miało pozytywny wpływ na ich rozwój. Dla obsługi kolei wybudowano budynek stacji, wieżę ciśnię oraz towarzyszące im budynki ceglane, a także budynki mieszkalne - osiedle dla kolejarzy. Ulice Brzezińska i 3-Maja stały się najważniejszymi ulicami miejscowości. W rejonie dworca kolejowego wytworzyło się centrum Koluszek.

Według danych z 1883 roku w osadzie mieszkało 399 mieszkańców. Zatrudnieni byli oni przede wszystkim jako pracownicy kolei oraz w usługach i handlu.

W połowie lat 90. XIX w. rozpoczęto budowę neogotyckiego kościoła parafialnego, który poświęcony został w 1904 r. - powstała w Koluszkach parafia rzymsko - katolicka pod wezwaniem Niepokalanego Poczęcia NMP.

Zorganizowano także Ochotniczą Straż Pożarną oraz wzniesiono strażacką remizę. Po wschodniej stronie miasta powstało nowe targowisko.

Początek XX był dla Koluszek okresem bardzo korzystnym. Postępowały tu procesy przyczyniające się do urbanizacji osady. Wybudowano wiele obiektów handlowych, przemysłowych i mieszkaniowych. W tym okresie rodziny kolejarzkie stanowiły około połowy liczby mieszkańców. Pozostałą grupę stanowili kupcy, rzemieślnicy, rolnicy oraz osoby wyjeżdżające do pracy w Łodzi.

Wybuch wojny w 1914 roku zahamował na kilka lat proces rozwoju przestrzennego Koluszek i odsunął na wiele lat możliwość uzyskania przez osadę praw miejskich.

Duży wpływ na rozwój miejscowości po I wojnie światowej miał dalszy rozwój komunikacji kolejowej. Głównymi środkami utrzymania była praca na kolei, handel i praca w przemyśle. Kolej umożliwiła Koluszkom pełnienie funkcji ponad lokalnej obsługi ludności. W tym czasie powstały w nich 2 tartaki, parowozownia w Słotwinach, wytwórnia ciśnieniomierzy, Kasa Spółdzielcza i Spółdzielnie Spożywców "Społem", urząd pocztowy, kino, restauracja, wiele sklepów a także cegielnia.

Koło Polskiej Macierzy w 1917 roku utworzyło Koedukacyjne Gimnazjum i Liceum Humanistyczne. W okresie międzywojennym powołano do działania również dwie szkoły powszechne: Szkołę Powszechną Nr 1 przy ul. 3 Maja i Szkołę Powszechną Nr 2 przy ul. Tadeusza Kościuszki. Do 1921 roku w Koluszkach działał też Wiejski Sąd Pokoju dla 4-ech gmin.

Na obrzeżach Koluszek realizowano zabudowę jednorodzinną i letniskową. Na ogólną liczbę 15 tysięcy mieszkańców zamieszkałych w latach 30-tych w granicach gmin Długie i Gałkówek, w miejscowości Koluszki mieszkało 3557 osób.

Przed wybuchem II wojny światowej Koluszki osiągnęły stan rozwoju typowy dla dużej osady miejskiej. Jednak pomimo dość znacznego wzrostu liczby ludności nadal nie posiadały praw miejskich i podlegały administracyjnie dwóm gminom wiejskim - Długie i Gałkówek.

W 1936 roku na posiedzeniu Sejmiku Powiatowego w Brzezinach podjęto decyzję o wystąpieniu do władz wojewódzkich o nadanie Koluszkom praw miejskich. W 1937 przystąpiono do pomiarów obszarów pod przyszłe miasto. Jednak przed wybuchem II wojny światowej nie zdołano zakończyć tych prac - wykonano jedynie orientacyjną mapę terenów, które miało obejmować przyszłe miasto. Przed 1940 r. rozbudowano sieć energetyczną i telefoniczną.

We wrześniu 1939 r. lotnictwo niemieckie zbombardowało węzeł kolejowy Koluszki i stację kolejową w Słotwinach. Bomby zburzyły także Urząd Pocztowy oraz budynki Gimnazjum i Liceum oraz Szkoły Podstawowej Nr 1. Zniszczeniu uległo kilka budynków mieszkalnych.

Od początku października 1939 r. część powiatu brzezińskiego z Koluszkami znalazła się w granicach Generalnej Guberni. Dla sprawniejszego administrowania tym obszarem władze niemieckie stworzyły w Koluszkach tzw. Tymczasowy Zarząd Gminny.

W getcie mieszczącym się na terenie Kowalszczyzny, istniejącym od kwietnia 1940 do października 1943 r., w chwili jego likwidacji przebywały 1023 osoby przesiedlone z Koluszek oraz okolicznych gmin.

Mieszkańcy Koluszek poddawani byli różnym formom represji wprowadzanych przez okupantów niemieckich: pracy przymusowej, łapankom na dworcu kolejowym, aresztowaniom, wywozom do obozów. Pomnik poświęcony upamiętnieniu mieszkańców gminy Koluszki poległych i pomordowanych przez hitlerowców w latach 1939 - 1945 odsłonięto przy zbiegu ulic Brzezińskiej i 3 Maja w 1989 r.

Wyzwolenie Koluszek spod okupacji hitlerowskiej nastąpiło 18 stycznia 1945 roku. W tym samym dniu utworzono Komitet Obywatelski. Inicjator zebrania założycielskiego - Włodzimierz Mikołajewski wybrany został tymczasowym burmistrzem. Powołano również sołtysów dla wsi wchodzących w skład Koluszek oraz milicję obywatelską, przystąpiono do uruchomienia szkolnictwa podstawowego, które swoją działalność rozpoczęło 1 lutego 1945 r. Komitet Obywatelski zaczął funkcjonować jako Rada Narodowa Miasta, mimo, że Koluszki nadal nie posiadały praw miejskich. W wyniku szybkiego zaludniania się miejscowości, według wstępnego spisu ludności w kwietniu 1945 roku, na jej terenie mieszkało 6874 osób.

Koluszki prawa miejskie uzyskały po II wojnie światowej odpowiednio do postanowień Zarządzei... Ministra Administracji Publicznej z dnia 1 kwietnia 1949 r. W Koluszkach było już wtedy 5 średnich przedsiębiorstw przemysłowych, 65 sklepów i sklepików, zawód urzędnika wykonywało 489 osób, robotników dojeżdżających do pracy było 195 osób, robotników przemysłowych 205.

Zmiany, które nastąpiły po podniesieniu rangi Koluszek w systemie osadniczym miały dla miasta bardzo duże znaczenie. Dla rozwiązania problemu braku mieszkań w mieście w 1964 roku zorganizowano Spółdzielnię Mieszkaniową. Ważnym przedsięwzięciem dla jego rozwoju przestrzennego było wybudowanie w 1975 roku wiaduktu nad torami kolejowymi, który znacznie ułatwiał przejazd i przejście dla wzmożonego ruchu kołowego i pieszego.

Przy Zakładzie Odlewniczym wybudowano ciepłownię, z której ponad 50 budynków mieszkalnych otrzymało ogrzewanie i ciepłą wodę. Ważną inwestycją była wybudowana w latach 80-tych Stacja Uzdatniania Wody oraz sieć gazowa doprowadzająca gaz do budynków mieszkalnych i wielu zakładów pracy.

W skład gminy Koluszki wchodzi 35 miejscowości, skupionych w 24 sołectwach.

Obiekty wymienione w gminnej ewidencji zabytków dla gminy Koluszki znajdują się w następujących miejscowościach: Będzelin, Borowa Lisowice, Felicjanów, Gałków Duży, Przanowice, St Redzeń, Nowy Redzeń, Regny, Świny, Wierzchy, Żakowice.

Podane niżej informacje na temat poszczególnych miejscowości opracowano na podstawie *Słownika geograficznego Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, (przy każdej z miejscowości podany jest tom Słownika oraz rok wydania).

Będzelin lub Bendzelin - wieś rządowa położona w powiecie brzezińskim, gm. Koluszki (dawniej gm. Mikołajów), należąca do parafii Nowe Chrusty (dawniej par. Łaznów). W *Słowniku geograficznym*... wieś opisana jest jako miejscowość leżąca wśród lasów, na lewo od linii kolei Warszawsko-wiedeńskiej, między stacjami Koluszki – Rokiciny. W 1827 r. wieś liczyła 34 domy i 204 mieszkańców. (*Słownik geograficzny*..., T. 1, 1880 r.)

Borowa – wieś i kol. w powiecie brzezińskim, gm. Gałków, parafia Restarzew (dawniej par. Gałkówek). *Słownik geograficzny*... mówi o niej jako wsi, która leży na wzgórzach wśród lasów na prawo od

linii drogi żelaznej w odległości 5 wiorst od Rokicin. Należy do majoratu Gałkówek ziem włościańskich jest 393 mórg, 59 domów i 625 mieszkańców. (*Słownik geograficzny* ..., T. I, 1880 r.)

Felicjanów – kol. w powiecie brzezińskim, gm. Długie, dawniej należąca do par. Jezów, obecnie należy do dwóch parafii w Koluszkach. W 1827 r. znajdowało się tam 19 domów, 125 mieszkańców, w l. 80 XIX w. znajdowały się tam 24 domy, 255 mieszkańców.

Na dobra wsi Długie składały się również osady: Katarzynów, Felicjanów, Stefanów, Słotwiny, Zygmuntów, Jezioro, Lisowice, Kowalszczyzna. (*Słownik geograficzny* ..., T. II, 1881 r.)

Gałków Duży - wieś donacyjna, w powiecie brzezińskim, gm. Gałków, parafia Gałków, leży przy drodze Brzeziny – Ujazd. Kościół parafialny erygowany w 1636 r. przez abp gnieźnieńskiego Jana Wężyka. Pierwotnie był to kościół drewniany wzniesiony przed 1616 r. rozebrany w 1633 r. Kolejny drewniany kościół przetrwał do 1873 r. Kościół znajdujący się we wsi obecnie powstał w latach 1873 – 1879, wzniesiony jest w stylu neoromańskim. Dobra majoratu Gałków (od 1845 r.) waz z kol. Gałkówek wynoszą 1640 mórg. (*Słownik geograficzny* ..., T. II, 1881 r.)

Lisowice – wieś nad Mrogą w powiecie brzezińskim, gm. Długie, par. Brzeziny. We wsi znajdowała się stacja drogi żelaznej Warszawsko-wiedeńskiej. Zachował się tu pałac, park i kaplica. Autor *Słownika geograficznego*... zauważa, że obfitość wody, las, malownicze położenie uczyniły to miejsce jedną z letnich siedzib dla mieszkańców pobliskich miast. Wzniesiono tu pewną liczbę domów letnich. W Lisowicach w końcu XIX w. znajdowało się 11 domów, zamieszkałych przez 170 mieszkańców. Gospodarzyli oni na 175 morgach włościańskich i 324 morgach dworskich. Lisowice do 1874 r. stanowiły dominium dóbr Długie. (*Słownik geograficzny* ..., T. V, 1884 r.)

Leosin – kolonia włościańska, w powiecie brzezińskim, gm. Długie, par. Świny (dawniej par. Jezów). W 1827 r. na jej terenie znajdowało się 14 domów, w których mieszka 105 osób, gospodarujących na 280 morgach. (*Słownik geograficzny* ..., T. V, 1884 r.)

Przanowice – dawniej wieś podzielona na Przanowice Wielkie i Przanowice Małe. Należały do nich folwark, kolonie i osada nad rzeką Mrogą (jedną z kolonii to Kowalszczyzna), leżąca w powiecie brzezińskim, gm. Gałków, par. Kaletnik (dawniej par. Brzeziny) Wieś położona w bezpośrednim sąsiedztwie Koluszek. We wsi znajdowała się stacja drogi żelaznej Warszawsko – wiedeńskiej i dąbrowskiej. W XVI w. w osadzie były dwie części (Łaski w Lib. Ben. II, 400 zwie je *Przanowice duplex*). Przanowice Wielkie (Major) miały 1 łan kmiecy i pustą karczmę należącą do sukcesorów Jakuba Lasockiego, a za to 7 części łanu, na których niekiedy mieszkają zagrodnicy. Autor *Słownika geograficznego*... zauważa, że właściciele zwykle zwali się Przanowscy. W Przanowicach Małych (Minor) było pół łana kmiecego oraz cztery części łana szlacheckiego. (*Słownik geograficzny* ..., T. IX, 1888 r.)

Regny – kolonia i osada leśna w powiecie brzezińskim, gm. Mikołajewice, par. Budziszewice, stacja drogi żelaznej Warszawsko-wiedeńskiej. W 1827 r. we wsi było 6 domów i 48 mieszkańców. (*Słownik geograficzny* ..., T. IX, 1888 r.)

Redzeń - osada włościańska w powiecie brzezińskim, gm. Mikołajewice, par. Budziszewice. Na jej terenie znajduje się szkoła początkowa. W 1827 r. we wsi znajdowało się sześć domów i czterdziestu ośmiu mieszkańców, w 1888 r. domów było 51, mieszkańców 560, gospodarzących na 1210 morgach. (*Słownik geograficzny* ..., T. IX, 1888 r.)

Słotwiny lub Słotwina, lub Joanna - kolonia w powiecie brzezińskim, gm. Długie, par. Koluszki (dawniej par. Jezów) Pod koniec XIX w. na terenie wsi znajdowało się jedenaście domów zamieszkałych

przez 124 mieszkańców, gospodarzących na 225 morgach. Osada dwór ma 1 dom, 5 mieszkańców posiadają 8 mórg. Wchodzi ona w skład dóbr Długie. (*Słownik geograficzny* ..., T. X, 1889 r.)

3.1. Wykaz obiektów zabytkowych nieruchomości

Na terenie gminy Koluszki wpisany do rejestru zabytków jest zespół dworsko - parkowy w Lisowicach na mocy wpisu do rejestru zabytków parku typu angielskiego decyzją z dnia 30 maja 1967 r. Nr A/379/95.

Obiekty wpisane do rejestru zabytków objęte są rygorami prawnymi wynikającymi z treści odpowiednich aktów prawnych, w tym przede wszystkim ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162 poz. 1568).

W gminnej ewidencji zabytków dla gminy Koluszki znajdują się niżej wymienione obiekty:

Będzelin	- dom przy ul. Głównej 77.
Borowa	- cmentarz ewangelicki,
- dom przy ul. Długiej 24,
- dom przy ul. Długiej 33,.
Erazmów	- cmentarz ewangelicki.
Felicjanów	- cmentarz ewangelicki,
- mogiła-obelisk żydowskich ofiar terroru wojennego,
Gałków Duży	- zespół sakralny przy ul. Dzieci Polskich 32: kościół p.w. Św. Trójcy wraz z plebanią i cmentarzem przykościelnym,
- cmentarz parafialny przy ul. Dzieci Polskich,
Gałków Mały	- cmentarz wojenny,
Kaletnik	- cmentarz parafialny przy ul. Cmentarnej,
- dom przy ul. Cmentarnej 4,
- dom przy ul. Klonowej 17,
Koluszki	- zespół sakralny przy ul. 11-go Listopada 17: kościół parafialny p.w. Niepokalanego Poczęcia NMP i plebania.
- dom przy ul. Brzezińskiej 3,
- dom przy ul. Brzezińskiej 4,
- dom przy ul. Brzezińskiej 16,
- dom przy ul. Brzezińskiej 22,
- dom przy ul. Brzezińskiej 24,
- dom przy ul. Brzezińskiej 26,
- dom przy ul. Brzezińskiej 30,
- dom przy ul. Brzezińskiej 35,
- dom przy ul. Brzezińskiej 178,
- wieża ciśnień przy ul. Kolejowej,
- dom przy ul. Kolejowej 2
- dom przy ul. Kolejowej 2A,
- dom przy ul. Kolejowej 2B,
- dom przy ul. Kolejowej 6,
- zespół budynków gospodarczych przy ul. Kolejowej 2 - 6
- dom przy ul. Kolejowej 9,
- dom przy ul. Kolejowej 11,
- dom przy ul. Kolejowej 13,
- dom przy ul. Kolejowej 15,

	- zespół budynków gospodarczych przy ul. Kolejowej 9 - 15,
	- dom przy ul. 11 - go Listopada 20,
	- cmentarz parafialny przy ul. 11- go Listopada 49 - 53,
	- obelisk poświęcony Tadeuszowi Kościuszcze przy ul. Towarowej 3.
Leosin	- cmentarz ewangelicki,
	- dom nr 12,
Przanowice	- cmentarz ewangelicki,
	- dom nr 13,
Regny	- dom przy ul. Głównej 45.
Nowy Redzeń	- mogiła żydowskich dziewczynek zamordowanych przez hitlerowców.
Stary Redzeń	- dom nr 20,
	- dom nr 23,
Różyca	- dom przy ul. Kolejowej 16,
	- dom przy ul. Sportowej 8,
Słotwiny	- kapliczka przy ul. Długiej,
	- cmentarz ewangelicki,
	- cegielnia przy ul. Tomaszowskiej,
	- dom przy ul. Wąskiej 13,
	- obelisk upamiętniający bitwy partyzanckie Armii Krajowej,
Stamirowice	- cmentarz ewangelicki,
Świny	- cmentarz ewangelicki,
Żakowice	- cmentarz ewangelicki.

3.2. Obiekty zabytkowe nieruchome o najwyższym znaczeniu

Zespół dworsko-parkowy w Lisowicach. Dwór murowany, klasycystyczny pochodzi z przełomu XVIII/XIX wieków. Stanowił główną siedzibę rodzinną Dobieckich. W 1884 r. przechodzi na własność Markusa i Teresy Silberstein - bogatych łódzkich fabrykantów. Przebudowany w 1894 roku według projektu Adolfa Zeligsona zyskuje taras i dobudówkę (aneks). Jest to budowla wzniesiona na planie prostokąta, skierowana fasadą ku zachodowi. Bryłę urozmaicają piętrowe ryzalitty na osi wschód-zachód oraz półkolista przybudówka od południa. Przy ryzalicie wschodnim znajduje się taras.

Park krajobrazowy z XVIII wieku rozciąga się na wschód od dworu. Park ma zróżnicowany drzewostan oraz stawem usytuowanym na osi założenia.

Zespół użytkowany jest przez dom opieki społecznej dla dorosłych.

Na terenie miasta Koluszki znajduje się osiedle mieszkaniowe pracowników kolei. Jest to grupa jednopiętrowych domów ceglanych wraz z budynkami gospodarczymi. Dominantę całego założenia stanowi wieża ciśnień.

Na terenie gminy znajdują się cmentarze ewangelickie - pozostałość po osadnikach pochodzenia niemieckiego. Część z nich wymaga zwiększonej opieki, bowiem nie są użytkowane, zaniedbane, niekiedy nie posiadają nawet ogrodzenia, zaś ludność z okolicznych miejscowości niszczy zabytkową substancję, wykorzystując wtórnie elementy nagrobków.

W terenie wyróżnia je obecność wysokiego drzewostanu, niejednokrotnie samosiewnego. Cmentarze te znajdują się w Felicjanowie, Katarzynowie, Słotwinach, Borowej, Erazmowie, Leosinie, Przanowicach, Stamirowicach i Żakowicach.

Lasy koluszkowskie stanowiły arenę działań wojennych, dlatego też znajduje się tam szereg miejsc poświęconych poległym żołnierzom: największą nekropolią żołnierską jest cmentarz w Gałkowie Małym, kryjący prochy poległych w czasie I i II wojny światowej.

Upamiętniono także martyrologię ludności cywilnej. Pomnik poświęcony ludności cywilnej znajduje się np. w Felicjanowie, gdzie oddano cześć zamordowanym pochodzenia żydowskiego.

Z racji warunków korzystnych dla rekreacji, jakie oferuje gmina, zachowało się wiele obiektów o charakterze letniskowym, zarówno drewnianych jak i murowanych. Wille letniskowe znajdują się m. in. w Kaletniku i Różycy.

Do czasów obecnych przetrwała duża grupa wiejskich domów (najczęściej drewnianych), świadczących o jej charakterze rolniczym, zbudowanych pod koniec XIX lub na początku XX wieku. Domy takie występują w miejscowościach: Będzelin, Borowej, Przanowicach, Starym Redzeniu i innych. Najlepiej zachowany przykład zagrody wiejskiej z końca XIX w. stanowi dom w Leosinie (numer 12).

Niewielką grupę obiektów stanowi na terenie gminy zabytkowa architektura sakralna. Neogotyckie kościoły w Koluszkach i Gałkowie Dużym są jedynymi obiektami tego typu umieszczonymi w ewidencji Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Łodzi. Na terenie przykościelnym w Gałkowie Dużym znajduje się interesujące lapidarium-pozostałości po cmentarzu przykościelnym.

3.3. Zabytki ruchome

Zabytki ruchome o charakterze sakralnym znajdują się w kościołach w Koluszkach i Gałkowie Dużym.

Kościół parafialny w Koluszkach posiada w swym wyposażeniu grupę obiektów wpisanych do ewidencji zabytków - ołtarz główny pw. Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Marii Panny, ołtarz boczny pw. Matki Boskiej Nieustającej Pomocy, ołtarz boczny pw. św. Józefa, czy polichromowana ambona stanowią przykład snycerskiej sztuki neogotyku.

Większość przedmiotów liturgicznych, jak np. krzyże, pacyfikały czy lichtarze wykonano w stylu eklektycznym. Na ścianach świątyni zachowało się marmurowe epitafium jednego z proboszczów oraz tablica jubileuszowa z pocz. XX wieku. Na uwagę zasługują również organy zbudowane w 1904 r.

Najcenniejszym zabytkiem kościoła w Gałkowie Dużym jest manierystyczny tryptyk z XVII w. z umieszczonym w centralnej części obrazem Ukrzyżowania malowanym temperą na desce (obiekt wpisany do rejestru zabytków nr 10/1 z dnia 25.07.1970 r.). Do rejestru zabytków wpisano też krucyfiks z Grupą Ukrzyżowania (nr rej. 10/2-10/4) z połowy XVIII w., krucyfiks z XVII w. (nr rej. 10/5) i barokową monstrancję wieżyczkową z pocz. XVII w. (nr rej. 10/6). Zabytki te pochodzą zapewne z poprzedni kościoła, który zastąpiła obecna budowla.

W ewidencji zabytków znajduje się neobarokowy ołtarz główny z obrazem Matki Boskiej z Dzieciątkiem, kilka obrazów ukazujących świętych, ambona, chrzcielnica krzyże liturgiczne (jeden pochodzący z warszawskiej wytwórni Norblina), oraz tablice epitafijne umieszczone na ścianach świątyni.

Kilka cennych nagrobków przetrwało na cmentarzach w Koluszkach i Gałkowie Dużym.

Cmentarz koluszkowski założono na początku XX wieku. Z tego też okresu pochodzą wykonane z piaskowca nagrobki A. Pierchlewicza, czy P.M. Szadkowskiego. Przykładami sztuki secesyjnej są nagrobki rodziny Sudelików i E. Biskupskiego. Na cmentarzu tym znajduje się także miejsce pamięci narodowej w postaci wspólnej mogiły partyzantów i ofiar terroru hitlerowskiego.

W Gałkowie Dużym znajduje się cmentarz parafialny, na którym szereg nagrobków pochodzi z początku XX w. lub końca XIX stulecia: jak nagrobki Wiśniewskich, czy grób ks. Piekarskiego. Na terenie po cmentarzu przykościelnym urządzono lapidarium, gdzie eksponowane są pozostałości nagrobków z okresu wcześniejszego.

Część wyposażenia dworu w Lisowicach została wpisana do rejestru zabytków pod numerem B/218/65 na mocy decyzji z dnia 27.09.1973 roku. Wpisem objęto neorokokowy piec kaflowy, sztukaterie w westybulu, hallu, salonie i jadalni. Sztukaterie te mają formy stiuków polichromowanych, złożonych, z elementami reliefów. Powstały pod koniec XIX w.

Do najciekawszych elementów wyposażenia wnętrza należą też: boazeria w dawnej jadalni, eklektyczny piec kaflowy i mosiężny zyrandol z przełomu XIX i XX w. Na uwagę zasługują również elementy kute, wykonane z żelaza: 4 latarnie z końca XIX w. i ozdobne kraty z przełomu XIX i XX w.

3.4. Krajobraz kulturowy.

Obszar gminy Koluszki urozmaicają doliny rzek Mrogi, Piasecznicy-dopływu Pilicy i Rawki – dopływu Bzury. Teren lekko pagórkowaty, porośnięty dużymi połaciami lasów stwarza wiele możliwości czynnego wypoczynku i jest atrakcyjne szczególnie dla mieszkańców aglomeracji łódzkiej. Uroki takich miejscowości jak Gałków Mały, Kaletnik, Różyca, Borowo i Lisowice docenione zostały przez mieszkańców Łodzi. Powstaje tu coraz więcej działek rekreacyjnych i domów letniskowych. Duże powierzchnie lasów zajmują ok. 41 % ogólnej powierzchni gminy. Lasy te należą do Kompleksu Promocyjnego Lasów Spalsko-Rogowskich.

Na terenie gminy znajduje się Rezerwat Bukowy w Gałkowie oraz Rezerwat Jodłowy w Łabnowie. W trzech lenniectwach - Tadzynie, Zieleni i Gałkowie utworzono polowe punkty edukacji ekologicznej. Podobny punkt istnieje w Szkole Podstawowej w Będzelinie. Pomniki przyrody znajdują się m.in. na terenie parku dworskiego w Lasowicach oraz w Redzeniu Starym.

Gmina ma charakter przemysłowo - rolniczy i taki też charakter ma jej krajobraz kulturowy.

Na terenie miasta i gminy nie występują żadne formy ochrony krajobrazu kulturowego. Wśród zasobów krajobrazu kulturowego należy wymienić, stanowiące dominanty przestrzenne budynki kościelne w Koluszkach i Gałkowie Dużym oraz powstałe po walkach prowadzonych na tych terenach, cmentarze wojenne i pomniki upamiętniające martyrologię ludności cywilnej. Inne cmentarze, akcentujące się w przestrzeni wysokim zadrzewieniem, wiążą się z istnieniem na tych terenach osad czynszowych, w których zamieszkiwały rodziny kolonistów niemieckich.

W krajobrazie kulturowym miasta Koluszki, pełniącego rolę ważnego w skali kraju węzła komunikacji kolejowej, szczególne znaczenie mają obiekty budownictwa z tym związane - zabudowa towarzysząca transportowi kolejowemu oraz XIX wieczna zabudowa mieszkaniowa dla pracowników kolei. Obiekty te, widoczne z trasy linii kolejowych, stanowiących ciągi odbioru krajobrazu kulturowego, są swoistą wizytówką miasta i powodują, że z takimi formami architektury miasto jest kojarzone.

3.5. Zabytki archeologiczne

W wyniku przeprowadzonych powierzchniowych badań archeologicznych w ramach programu Archeologiczne Zdjęcie Polski ustalono lokalizację na terenie gminy Koluszki niżej wymienionych stanowisk archeologicznych (Przygotowano w oparciu o: Archeologiczne Zdjęcie Polski w województwie piotrkowskim. Katalog stanowisk, Piotrków Trybunalski 2000, red. Zygmunt Błaszczyk):

Arkusze Archeologicznego Zdjęcia Polski nr 66-55

1. Jeziorko. Stanowisko 1, nr na arkuszu 18 - osada nowożytna
2. Kolonia Długie. Stanowisko 1, nr na arkuszu 19 - osada późnośredniowieczna

Arkusze Archeologicznego Zdjęcia Polski nr 66-56

1. Świny Pieńki. Stanowisko 1, nr na arkuszu 33 - ślad osadnictwa pradziejowego

2. Świny Pieńki. Stanowisko 2, nr na arkuszu 34 - ślad osadnictwa późnośredniowieczno - nowożytny
3. Świny Pieńki. Stanowisko 3, nr na arkuszu 35 - ślad osadnictwa pradziejowego
4. Świny Pieńki. Stanowisko 4, nr na arkuszu 37 - osada neolityczna
5. Świny Pieńki. Stanowisko 5, nr na arkuszu 38 - ślad osadnictwa neolit
6. Wierzchy Stare. Stanowisko 1, nr na arkuszu 36 - osada późnośredniowieczno-nowożytna
7. Wierzchy Stare. Stanowisko 2, nr na arkuszu 43 - ślad osadnictwa późnośredniowiecznego
8. Wierzchy. Stanowisko 1, nr na arkuszu 39 - ślad osadnictwa pradziejowego
9. Wierzchy. Stanowisko 2, nr na arkuszu 40 - osada nowożytna
10. Wierzchy. Stanowisko 3, nr na arkuszu 41 - osada nowożytna
11. Michałów. Stanowisko 1, nr na arkuszu 42 - osada nowożytna

Arkusze Archeologicznego Zdjęcia Polski nr 67-54

1. Zielona Góra. Stanowisko 1, nr na arkuszu 2 - osada średniowieczno-nowożytna
2. Gałków Duży. Stanowisko 1, nr na arkuszu 3 - ślad osadnictwa i osada nowożytna
3. Gałków Duży. Stanowisko 2, nr na arkuszu 4 - osada późnośredniowieczno-nowożytna
4. Gałków Duży. Stanowisko 3, nr na arkuszu 5 - osada nowożytna
5. Gałkówka Parcela. Stanowisko 1, nr na arkuszu 6 - późnośredniowieczny punkt osadniczy
6. Gałkówka Parcela. Stanowisko 2, nr na arkuszu 7 - późnośredniowieczny punkt osadniczy
7. Gałkówka Parcela. Stanowisko 3, nr na arkuszu 8 - ślad osadnictwa pradziejowego i średniowiecznego
8. Gałkówka Parcela. Stanowisko 4, nr na arkuszu 9 - ślad osadnictwa pradziejowego i średniowiecznego
9. Gałkówka Parcela. Stanowisko 5, nr na arkuszu 10 - punkt osadniczy późnośredniowieczno-nowożytny.
10. Gałkówka Parcela. Stanowisko 6, nr na arkuszu 11 - nowożytny punkt osadniczy
11. Różyca. Stanowisko 1, nr na arkuszu 12 - ślad osadnictwa nowożytnego
12. Borowo. Stanowisko 1, nr na arkuszu 13 - ślad osadnictwa nowożytnego
13. Borowo. Stanowisko 2, nr na arkuszu 16 - ślad osadnictwa nowożytnego
14. Borowo. Stanowisko 3, nr na arkuszu 17 - ślad osadnictwa nowożytnego
15. Borowo. Stanowisko 4, nr na arkuszu 18 - ślad osadnictwa nowożytnego
16. Borowo. Stanowisko 5, nr na arkuszu 19 - ślad osadnictwa nowożytnego
17. Borowo. Stanowisko 6, nr na arkuszu 20 - ślad osadnictwa nowożytnego
18. Borowo. Stanowisko 7, nr na arkuszu 21 - ślad osadnictwa nowożytnego
19. Borowo. Stanowisko 8, nr na arkuszu 22 - ślad osadnictwa nowożytnego
20. Borowo. Stanowisko 9, nr na arkuszu 23 - ślad osadnictwa nowożytnego
21. Borowo. Stanowisko 10, nr na arkuszu 24 - ślad osadnictwa nowożytnego
22. Borowo. Stanowisko 11, nr na arkuszu 25 - ślad osadnictwa nowożytnego
23. Borowo. Stanowisko 12, nr na arkuszu 26 - ślad osadnictwa nowożytnego
24. Borowo. Stanowisko 13, nr na arkuszu 27 - ślad osadnictwa nowożytnego
25. Borowo. Stanowisko 14, nr na arkuszu 28 - ślad osadnictwa nowożytnego
26. Borowo. Stanowisko 15, nr na arkuszu 29 - ślad osadnictwa nowożytnego
27. Gałków Mały. Stanowisko 1, nr na arkuszu 14 - ślad osadnictwa pradziejowego i nowożytny
28. Gałków Mały. Stanowisko 2, nr na arkuszu 15 - ślad osadnictwa nowożytnego
29. Gałków Duży. Stanowisko 4, nr na arkuszu 31 - materiał archiwalny

Arkusze Archeologicznego Zdjęcia Polski nr 67-55

1. Koluszki. Stanowisko 1, nr na arkuszu 1 - materiał archiwalny
2. Koluszki. Stanowisko 2, nr na arkuszu 8 - ślad osadnictwa pradziejowego

3. Koluszki. Stanowisko 3, nr na arkuszu 14	- materiał archiwalny
4. Katarzynów. Stanowisko 1, nr na arkuszu 2	- ślad osadnictwa pradziejowego
5. Redzeń Nowy. Stanowisko 1, nr na arkuszu 3	- ślad osadnictwa pradziejowego i osada nowożytna
6. Redzeń Stary. Stanowisko 1, nr na arkuszu 4	- osada nowożytna
7. Redzeń Stary. Stanowisko 2, nr na arkuszu 5	- osada nowożytna
8. Redzeń Stary. Stanowisko 3, nr na arkuszu 6	- ślad osadnictwa pradziejowego i osada nowożytna
9. Redzeń Stary. Stanowisko 4, nr na arkuszu 7	- ślad osadnictwa pradziejowego i osada nowożytna
10. Będzelin. Stanowisko 1, nr na arkuszu 9	- osada późnośredniowieczno-nowożytna
11. Będzelin. Stanowisko 2, nr na arkuszu 10	- osada nowożytna
12. Będzelin. Stanowisko 3, nr na arkuszu 11	- osada nowożytna
13. Będzelin. Stanowisko 4, nr na arkuszu 12	- ślad osadnictwa pradziejowego.

3.6. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego

3.6.1. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego wynikające z opracowań strategicznych sporządzanych dla gminy Koluszki.

Opracowanie „Plan rozwoju lokalnego gminy Koluszki na lata 2004 - 2010”⁶ zawiera w części dotyczącej oceny „aktualnej sytuacji społeczno-gospodarczej na obszarze objętym wdrażaniem planu”, w punkcie „3. Turystyka i agroturystyka” wykaz obiektów zabytkowych - zespół dworsko-parkowy w Lisowicach oraz kościoły parafialne w Koluszkach i Gałkowie Dużym.

W punkcie „4.4 Stan obiektów dziedzictwa kulturowego” plan określa obiekty dziedzictwa kulturowego uznając, że na to dziedzictwo na obszarze gminy składają się zespoły zabytkowej zabudowy (zespół dworsko-parkowy w Lisowicach, kościoły w Koluszkach i Gałkowie Dużym), rezerваты przyrodnicze (leśny w Gałkowie i wodny rzeki Rawki), pomniki przyrody (33 drzewa), zabytek techniki (wieża ciśnień w Koluszkach) oraz układy przestrzenne wsi (nazwane chronionymi układami turystycznymi) - Zapolice, Gałków Duży.

W punktach dotyczących „Identyfikacji problemów” środowisko kulturowe nie zostało zanalizowane.

Plan rozwoju określa w interesującej nas problematyce:

1. mocne strony:

- dobre położenie geograficzne gminy,
- dogodne połączenia komunikacyjne,
- sąsiedztwo aglomeracji łódzkiej,
- rezerwa siły roboczej i niskie koszty pracy,
- zaplecze dla przemysłu rolno-spożywczego i drzewnego,
- stabilna liczba podmiotów gospodarczych,
- działania samorządu na rzecz wspierania inwestycji,
- zbilansowany budżet gminy i wysoki wskaźnik inwestycji,
- czyste środowisko naturalne,
- wysoki stopień zalesienia,
- rezerваты i pomniki przyrody na terenie gminy
- wysoki stopień zainwestowania urządzeniami infrastruktury technicznej (wodociągi, oczyszczalnia ścieków, sieć telefoniczna, energetyczna, gazociągi),

⁶ Uchwalony Uchwałą Rady Miejskiej w Koluszkach z dnia 1 lipca 2004 r. Nr XX/57/04

- występowanie wolnych terenów pod inwestycje oraz pod budownictwo letniskowe i rekreacyjne,
- wysoki stopień ludności aktywnej zawodowej,
- wysoki poziom wykształcenia mieszkańców,
- bogactwo kulturowe,
- oferta kulturalna oraz aktywność sportowa i rekreacyjna w mieście,
- działalność MOK, Miejskiej Biblioteki Publicznej,
- liczna i fachowa kadra oświatowa i sportowa.

2. słabe strony:

- zły stan techniczny dróg i chodników dla pieszych,
- brak uzbrojonych terenów pod inwestycje i budownictwo mieszkaniowe
- brak planu zagospodarowania przestrzennego gminy,
- wysoki poziom bezrobocia zwłaszcza u kobiet i młodzieży,
- wysoki koszt inwestycji infrastrukturalnych,
- malejąca dynamika przyrostu podmiotów gospodarczych,
- niska dochodowość pracy w rolnictwie i brak alternatywnych źródeł dochodu spoza rolnictwa,
- słaba kondycja firm sektora MSP,
- niski poziom skanalizowania gminy, niski poziom gazyfikacji na terenach wiejskich,

brak wodociągów w niektórych miejscowościach gminy, dzikie wysypiska odpadów i zanieczyszczenie lasów. przestarzała sieć wodociągowa, brak nowego składowiska odpadów, niewystarczająca sieć kanalizacyjna na terenach wiejskich, brak kanalizacji deszczowej,

- brak selektywnej zbiórki odpadów,
- niski poziom świadomości mieszkańców w zakresie edukacji ekologicznej,
- brak systemu monitoringu środowiska,
- brak instytucji wspierania przedsiębiorczości,
- brak zaplecza okołobiznesowego, w szczególności noclegowego i turystyczno-hotelarskiego,
- brak informacji gospodarczej,
- zły stan domów komunalnych,
- brak lokali socjalnych,
- niewystarczająca współpraca samorządu lokalnego z przedsiębiorcami,
- niskie nakłady na pomoc społeczną,
- brak ścieżek rowerowych,
- brak punktu informacji turystycznej,
- zbyt niskie nakłady na promocję kultury i sportu,
- niedostateczny dostęp do Internetu

3. szanse:

- tworzenie obszarów zorganizowanej aktywności gospodarczej,
- rozwój agroturystyki i budownictwa letniskowego,
- uzbrajanie terenów pod budownictwo mieszkaniowe, letniskowe i pod inwestycje,
- rozwój rynków wewnętrznych i giełdy towarów rolnych i przemysłowych,
- promocja i informacja w środkach masowego przekazu,
- niskie ceny gruntów,
- zachowanie walorów środowiska naturalnego,
- rozwój przedsiębiorczości i aktywności społecznej,
- akcesja do Unii Europejskiej,
- otwarcie na rynki zagraniczne,
- napływ kapitału zagranicznego i inwestorów
- fundusze strukturalne, Fundusz Spójności i programy wspólnotowe Unii Europejskiej.

4. zagrożenia:

- wysoki koszt kredytów i brak efektywnego systemu pożyczkowo-kredytowego,
- pasywna i roszczeniowa postawa części mieszkańców,
- malejący przyrost naturalny,
- niskie tempo zmian strukturalnych w rolnictwie,
- brak reformy finansów publicznych,
- marginalizacja i wysokie bezrobocie w regionie łódzkim
- brak instrumentów wspierania przedsiębiorczości i redukcji bezrobocia,
- niestabilny i niespójny system prawny,
- skażenia środowiska naturalnego
- brak poczucia bezpieczeństwa w tym bezpieczeństwa socjalnego,
- odpływ na zewnątrz ludzi młodych,
- nadmierny ruch samochodowy w centrum miasta,
- nieadekwatny podział środków finansowych w stosunku do ilości zadań przekazanych gminom
- przeznaczenie środków pomocowych na inwestycje regionalne lub ponadregionalne do dużych ośrodków,
- słaba kondycja finansowa samorządów.

Plan Rozwoju Lokalnego gminy Koluszki główny cel rozwoju gminy definiuje jak poniżej:

**Zapewnienie mieszkańcom wysokiego poziomu życia
poprzez przeciwdziałanie trwałej marginalizacji społecznej
i ekonomicznej obszaru Gminy Koluszki,
wzrost konkurencyjności Gminy Koluszki
poprzez podniesienie jakości podstawowej infrastruktury technicznej i społecznej.**

**Działania te spowodują zwiększenie atrakcyjności gospodarczej i inwestycyjnej gminy,
co wpłynie na tworzenie nowych miejsc pracy,
dogodnych warunków zamieszkania,
poprawi stan środowiska naturalnego,
zwiększy dostęp do edukacji, kultury i sportu
oraz zapewni rozwój turystyki i rekreacji.**

Cel główny Plan Rozwoju dzieli na cele strategiczne i przekłada na cele operacyjne. Z nich z kolei wynikają przyjęte w Planie zadania i projekty do realizacji.

Cel strategiczny	Cel operacyjny	Działanie
I. Zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej i gospodarczej gminy Koluszki oraz wspieranie przedsiębiorczości na terenie gminy Koluszki, w szczególności poprzez aktywizację zasobów lokalnych.	1. tworzenie na terenie gminy Koluszki stref zorganizowanej aktywności gospodarczej,	1.1. wykup gruntów od prywatnych właścicieli na potrzeby stref zorganizowanej aktywności gospodarczej,
		1.2. uzbrajanie terenów na potrzeby stref zorganizowanej aktywności gospodarczej,
	2. rozwój otoczenia	2.1. wspieranie inicjatyw

	okołobiznesowego,	mających na celu udzielanie pomocy przedsiębiorcom
II. Ochrona środowiska przyrodniczego i kształtowanie ładu przestrzennego.	1. poprawa stanu środowiska naturalnego, 2. dbanie o ład przestrzenny miasta i jego funkcjonalność dla mieszkańców	1.1. budowa nowego składowiska odpadów komunalnych, 1.2. rozwiązanie problemu gospodarki osadowej, 1.3. budowa kanalizacji sanitarnej na terenie gminy, 1.4. modernizacja systemów ciepłowniczych na terenie Gminy, 1.5. edukacja ekologiczna, 1.6. promowanie i doradztwo w zakresie rolnictwa ekologicznego, agroturystyki i zakładania plantacji energetycznych przez rolników, 1.7. wprowadzenie selektywnej zbiórki odpadów na terenie gminy, 1.8. mała retencja 2.1. ochrona czystości i estetyki otoczenia życia mieszkańców, 2.2. zagospodarowanie i modernizacja terenów zielonych, 2.3. zwiększenie powierzchni terenów zielonych w mieście Koluszki,
III. Poprawa warunków życia mieszkańców gminy Koluszki poprzez podniesienie jakości podstawowej infrastruktury technicznej i społecznej, dostęp do	1. inwestycje infrastrukturalne na terenie gminy Koluszki,	1.1. budowa i modernizacja dróg gminnych oraz chodników dla pieszych, 1.2. budowa i modernizacja sieci wodociagowych na terenie gminy,

oświaty i edukacji, tworzenie korzystnych warunków zamieszkania.	2. inwestycje w dziedzinie edukacyjno-oświatowej, 3. tworzenie podstaw społeczeństwa informacyjnego, 4. rozwój budownictwa socjalnego,	1.3. polepszenie jakości wody pitnej poprzez modernizację ujęć wody, 1.4. budowa kanalizacji deszczowej, 2.1. budowa i modernizacje placówek oświatowych, 2.2. budowa i modernizacja sal gimnastycznych przy placówkach oświatowych, 2.3. organizacja placów zabaw i rekreacji dla dzieci i młodzieży, 2.4. wytyczanie ścieżek edukacyjno-rowerowych dla młodzieży szkolnej, 3.1. tworzenie publicznych punktów dostępu do Internetu, 3.2. elektroniczny obieg dokumentów w Urzędzie Miejskim, 4.1. budowa mieszkań komunalnych i socjalnych
IV. Pielęgnacja kultury i dziedzictwa cywilizacyjnego oraz rozwój sportu, rekreacji i turystyki na terenie gminy Koluszki	1. zachowanie stanu dziedzictwa kulturowego i jego promocja w skali lokalnej, 2. inwestycje w dziedzinie sportu, rekreacji i turystyki,	1.1. zachowanie stanu dziedzictwa kulturowego i jego promocja w skali lokalnej, 1.2. inwestycje w dziedzinie sportu, rekreacji i turystyki, 2.1. zagospodarowanie kompleksu terenów nad rzeką Mrogą i zbiornikiem wodnym w Lisowicach na potrzeby sportu, rekreacji i turystyki, 2.2. budowa krytej pływalni

		w Koluszkach, 2.3. tworzenie ciągów rekreacyjnych, 2.4. modernizacja i doposażenie boisk sportowych.
--	--	--

W części dotyczącej zadań i projektów dla realizacji przyjętych celów wymienia się dwa zadania wpisujące się potencjalnie w zakres niniejszego programu opieki nad zabytkami. Są to:

- elektroniczny obieg dokumentów w Urzędzie Miejskim - działanie przewidziane do realizacji w latach 2005 - 2006 o nakładach 200 000 zł,
- zagospodarowanie terenów wokół zbiornika wodnego w Lisowicach - działanie przewidziane do realizacji w latach 2005 - 2010 o nakładach 2 500 000 zł.

Z przedstawionej w Planie Rozwoju Lokalnego prognozy planu dochodów i wydatków gminy wynika, że dla działu „Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego” na lata 2008 - 2010 rezerwowane są w niezmiennie wydatki stanowiące 2,4% ogólnej kwoty wydatków. Nie określono jaka część tych wydatków skierowana będzie na ochronę dziedzictwa kulturowego, można się spodziewać, że w przeważającej części będą one przeznaczone na utrzymanie placówek kulturalnych działających na terenie gminy.

Stanowiący załącznik do Planu Rozwoju Lokalnego - Plan Wieloletnich Programów Inwestycyjnych przyjęty przez Radę Miejską w Koluszkach, zawiera wykaz projektów przewidzianych do współfinansowania z funduszy strukturalnych. Wśród tych projektów brak jest programów dotyczących środowiska kulturowego.

3.6.2. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego wynikające ze studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Koluszki

W zmianie studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Koluszki⁷ określono m. in. stan i zakres ochrony dziedzictwa kulturowego. Stwierdzono, że na analizowanym obszarze występują obiekty wpisane do rejestru zabytków, objęte ewidencją konserwatorską, a także liczne obiekty nie objęte ochroną konserwatorską, które ze względu na wartość historyczno-architektoniczną i stan zachowania zasługują na ochronę.

Opracowanie analizuje środowisko kulturowe - stanowiska archeologiczne, zabytkowe układy przestrzenne, kompleksy zabudowań historycznych oraz pojedyncze obiekty budowlane, walory krajobrazowe, tradycje, poziom cywilizacji, powiązanie ze środowiskiem przyrodniczym, kulturę i oświatę.

Wśród wartości dziedzictwa kulturowego, stanowiących o atrakcyjności obszaru wymieniono:

- stanowiska archeologiczne z VI - VIII wieku,
- obiekty zabytkowe z XVIII i XIX w., w tym zespoły budynków kolejowych,
- harmonijna zabudowa ulic: Brzezińskiej i 3 - go Maja,
- układy ruralistyczne na terenie gminy (w tym układ wsi sznurowej - Gałków Duży z charakterystyczną zabudową drewnianą w układzie kalenicowym),
- walory krajobrazowe,
- ślady tradycji walk o niepodległość.

⁷ uchwalonym przez Radę Miejską w Koluszkach uchwałą Nr XLI/48/2006 dnia 23 października 2006 r.

Za elementy tożsamości funkcjonalno - przestrzennej obszaru uznano:

- linie kolejowe stanowiące o wysokiej komunikacyjnej randze Koluszek oraz związane z nimi zabudowa i infrastruktura,
- krajobraz:
 - pasma zabudowy zagrodowej wśród pól w otwartym krajobrazie rolniczym o falistym urzeźbieniu,
 - rozległe obszary wiejskie
- węzły sieciowych elementów infrastruktury technicznej, czyniące z obszaru gminy newralgiczny punkt sieci przemysłowych nośników energetycznych.

Poza budynkami uwzględnionymi w wykonanej w 2007 r. gminnej ewidencji zabytków dla gminy Koluszki, studium wymienia również inne obiekty o dużej wartości historyczno-architektonicznej, będące świadectwem tradycyjnego budownictwa wiejskiego i organizacji przestrzeni wsi:

Wieś Będzelin - domy ul. Główna 17, 25, 29, 35, 45, ul. Strażacka 14, 42, kapliczka przy ul. Główniej

Wieś Borowa - domy ul. Długa 94, 129, 183, 205, kapliczka na ul. Długiej

Wieś Erazmów - kapliczka

Wieś Felicjanów - domy 14, 27, 49

Wieś Gałków Duży - domy nr 18,30, 43, 92, 167

Wieś Gałkówek Parcela - kapliczka

Wieś Jeziorko - dom nr 42

Wieś Kaletnik - domy ul. Główna 87 i 91, ul. Klonowa 1, ul. Kościelna 13, 16, 20, 21, 22, 25, 30, 49, ul. Piotrkowska 8

Miasto Koluszki - domy ul. 11 Listopada 13, ul. Łódzka 1, ul. Juliusza Słowackiego 1, ul. Stanisława Wigury 21, kapliczki przy ulicach Piotrkowskiej i Brzezińskiej

Wieś Nowy Redzeń - domy nr 11, 20

Wieś Przanowice - dom nr 43

Wieś Regny - domy ul. Główna 17, 39, 67

Wieś Różyca - domy ul. Kolejowa 10/2, 28, ul. Sportowa 1, 18, ul. Towarowa 3, 12

Wieś Stary Redzeń - domy nr 9, 21, 33, 50, 52, 72, 80, stodoła w zagrodzie nr 26

Wieś Żakowice - domy ul. Piotrkowska 26, 57, 125, kapliczka.

Określone zostały również 63 stanowiska archeologiczne zidentyfikowane w ramach prac badawczych Archeologiczne Zdjęcie Polski, położone we wsiach Jeziorko, Kolonia Długie, Koluszki, Katarzynów, Nowy Redzeń, Stary Redzeń, Będzelin, Zielona Góra, Gałków Duży, Gałkówek Parcela, Różyca, Borowa, Gałków Mały, Świny - Pienki, Wierzchy Stare, Regny.

Obok cmentarzy uwzględnionych we wspomnianej wyżej gminnej ewidencji zabytków dla gminy Koluszki, istnieją także dwa cmentarze we wsi Gałkówek Kolonia - cmentarz ewangelicki (nieczynny) z pocz. XX w. oraz cmentarz wojenny z I wojny światowej.

Studium stwierdza, że na terenie gminy nie istnieją żadne formy ochrony krajobrazu kulturowego. Proponuje objęcie ochroną:

- obszaru centrum miasta Koluszki w rejonie ulic Brzezińskiej i 3 Maja,
- zespołu kolejowych budynków mieszkalnych wraz z zabudową towarzyszącą oraz wieżą ciśnień - obiekty położone w Koluszkach przy ul. Kolejowej,
- strefy ekspozycji kościoła parafialnego p.w. Niepokalanego Poczęcia NMP w Koluszkach,
- strefy ekspozycji kościoła parafialnego p.w. św. Trójcy w Gałkowie Dużym.

W przeprowadzonej zbiorczej analizie S.W.O.T problematyka ochrony środowiska kulturowego pojawia się w:

Słabościach: - zdegradowany obszar centrum miasta - tereny kolejowe,
- słabo rozwinięta infrastruktura i poziom usług towarzyszących turystyce
- brak aktów prawa miejscowego (miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego) chroniących i kształtujących tereny wartościowe przyrodniczo i kulturowo,

Szansach: - rozwój funkcji turystycznych u rekreacyjnych,
- stworzenie i realizacja programu rewitalizacji układów i obiektów wartościowych kulturowo,
- rozwój budownictwa mieszkaniowego, agroturystyki i budownictwa lotniskowego,

Zagrożeniach: - brak absorpcji środków unijnych
- brak działań mających na celu ochronę i rewitalizację środowiska kulturowego i przyrodniczego,
- transport przez teren miasta produktów ropopochodnych - możliwość powstania zagrożeń nadzwyczajnych.

W analizie S. W. O. T. środowiska przyrodniczego i kulturowego określono:

Siły: - funkcjonujące powiązania ekologiczne z zewnętrznymi układami przyrodniczymi,
- wysokie walory środowiska przyrodniczego służące rozwojowi rekreacji,
- zróżnicowanie przestrzennych struktur przyrodniczych i urbanistycznych,
- istnienie obiektów o znaczących walorach kulturowych i historycznych,
- działalność MOK, Miejskiej Biblioteki Publicznej,
- wydawnictwa lokalne,

Słabości: - występowanie szpecących obiektów w obszarach o wykształconym historycznie charakterze zabudowy,
- brak aktów prawa miejscowego (miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego) chroniących i kształtujących tereny wartościowe przyrodniczo i kulturowo,
- niski poziom świadomości mieszkańców w zakresie edukacji ekologicznej,
- brak systemu monitoringu środowiska,
- istnienie zagrożeń nadzwyczajnych związanych z magazynowaniem, transportem i przesyłaniem produktów ropopochodnych,

Szanse: - realizacja przy wsparciu środkami zewnętrznymi działań rewitalizacyjnych w obszarze miasta,
- wykorzystanie obiektów zabytkowych dla budowania wizerunku i tożsamości miasta,
- budowa wizerunku gminy jako miejsca atrakcyjnego dla zamieszkania i wypoczynku,
- powstanie w Lisowicach planowanego sezonowego ośrodka wodnego o funkcji rekreacji, sportu i turystyki,
- wzrost popularności aktywnych form wypoczynku wykorzystujących walory przyrodnicze i kulturowe,
- stworzenie kompleksowego, informacyjno-promocyjnego serwisu internetowego,

Zagrożenia: - brak działań mających na celu ochronę i rewitalizację środowiska kulturowego i przyrodniczego,

- brak wsparcia finansowego dla działań na rzecz ochrony zabytków,
- zbyt niskie nakłady na promocję kultury i sportu.

Wśród głównych wniosków wynikających z analizy uwarunkowań zamieszczono m.in. dotyczące środowiska kulturowego:

- a) gmina dysponuje obiektami zabytkowymi wartościowymi kulturowo i historycznie dającymi podstawę dla budowy jej wizerunku i tożsamości,
- b). zasoby przyrodnicze w obszarze miasta i w jego otoczeniu dają bazę do rozwoju funkcji mieszkaniowych i turystycznych gminy,
- c). struktury przestrzenne centrum miasta są zdegradowane i wymagają rewitalizacji,
- d). Istniejące obiekty wartościowe wymagają objęcia ochroną.

Studium definiuje nadrzędny cel rozwoju gminy Koluszki jak niżej:

Rozwój społeczno-gospodarczy miasta, wzrost poziomu życia mieszkańców poprzez:

- przeciwdziałanie trwałej marginalizacji społecznej i ekonomicznej obszaru gminy Koluszki,
- wzrost konkurencyjności gminy,
- podniesienie jakości podstawowej infrastruktury technicznej i społecznej,
- umacnianie pozycji miasta w regionie jako znaczącego ośrodka przemysłowego i usługowego sprzyjającego rozwijaniu przedsiębiorczości,
- tworzenie wizerunku gminy jako miejsca o wysokich walorach przyrodniczych, atrakcyjnego dla zamieszkania i rekreacji,
- dążenie do zrównoważonego rozwoju funkcji i racjonalnego zagospodarowania przestrzeni zgodnie z wymogami ochrony środowiska i ładu przestrzennego.

Celowi nadrzędnemu studium podporządkowuje główne cele strategiczne:

- 1. Poprawa warunków i poziomu życia mieszkańców oraz łagodzenie negatywnych skutków transformacji systemowej** realizowana poprzez:
 - zmniejszenie i przeciwdziałanie dalszemu bezrobociu, przeciwdziałanie marginalizacji i rozwojowi patologii społecznych,
 - podnoszenie poziomu wykształcenia oraz dostosowanie go do aktualnych potrzeb rynku pracy,
 - tworzenie podstaw społeczeństwa informacyjnego,
 - modernizację infrastruktury społecznej, inwestycje w dziedzinie sportu i turystyki,
 - aktywizowanie rozwoju budownictwa mieszkaniowego,
 - rozwój budownictwa socjalnego.
- 2. Ochrona środowiska realizowana** poprzez:
 - ochronę terenów cennych przyrodniczo przed beładnym zainwestowaniem,
 - rozwój sieci kanalizacyjnych oraz sieci gazowej.
- 3. Ochrona dóbr kultury** poprzez:
 - zachowanie stanu dziedzictwa kulturowego i jego promocja w skali lokalnej,
 - uporządkowanie zainwestowania w centrum miasta w nastawieniu na ochronę i ekspozycję wartościowych obiektów i przestrzeni.
- 4. Kształtowanie ładu przestrzennego** poprzez:
 - doskonalenie struktury przestrzennej miasta pod kątem jej funkcjonalności oraz racjonalne jej przekształcenie w dostosowaniu do potrzeb dalszego jej rozwoju,
 - dbałość o ład przestrzenny - sukcesywne opracowywanie planów miejscowych dla miasta i terenów gminy wymagających ochrony.

5. Stymulowanie i inicjowanie trwałych tendencji rozwojowych gospodarki poprzez:

- tworzenie warunków dla restrukturyzacji i unowocześnienie przemysłu i rynku usług,
- tworzenie na terenie gminy stref aktywności gospodarczej,
- rozwój otoczenia okołobiznesowego.

6. Rozwój obszarów wiejskich w gminie poprzez:

- tworzenie warunków dla transformacji strukturalnych na obszarach wiejskich,
- rozwój przedsiębiorczości, aktywności pozarolniczej,
- ochronę dziedzictwa kulturowego.

W rozdziale „Kierunki ochrony, rozwoju zasobów i kształtowania środowiska kulturowego” stwierdzono, że największe zagrożenie dla ochrony środowiska kulturowego gminy stanowi niski stan świadomości mieszkańców. Niewiedza o wartości zabytków, o skutkach wyrwania ich z kontekstu, o ich znaczeniu dla tożsamości gminy, o trudności ich odtworzenia, a także ignorancja i konformizm, powodują między innymi usunięcie wielu zabytków dla zapewnienia miejsca dla nowych obiektów.

Studium przyjmuje dla ochrony, rozwoju zasobów i kształtowania środowiska kulturowego gminy **następujące kierunki polityki przestrzennej**

Rewaloryzacja istniejących zasobów oraz tworzenie nowych wartości kulturowych w przestrzeniach publicznych gminy,

Ochrona elementów środowiska kulturowego jako istotnych dla budowania tożsamości gminy,

Tworzenie obrazu gminy rozwijającej się harmonijnie, wykorzystującej i szanującej swoje dziedzictwo.

Studium wyznacza dla ochrony zespołów obiektów zabytkowych strefy ochrony konserwatorskiej „B” oraz strefy ekspozycji „E”.

Strefa „B” obejmuje tereny historycznych układów przestrzennych, zawierających obiekty zabytkowe rozproszone wśród obiektów o mniejszej wartości. W strefie tej szczególnej ochronie podlegają: obszary i obiekty figurujące w rejestrze zabytków, objęte ewidencją Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków bądź gminną ewidencją zabytków, elementy historycznego rozplanowania (sieć uliczna w pierwotnych liniach rozgraniczających, zachowane stare podziały własnościowe w strefie przyulicznej), skala i tradycje kształtowania zabudowy.

Strefą tą objęto:

- zespół osiedla mieszkaniowego pracowników kolei,
- zabudowę wzdłuż ulic Brzezińskiej i 3 Maja w Koluszkach,
- wieś sznurową w Gałkowie Dużym.

Określono także zasady ochrony w poszczególnych, wyżej wymienionych obszarach:

W obrębie strefy ochrony konserwatorskiej zespołu osiedla mieszkaniowego pracowników kolei:

- zachowanie w jak najlepszym stanie technicznym istniejących obiektów zabytkowych oraz nie dopuszczenie do dalszej ich degradacji,
- poprawa ekspozycji zabytkowych zespołów przestrzennych poprzez obowiązek uzgadniania z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków lokalizacji, form i gabarytów nowo realizowanych obiektów,
- stopniowe eliminowanie obiektów dysharmonijnych,
- wykazanie szczególnej dbałości o rodzaj nawierzchni ulica i ciągów pieszych oraz zieleni w obrębie zespołu oraz o dobór odpowiednich obiektów małej architektury,
- wprowadzenie zmian w zagospodarowaniu przestrzeni publicznej, a w szczególności urządzeń infrastruktury technicznej, lokalizacji obiektów budowlanych i inżynierskich, małej architektury oraz wyglądu i formy reklam powinno być uzgodnione z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

W obrębie strefy ochrony konserwatorskiej zabudowy wzdłuż ulic Brzezińskiej i 3 Maja:

- bezwzględne zachowanie istniejących linii zabudowy oraz uzupełnianie zabudowy pierzejowej poprzez wprowadzenie (w planie miejscowym) obowiązującej linii zabudowy,
- zachowanie istniejących obiektów zabytkowych, objęcie ich nadzorem konserwatorskim,
- poprawa ekspozycji zabytkowych zespołów przestrzennych, objęcie nadzorem konserwatorskim lokalizacji, form i gabarytów obiektów nowo realizowanych, eliminacja obiektów dysharmonijnych,
- przy wymianie zabudowy zachowanie skali i charakteru, kąta nachylenia połaci dachowych, materiału pokrycia oraz materiału i podziałów elewacji,
- nowoprojektowana zabudowa o wysokości 3 kondygnacji, z tym, że trzecią kondygnację stanowić na poddasze użytkowe,
- ochrona i rekonstrukcja historycznych nawierzchni ulic i ciągów pieszych oraz zieleni w obrębie zespołu.

W obrębie strefy ochrony konserwatorskiej wsi sznurowej Gałków Duży:

- zachowanie tradycyjnej zabudowy drewnianej. Objęcie tej zabudowy nadzorem konserwatorskim,
- nawiązywanie gabarytami i formą architektoniczną (szerokość elewacji, wysokość, kąty spadków dachów, kierunki kalenic) nowej zabudowy do zachowanej tradycyjnej zabudowy drewnianej,
- wprowadzanie zabudowy nowoprojektowanej jednokondygnacyjnej z poddaszem użytkowym.

Strefa „E” ochrony ekspozycji zabytkowych oraz szczególnie wartościowych nie zabytkowych obiektów i układów przestrzennych.

Strefą tą objęto otoczenie:

- zespołu kościoła parafialnego p.w. Niepokalanego Poczęcia NMP w Koluszkach,
- zespołu kościoła św. Katarzyny w Koluszkach,
- zespołu kościoła parafialnego p.w. św. Trójcy w Gałkowie Dużym.

Określone zostały zasady zachowania ekspozycji w poszczególnych, wyżej wymienionych obszarach:

- zakaz wszelkich działań przestrzennych mogących pogorszyć ekspozycję chronionych zespołów, w tym wprowadzenie nowo projektowanych napowietrznych linii przesyłowych, nasadzeń i pełnych ogrodzeń przesłaniających wgląd w kierunku chronionych zespołów,
- wprowadzenia zabudowy w strefie eksponowania zespołów kościoła parafialnego p.w. Niepokalanego Poczęcia NMP i kościoła św. Katarzyny w Koluszkach o wysokości nie przekraczającej 12 metrów,
- zakaz realizacji zabudowy w strefie eksponowania kościoła parafialnego p.w. św. Trójcy w Gałkowie Dużym,
- projekty zmian urządzenia przestrzeni publicznej w sąsiedztwie w/w obiektów powinny podlegać uzgodnieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Studium określa także wytyczne dotyczące ochrony krajobrazu kulturowego w planach miejscowych zagospodarowania przestrzennego. Stwierdza, że w ustaleniach tych planów należy zagwarantować ochronę krajobrazu kulturowego poprzez określenie zakresu dopuszczalnych przekształceń przy obiektach zabytkowych oraz ich otoczeniu. Ustalenia dotyczące obiektów zabytkowych powinny być sformułowane indywidualnie dla każdego obiektu.

Kształtując otoczenie obiektu zabytkowego należy brać pod uwagę jego właściwą ekspozycję i jeżeli to możliwe kontynuację tradycyjnych, wartościowych cech zabudowy.

3.6.3. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego wynikające z miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Koluszki.

Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego miasta Koluszki oraz gminy Koluszki w zakresie wymogów ochrony środowiska kulturowego i zabytków ustalają:

- **Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla obrębu ewidencyjnego Nr 1 Miasta Koluszki**⁸ w zakresie ochrony i rewitalizacji dziedzictwa kulturowego ustala:

- zachowanie obiektów zabytkowych o mniejszej wartości historycznej - domy przy ul. Brzezińskiej nr 88, 97, 105, 110, 119, 131, 138, 146, 147, 156, 176.

- dla zabytkowych obiektów przeznaczonych do zachowania:

- nakaz zachowania zabytkowego charakteru obiektów pod względem formy, materiału i detalu,

- nakaz zachowania pierwotnej formy stolarki (w zakresie historycznych podziałów i materiału),

- zakaz stosowania okładzin winylowych (typu siding) i z blachy trapezowej w elewacjach budynków,

- zakaz stosowania jaskrawych barw w elewacjach i detalach,

- obowiązek uzgadniania wszelkich prac budowlanych z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Obiekty zabytkowe przeznaczone do zachowania występują w obszarach oznaczonych symbolami A2MNU, A11MNU, A15MNU i A25MN.

*

- **Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla obrębu ewidencyjnego Nr 5 Mi. a Koluszki**⁹ w zakresie ochrony i rewitalizacji dziedzictwa kulturowego ustala:

- ochronę konserwatorską zabytkowych obiektów architektonicznych o szczególnym znaczeniu dla tożsamości miasta, wpisanych do ewidencji zabytków - do bezwzględneho zachowania. Dotyczy to domów przy ul. 11 Listopada 20 i ul. Tadeusza Kościuszki 11.

- zachowanie obiektów zabytkowych o mniejszej wartości historycznej. Dotyczy to domów przy ul. 11 -go Listopada 26, przy zbiegu ulic 11 Listopada i Piotra Ściegiennego oraz 11 Listopada i Jana Kilińskiego, przy ul. Jana Kilińskiego 4, 6, przy ul. Wołyńskiej 1, przy ul. Warszawskiej 9, 20, 25, przy ul. Tadeusza Kościuszki 5, 8, 10, 12, 45 (oficyna), przy ul. Poprzecznej 1 i 5 oraz młyna przy zbiegu ulic 11 Listopada i Jana Kilińskiego. Brzezińskiej nr 88, 97, 105, 110, 119, 131, 138, 146, 147, 156, 176.

- strefę ochrony ekspozycji „E” obejmującą obszar zabezpieczający właściwą ekspozycję obiektów i zespołów zabytkowych, oznaczoną na rysunku planu.

Dla obiektów zabytkowych objętych ochroną konserwatorską oraz zabytkowych obiektów przeznaczonych do zachowania plan ustala:

- nakaz zachowania zabytkowego charakteru obiektów pod względem formy, materiału i detalu,

- nakaz zachowania pierwotnej formy stolarki (w zakresie historycznych podziałów i materiału),

- zakaz stosowania okładzin winylowych (typu siding) i z blachy trapezowej w elewacjach budynków,

- zakaz stosowania jaskrawych barw w elewacjach i detalach,

- obowiązek uzgadniania wszelkich prac budowlanych z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

W strefie ochrony ekspozycji „E” plan ustala:

- zakaz lokalizacji nowej zabudowy,

- nakaz zachowania ekspozycji od strony ulic,

- zakaz lokalizacji tymczasowych obiektów budowlanych.

Obiekty zabytkowe objęte ochroną konserwatorską występują na obszarach oznaczonych symbolami D12U, D14MN, D29MN, obiekty przeznaczone do zachowania występują w obszarach oznaczonych symbolami D10MN, D14MN, D15MN, D24MN, D26MN, D28-29MN, D38MN i D86MN.

⁸ Zatwierdzony uchwałą Rady Miejskiej w Koluszkach Nr VIII/31/07 z dnia 24 kwietnia 2007 r.

⁹ Zatwierdzony uchwałą Rady Miejskiej w Koluszkach Nr VIII/32/07 z dnia 24 kwietnia 2007 r.

W granicach strefy ekspozycji „E” znajdują się obszary oznaczone symbolami D12U, D14MN, D29MN.

- **Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla obrębów ewidencyjnych Nr 7 i 8 Miasta Koluszek**¹⁰ w zakresie ochrony i rewitalizacji dziedzictwa kulturowego ustala:

- ochronę konserwatorską niżej wymienionych zabytkowych obiektów architektonicznych o szczególnym znaczeniu dla tożsamości miasta, wpisanych do ewidencji zabytków - do bezwzględneho zachowania:

- dom przy ul. Partyzantów 1,
- zespół sakralny - kościół parafialny p.w. Niepokalanego Poczęcia NMP i plebania,
- krzyż kamienny przy zbiegu ulic 11 Listopada i Partyzantów.
- zachowanie obiektów zabytkowych o mniejszej wartości historycznej - domy przy zbiegu ulic Partyzantów i Słonecznej, dom przy ul. Leśnej 12, dom przy zbiegu ul. Św. Stanisława Kostki i ul. Partyzantów, domy przy ul. Partyzantów 11, 17, 26, dom przy ul. Św. Stanisława Kostki 20, domy przy ul. 11 Listopada 13, 23, 33, 47, cmentarz rzymsko-katolicki przy ul. 11 Listopada.

- strefę ochrony ekspozycji „E” obejmującą obszar zabezpieczający właściwą ekspozycję obiektów i zespołów zabytkowych,

- strefę ochrony archeologicznej.

Dla zabytkowych obiektów objętych ochroną konserwatorską oraz zabytkowych obiektów przeznaczonych do zachowania plan ustala:

- nakaz zachowania zabytkowego charakteru obiektów pod względem formy, materiału i detalu,
- nakaz zachowania pierwotnej formy stolarki (w zakresie historycznych podziałów i materiału),
- zakaz stosowania okładzin winylowych (typu siding) i z blachy trapezowej w elewacjach budynków,
- zakaz stosowania jaskrawych barw w elewacjach i detalach,
- obowiązek uzgadniania wszelkich prac budowlanych z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

W strefie ochrony ekspozycji „E” plan ustala:

- zakaz lokalizacji nowej zabudowy,
- nakaz zachowania ekspozycji od strony ulic,
- zakaz lokalizacji tymczasowych obiektów budowlanych.

W strefie ochrony archeologicznej plan ustala:

- przeprowadzenie na koszt właściciela lub użytkownika gruntu nadzorów archeologicznych przy wszelkich inwestycjach,

- na prowadzenie nadzorów archeologicznych należy uzyskać pozwolenie wojewódzkiego konserwatora zabytków. O pozwolenie należy wystąpić nie później, niż 14 dni przed rozpoczęciem inwestycji,

- w sytuacji ujawnienia nowego stanowiska archeologicznego wymagane jest wykonanie badań archeologicznych. Wszystkie nowo odkryte stanowiska archeologiczne należy oznaczyć, zabezpieczyć i powiadomić wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Obiekty zabytkowe objęte ochroną konserwatorską występują na obszarach oznaczonych symbolami E11MWU, E31MN. Obiekty przeznaczone do zachowania występują w obszarach oznaczonych symbolami E16MNU, E31-32MN, E34MN, E46MNU i E50MNU.

¹⁰ Zatwierdzony uchwałą Rady Miejskiej w Koluszkach Nr IX/40/07 z dnia 28 maja 2007 r.

W granicach strefy ekspozycji „E” znajdują się obszary oznaczone symbolami E11MWU, E16MNU, D29MN.

4. Cele gminnego programu opieki nad zabytkami

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Koluszki prognozuje w okresie perspektywnym utrzymanie się liczby ludności na obecnym poziomie.

Uwarunkowania demograficzne, środowiskowe i gospodarcze przesądzą o tym, że miasto Koluszki pełnić będzie w dalszym ciągu funkcje lokalnego i ponad lokalnego, wielofunkcyjnego ośrodka rozwoju, obsługującego mieszkańców w zakresie usług dla ludności i w niewielkim stopniu dla rolnictwa oraz mieszkalnictwa i produkcji przemysłowej.

Na obszarze gminy Koluszki funkcją wiodącą jest rolnictwo, a towarzyszą jej: ochrona środowiska i rekreacja oraz ciąg infrastruktury technicznej, w tym komunikacyjnej.

Przyjęte w studium przekształcenia struktury funkcjonalno-przestrzennej miasta i gminy prowadzić mają do wzrostu ich atrakcyjności jako miejsca zamieszkania, jako obszaru inwestowania w mieszkalnictwo, usługi i produkcję oraz do poprawy stanu środowiska.

Silne i słabe strony, szanse i zagrożenia dotyczące między innymi środowiska kulturowego w mieście i gminie określone zostały w planie rozwoju lokalnego gminy Koluszki oraz w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy. W niniejszym opracowaniu uznano, że:

wśród atutów i szans w interesującej nas problematyce należy wymienić

- walory krajobrazowe i przestrzenne gminy
- znaczny zakres inwestycji infrastrukturalnych
- rozwój działalności organizacji, szczególnie o profilu społeczno-kulturalnym
- podmioty gospodarcze działające w sferze usług i produkcji
- istniejącą bazę materialną usług
- tradycje wielofunkcyjne i usługowe miasta

Urozmaicony krajobraz terenu gminy oraz istniejące na ich obszarze dobra kultury materialnej stwarzające możliwości rozwoju turystyki i rekreacji, tworzenie atrakcyjnego środowiska zamieszkania oraz budowania tożsamości regionalnej.

W drodze rozwoju budownictwa istnieje możliwość właściwego zagospodarowania zasobów komunalnych w granicach centrum miasta i rozgęszczenia oraz uzupełnienia starej zabudowy.

Słabości i zagrożenia to:

- uciążliwości dla stanu środowiska ze strony transportu tranzytowego
- dekapitalizacja zabudowy w historycznym centrum miasta
- brak znaczącej oferty noclegowej i gastronomicznej bazy turystycznej
- utrwalenie się substandardowych form handlu w centrum
- brak ośrodków innowacji i informacji gospodarczej
- brak strategicznych inwestorów zewnętrznych
- degradacja niewykorzystanych obiektów poprzemysłowych
- brak stref ruchu spowolnionego, ścieżek rowerowych i tras pieszych
- przemieszanie funkcji bez strefowania funkcji uciążliwych w terenach zabudowy mieszkaniowej
- brak przestrzeni publicznych.

Ruch tranzytowy, szczególnie kolejowy przechodzący przez obszar gminy i centrum miasta Koluszki stwarza zagrożenia dla bezpieczeństwa i komfortu zamieszkania. Potrzeba ochrony krajobrazu kulturowego,

poza dbałością o obiekty i obszary zabytkowe, wymaga zachowania historycznych wglądów i ochrony panoram.

Zagadnienia związane z opieką nad zabytkami stanowią dla samorządu gminnego istotny obszar działania. Wobec tego przyjmuje się, że celami gminnego programu opieki nad zabytkami jest:

1. Podniesienie w hierarchii ważności zadań kompetencyjnych samorządu dotyczących opieki nad zabytkami jako wyraz uznania znaczenia dziedzictwa kulturowego dla rozwoju miasta i gminy.

2. Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego gminy. Zintegrowanie ochrony środowiska kulturowego i przyrodniczego

3. Wspieranie aktywności lokalnej mającej na celu poszanowanie dziedzictwa kulturowego.

4. Wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami.

5. Powszechna edukacja w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego.

6. Przygotowanie właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych do wykorzystania w opiece nad zabytkami funduszy strukturalnych UE

Przy określaniu celów gminnego programu opieki nad zabytkami dla gminy Koluszki uwzględniono zapisy ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, która w szczególności formułuje niżej wymienione cele:

- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej (cel programu gminnego: 2),
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania (cele programu gminnego: 1, 3, 4, 5, 6),
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego (cele programu gminnego: 1, 2),
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami (cele programu gminnego: 1, 2, 4, 5, 6),
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków (cele programu gminnego: 1, 3, 4, 5, 6),
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami (cele programu gminnego: 3, 4, 6).

5. Kierunki działań dla realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami.

Kierunki działań dla realizacji wyżej sprecyzowanych celów gminnego programu opieki na zabytkami oraz spodziewane efekty realizacji celów przyjętych w programie zostały określone w tabeli nr 1

tabela nr

Kierunki działań dla realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami dla gminy Koluszki.

Cele strategiczne	Kierunki działań	Spodziewane efekty
1.	2.	3.
1. Podniesienie w hierarchii ważności zadań kompetencyjnych samorządu dotyczących opieki nad zabytkami - jako wyraz uznania znaczenia dziedzictwa kulturowego dla rozwoju gminy.	1. Uczynienie z zasobów środowiska kulturowego i przyrodniczego gminy elementu identyfikacji obszaru. 2. Uwzględnienie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego lokalnych tradycji kształtowania przestrzeni gminy. 3. Wprowadzenie na terenie miasta obszarowej formy ochrony dziedzictwa kulturowego w formie parku kulturowego zespołu osiedla mieszkaniowego pracowników kolei. 4. Promocja miejsc i obszarów zabytkowych. 5. Stworzenie gminnego systemu ochrony zabytków. 6. Podnoszenie kwalifikacji pracowników samorządu, w których kompetencjach znajduje się ochrona dziedzictwa kulturowego.	1. Zachowanie obszarów i obiektów wyróżniających z otoczenia tereny gminy Koluszki 1. Zachowanie historycznych układów ruralistycznych. 2. Zapobieganie rozpraszaniu zabudowy 1. Stworzenie warunków do wykorzystania możliwości ochrony i finansowania wyróżniającego się zespołu funkcjonalno przestrzennego. 1. Wykorzystanie zabytków dla wykreowania produktu turystycznego gminy 2. Ułatwienie dostępu do informacji o obiektach zabytkowych i dziedzictwie kulturowym gminy. 1. Poprawa kondycji materialnych elementów środowiska kulturowego w wyniku stałej współpracy z nadzorem konserwatorskim i nadzorem budowlanym w opiece nad zabytkami. 1. Zapewnienie właściwej ochrony obiektom i obszarom zabytkowym. 2. Stworzenie warunków do pełniejszej współpracy z rządowymi służbami ochrony zabytków.
2. Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego gminy. Zintegrowanie ochrony środowiska kulturowego i	1. Sporządzanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego gminy.	1. Objęcie jednolitą formą ochrony środowiska kulturowego na terenie gminy. 1. Ujednolicenie zasad ochrony przyrody i dziedzictwa kulturowego.

przyrodniczego	2. Realizacja ochrony zabytków w powiązaniu z ochroną przyrody i krajobrazu.	2. Stworzenie oferty turystycznej wykorzystującej walory przyrodnicze i kulturowe gminy. 3. Uzyskanie możliwości finansowania i realizacji zintegrowanych programów ochrony środowiska przyrodniczego i kulturowego dla rozwoju gminy w oparciu o ich zasoby, w wieloletnim horyzoncie czasu. 4. Wprowadzenie zasad ochrony środowiska człowieka odpowiednio do standardów obowiązujących w Unii Europejskiej
	3. Ochrona panoram.	1. Zachowanie eksponowania w przestrzeni obiektów i obszarów zabytkowych decydujących o tożsamości gminy.
	4. Ochrona dolin rzecznych	1. Zachowanie naturalnie ukształtowanych obszarów urozmaicających rzeźbę powierzchni gminy 2. Ochrona rejonów historycznego osadnictwa na terenie gminy
	5. Monitorowanie stanu i sposobu użytkowania dóbr kultury	1. Stworzenie zasobu danych o stanie i kondycji obiektów i obszarów zabytkowych.
	6. Nawiązanie współpracy z organizacjami propagującymi stosowanie tradycyjnych technik i umiejętności w odnowie zabytków.	1. Przeniesienie na teren gminy dobrych wzorów działań wobec obiektów zabytkowych.
3. Wspieranie aktywności lokalnej mającej na celu zachowanie dziedzictwa kulturowego.	1. Opracowanie zasad partnerstwa i wspierania społecznych i pozarządowych organizacji ochrony zabytków.	1. Rozszerzenie grona aktywnych partnerów współdziałania w dziedzinie ochrony dziedzictwa kulturowego 2. Uświadomienie społeczeństwu potrzeby poszanowania i ochrony obiektów i obszarów zabytkowych
	2. Wspieranie użytkowników obiektów, których wyposażenie stanowią zabytki ruchome.	1. Stworzenie warunków zapewniających trwałe zachowanie zabytków ruchomych oraz ich ochronę.
	3. Zahamowanie procesu pogarszania się stanu zachowania obiektów i obszarów zabytkowych i doprowadzenie do poprawy ich kondycji.	1. Podjęcie skutecznych działań zapewniających właściwe utrzymanie obiektów i obszarów zabytkowych na terenie gminy Koluszek. 1. Poszanowanie i kultywowanie tradycji

	4. Zapewnienie ochrony tradycyjnych elementów wyposażenia, narzędzi i sprzętów w wiejskich placówkach ochrony tradycji miejsca. 5. Pomoc w kształceniu osób zatrudnionych w ochronie dziedzictwa kulturowego 6. Tworzenie miejsc pracy w ochronie zabytków.	materialnych na terenach wiejskich 2. Ochrona tożsamości „małych ojczyzn” 1. Wsparcie utrzymywania na rynku pracy miejsc pracy dla osób wykonujących zanikające zawody i rzemiosła. 1. Wzmocnienie roli dziedzictwa kulturowego w rozwoju gospodarczym gminy 2. Pozyskanie miejsc pracy w obsłudze ruchu turystycznego wykorzystującego walory środowiska kulturowego i przyrodniczego gminy. 3. Szkolenie osób bezrobotnych w rzemiosłach związanych z tradycyjną sztuką budowlaną. 4. Zmniejszenie bezrobocia
4. Wsparcie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami.	1. Wsparcie działań prowadzących do wzrostu znaczenia gospodarczego obiektów i obszarów zabytkowych. 2. Stworzenie zasad wspomagania finansowego długookresowych działań na rzecz środowiska kulturowego 3. Współpraca z samorządem województwa w tworzeniu zasad partnerstwa regionu w wykorzystaniu programów celowych Unii Europejskiej.	1. Powstanie oferty turystycznej wykorzystującej walory kulturowe i przyrodnicze gminy. 2. Wsparcie aktywności lokalnej w ochronie środowiska kulturowego 1. Stworzenie narzędzi pozyskiwania funduszy rządowych i pozarządowych na działania związane z ochroną środowiska kulturowego. 2. Włączenie ochrony dziedzictwa kulturowego w zakres wsparcia samorządu. 1. Uwzględnienie za szczeblu gminnym działań ochronnych prowadzonych wobec obiektów i obszarów zabytkowych w Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Łódzkiego na lata 2007 – 2013. 2. Udział szkół i placówek oświatowych gminy Koluszki w Programie Operacyjnym Kapitał Ludzki. 3. Pozyskanie środków dla propagowania i zachowania dziedzictwa Kulturowego, tradycji i sztuki z Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007 – 2013. 1. Wypracowanie zasad współpracy z właścicielami obiektów zabytkowych eliminujących sytuacje konfliktowe

	4. Wspieranie działalności fundacji i osób prywatnych związanej z ochroną dziedzictwa kulturowego. 5. Pozyskiwanie środków zewnętrznych na działania rewaloryzacyjne w obiektach i obszarach zabytkowych.	związane z wykorzystaniem tych zabytków. 2. Wspieranie aktywności lokalnej dla ochrony środowiska kulturowego gminy. 1. Pozyskanie środków resortu kultury 2. Pozyskanie środków z programów bilateralnych rządu RP 3. Pozyskanie środków z funduszy inwestycyjnych wspierających małe i średnie przedsiębiorstwa.
5. Powszechna edukacja w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego.	1. Wprowadzenie tematyki ochrony dziedzictwa kulturowego do programu edukacji przedszkolnej i szkolnej. 2. Wspieranie szeroko dostępnych szkoleń dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego, kierowanych do dorosłych mieszkańców miasta i gminy. 3. Udostępnienie wiedzy o gminie dla zainteresowanych w regionie i kraju.	1. Powstanie programu nauczania budującego na bazie wartości środowiska kulturowego i przyrodniczego więzi z miastem i gminą – „małą ojczyzną”. 2. Zbudowanie klimatu powszechnej akceptacji dla idei ochrony środowiska kulturowego 1. Pogłębienie znajomości problematyki ochrony środowiska kulturowego w społeczeństwie gminy. 2. Zrozumienie i akceptacja zasad ochrony środowiska kulturowego. 1. Powstanie komputerowej bazy danych o zabytkach gminy 2. Wykorzystanie bazy danych do działań promocyjnych i naukowych. 3. Powstanie wydawnictw prezentujących środowisko kulturowe gminy odbiorcom w kraju i Unii Europejskiej.
6. Przygotowanie właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych do wykorzystania w opiece nad zabytkami funduszy strukturalnych UE	1. Określenie w porozumieniu z samorządem województwa zasad wykorzystania z poziomu gminy programów celowych Unii Europejskiej. 2. Wzmocnienie finansowe planowej działalności samorządu, dotyczącej ochrony obiektów i obszarów zabytkowych środkami unijnymi.	1. Pozyskanie środków z Regionalnego Programu Operacyjnego na ochronę środowiska kulturowego gminy. 1. Zwiększenie wielkości nakładów na ochronę obiektów i obszarów zabytkowych.

6. Podział na działania i zadania

Zasięg terytorialny programu określony został na załączniku graficznym dołączonym do niniejszego programu. Objęto nimi teren miasta i gminy w ich granicach administracyjnych.

Okres, na który opracowany został niniejszy program podzielono na dwa podokresy jego realizacji:

- 2008 – 2009

- 2010 – 2011.

Wobec faktu, że niniejszy Program opieki nad zabytkami dla gminy Koluszki jest pierwszym opracowaniem o takim charakterze, wykonanym dla ich obszaru, zakłada się, że w czasie trwania podokresu pierwszego podejmowane będą działania wstępne o charakterze przygotowawczym do pełnej realizacji programu.

Dla realizacji założonych celów gminnego programu opieki nad zabytkami dla gminy Koluszki na lata 2008 – 2011, podjęte zostaną niżej wymienione działania szczegółowe, podane w podziale na podokresy (tabela nr 2):

Dla realizacji celu:

1. Podniesienie w hierarchii ważności zadań kompetencyjnych samorządu dotyczących opieki nad zabytkami - jako wyraz uznania znaczenia dziedzictwa kulturowego dla rozwoju gminy.

Kierunki działań	2008 - 2009	2010 - 2011
1.1. Uczynienie z zasobów środowiska kulturowego i przyrodniczego gminy elementu identyfikacji obszaru.	1. Przeprowadzenie analiz mających na celu wyznaczenie na terenie miasta i gminy obszarów o szczególnych cechach środowiska kulturowego.	1. Podjęcie działań prowadzących do zapewnienia prowadzenia właściwej polityki przestrzennej na wyznaczonych obszarach o szczególnych cechach środowiska kulturowego.
1.2. Uwzględnienie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego lokalnych tradycji kształtowania przestrzeni gminy.	1. Dokonanie analiz dotyczących określenia lokalnych tradycji kształtowania układu osadniczego gminy.	1. Opracowanie albumu typów zabudowy oraz detalu charakterystycznych dla obszaru gminy.
1.3. Wprowadzenie na terenie miasta obszarowej formy ochrony dziedzictwa kulturowego w formie parku kulturowego zespołu osiedla mieszkaniowego pracowników kolei.	1. Przeprowadzenie prac analitycznych i studialnych mających na celu określenie celu i zasad ochrony obszaru potencjalnego parku kulturowego - osiedla mieszkaniowego pracowników kolei w Koluszkach.	1. Podjęcie przez Radę Miejską uchwały o powołaniu parku kulturowego osiedla mieszkaniowego pracowników kolei w Koluszkach. 2. Opracowanie planu ochrony parku kulturowego osiedla mieszkaniowego pracowników kolei w Koluszkach.
1.4. Promocja miejsc i obszarów zabytkowych	1. Określenie elementów środowiska kulturowego przydatnych do kreowania produktu turystycznego gminy.	1. Opracowanie oferty programowej rozwoju turystyki dla zapewnienia znaczących dochodów mieszkańcom i

	2. Podjęcie inicjatywy opracowania w porozumieniu z gminami ościennymi proponowanych w „Programie” rowerowych tras turystycznych. 3. Wyznaczenie wśród pracowników samorządowych osoby znającej środowisko kulturowe gminy do aktywnych kontaktów z mediami.	budżetowi gminy. 2. Opracowanie rowerowych tras turystycznych : „W dolinę rzeki Mrogi” (w porozumieniu z gminami Brzeziny i Rogów), „Przez lasy koluszkowskie” (w porozumieniu z gminą Brójce), „W dolinę Rawki i do Jeżowa” (w porozumieniu z gminą Jeżów), „Szlakiem cmentarzy ewangelickich”. 3. Stworzenie miejsko-gminnego systemu informacji i promocji środowiska kulturowego. 4. Opracowanie folderów propagujących wartości środowiska kulturowego gminy.
1.5. Stworzenie gminnego systemu ochrony zabytków.	1. Podjęcie prac nad przygotowaniem porozumienia dotyczącego opracowania międzygminnego programu ochrony i zagospodarowania obszarów o wysokich walorach środowiska kulturowego.	1. Wprowadzenie zadań wynikających z gminnego programu opieki nad zabytkami dla gminy Koluszki do polityk sektorowych. 2. Podjęcie prac nad opracowaniem wstępnej koncepcji wieloletniego Lokalnego Programu Rewitalizacji obejmującego obszary wskazane w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Koluszki.
1.6. Podnoszenie kwalifikacji pracowników samorządu, w których kompetencjach znajduje się ochrona dziedzictwa kulturowego.	1. Szkolenie pracowników samorządowych w zakresie działań ustawowych dotyczących środowiska kulturowego.	1. Systematyczne uczestniczenie wyznaczonych pracowników samorządowych w szkoleniach dotyczących ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Dla realizacji celu:

2. Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego gminy. Zintegrowanie ochrony środowiska kulturowego i przyrodniczego.

Kierunki działań	2008 - 2009	2010 - 2011
1. 1. Sporządzenie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego gminy.	1. Przeprowadzanie analiz mających na celu określenie atrakcyjnych ze względu na walory środowiska kulturowego obszarów na terenie gminy, dla ochrony których niezbędne jest sporządzenie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.	1. Sporządzenie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszarów położonych we wsi Lisowice - ze względu na potrzebę zapewnienia właściwego sąsiedztwa dla zabytkowego zespołu dworsko-parkowego. 2. Podjęcie działań formalnych i przedprojektowych dla sporządzenia miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego obszarów wymagających rewitalizacji, położonych w Koluszkach i Gałkowie Małym.
1.2. Realizacja ochrony zabytków w powiązaniu z ochroną przyrody i krajobrazu.	1. Opracowanie zasad zarządzania dotyczących łącznie środowiska kulturowego i przyrodniczego na terenie gminy. 2. Wykonanie dokumentacji inwentaryzacyjnych objętych ochroną konserwatorską obszarów zieleni zorganizowanej na terenie miasta i gminy, w tym: parku w Lisowicach, cmentarzy w Erazmowie, Felicjanowie, Gałkowie Dużym, Gałkowie Małym, Kaletniku, Koluszkach, Leosinie, Przanowicach, Słotwinach, Stamirowicach, Świnach, Żakowicach.	1. Opracowanie gminnej koncepcji zintegrowanej ochrony obiektów zabytkowych, obszarów kulturowych i przyrodniczych oraz miejsc cennych pod względem krajobrazowym., w tym obejmującej dolinę rzeki Mrogi i zespół pałacowo-parkowy w Lisowicach.
1.3. Ochrona panoram.	1. Przeprowadzenia prac studialnych krajobrazu gminy w celu określenia godnych ochrony i zachowania panoram z charakterystycznych punktów i ciągów odbioru krajobrazu.	1. Określenie zasad ochrony panoram. 2. Uwzględnianie potrzeby ochrony panoram i dominant przy realizacji zagospodarowania przestrzeni gminy.
1.4. Ochrona dolin rzecznych.	1. Rozpoznanie walorów kulturowych dolin rzek Mrogi i Rawki.	1. Opracowanie koncepcji turystycznego zagospodarowania doliny rzeki Mrogi i Rawki z maksymalnym poszanowaniem

		wartości przyrodniczych i kulturowych tych obszarów.
1.5. Monitorowanie stanu i sposobu użytkowania dóbr kultury.	1. Opracowanie systemu kontroli stanu utrzymania i sposobu użytkowania obiektów i obszarów zabytkowych o objętych gminną ewidencją zabytków.	1. Sporządzenie oceny stanu obiektów zabytkowych oraz objętych gminną ewidencją zabytków. 2. Określenie zagrożeń zachowania obiektów i obszarów zabytkowych oraz objętych gminną ewidencją zabytków.
1.6. Nawiązanie współpracy z organizacjami propagującymi stosowanie tradycyjnych technik i umiejętności w odnowie zabytków.	1. Rozpoznanie możliwości współdziałania instytucji samorządowych i rządowych m.in. w celu walki z bezrobociem i szkolenia w rzemiosłach związanych z tradycyjną sztuką budowlaną dla potrzeb ochrony środowiska kulturowego na terenie gminy.	1. Inicjowanie stworzenia we współpracy z zainteresowanymi samorządami (w tym wojewódzkim) regionalnego programu ochrony tradycyjnej sztuki budowlanej dla potrzeb ochrony środowiska kulturowego.

Dla realizacji celu:

3. Wspieranie aktywności lokalnej mającej na celu poszanowanie dziedzictwa kulturowego

Kierunki działań	2008 - 2009	2010 - 2011
3.1. Opracowanie zasad partnerstwa i wspierania społecznych i pozarządowych organizacji ochrony zabytków.	1. Nawiązanie współpracy z organizacjami działającymi na rzecz ochrony środowiska kulturowego i przyrodniczego. 2. Inicjowanie powstania szkolnych kół miłośników zabytków.	1. Inicjowanie powstawania organizacji społecznej opieki nad zabytkami.
3.2. Wspieranie użytkowników obiektów, których wyposażenie stanowią zabytki ruchome.	1. Dokonanie rozeznania problematyki ochrony zbiorów zabytków ruchomych w obiektach sakralnych na terenie gminy.	1. Inicjowanie podjęcia działań zabezpieczających zbiory zabytków ruchomych na terenie gminy.
3.3. Zahamowanie procesu pogarszania się stanu zachowania obiektów i obszarów zabytkowych i doprowadzenie do poprawy ich kondycji.	1. Wypracowanie zasad postępowania wobec dewastowanych obiektów zabytkowych znaczących w krajobrazie kulturowym miasta i gminy, chronionych ustaleniami planów miejscowych.	1. Podjęcie działań prowadzących do eliminowania zagrożeń mających wpływ na zachowanie i bezpieczeństwo obiektów zabytkowych na terenie gminy.
3.4. Zapewnienie ochrony tradycyjnych elementów	1. Dokonanie analizy możliwości tworzenia wiejskich placówek	1. Podjęcie działań zmierzających do utworzenia wiejskich placówek

wyposażenia, narzędzi i sprzętów w wiejskich placówkach ochrony tradycji miejsca.	ochrony tradycji miejsca.	ochrony tradycji miejsca.
3.5. Pomoc w kształceniu osób zatrudnionych w ochronie dziedzictwa kulturowego.		1. Propagowanie i pomoc w organizacji szkoleń mających na celu podniesienie poziomu obsługi użytkowników i właścicieli obiektów zabytkowych oraz tworzenie nowych miejsc pracy w ochronie zabytków.
3.6. Tworzenie miejsc pracy w ochronie zabytków.		1. Opracowanie w porozumieniu z Powiatowym Urzędem Pracy programu tworzenia miejsc pracy związanych z ochroną zabytków w: - rzemiośle, - turystyce, - doradztwie, - transporcie, - edukacji, itp.

Dla realizacji celu:

4. Wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami.

Kierunki działań	2008 - 2009	2010 - 2011
4.1. Wspieranie działań prowadzących do wzrostu znaczenia gospodarczego obiektów i obszarów zabytkowych.	1. Opracowanie programu wykorzystania turystycznego obiektów zabytkowych na terenie gminy, w tym na cele hotelowe, agroturystyczne oraz pobytów weekendowych.	1. Inicjowanie prac mających na celu utworzenie na terenie gminy form ochrony „in situ” zespołów historycznej zabudowy stanowiącej ślad budownictwa letniskowego.
4.2. Stworzenie zasad wspomagania finansowego długookresowych działań na rzecz środowiska kulturowego	1. Wypracowanie zasad współpracy z właścicielami, administratorami i użytkownikami obiektów i obszarów zabytkowych. 2. Tworzenie mechanizmów zainteresowania właściwym utrzymaniem obiektów i obszarów zabytkowych.	1. Włączenie ochrony dziedzictwa kulturowego w zakres interwencji i wsparcia przez samorząd. 2. Organizowanie lokalnych konkursów na najlepszego użytkownika obiektu zabytkowego.
4.3. Współpraca z samorządem województwa w tworzeniu zasad partnerstwa regionu w wykorzystaniu programów celowych Unii Europejskiej.	1. Dokonanie analizy wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami dla województwa łódzkiego w celu określenia możliwości pozyskania wsparcia	1. Opracowanie zasad finansowania Lokalnego Programu Rewitalizacji z wykorzystaniem dostępnych źródeł finansowania, w tym

	finansowego działań związanych z ochroną zabytków na terenie gminy Koluszki.	różnych form wsparcia publicznego.
4.4. Wspieranie działalności fundacji i osób prywatnych związanej z ochroną dziedzictwa kulturowego.	1. Opracowanie programu i harmonogramu spotkań przedstawicieli państwowej służby ochrony zabytków oraz samorządu z właścicielami i użytkownikami obiektów zabytkowych. Uczynienie przedmiotem tych spotkań szczególnie pilnej potrzeby podjęcia prac rewaloryzacyjnych w obiektach i obszarach objętych ochroną konserwatorską.	1. Opracowanie zasad współpracy publiczno-prywatnej dla rewaloryzacji obiektów i obszarów zabytkowych.
4.5. Pozyskiwanie środków zewnętrznych na działania rewaloryzacyjne w obiektach i obszarach zabytkowych.	1. Analiza dostępnych źródeł finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami.	1. Opracowanie programu zwiększania wpływów do budżetu gminy z przeznaczeniem ich na ochronę środowiska kulturowego.

Dla realizacji celu:

5. Powszechna edukacja w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego

Kierunki działań	2008 - 2009	2010 - 2011
5.1. Wprowadzenie tematyki ochrony dziedzictwa kulturowego do programu edukacji przedszkolnej i szkolnej.	1. Organizowanie szkolnych i przedszkolnych pogadanek i prezentacji na temat środowiska kulturowego gminy Koluszki. 2. Organizowanie szkolnych i przedszkolnych konkursów plastycznych dotyczących środowiska kulturowego gminy Koluszki.	1. Opracowanie w porozumieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków i Wojewódzkim Konserwatorem Przyrody programu edukacji środowiskowej łączącej problematykę ochrony środowiska kulturowego i przyrodniczego, wykorzystującego doświadczenia i metodykę wypracowane w trakcie działań związanych z edukacją ekologiczną. 2. Przygotowanie autorskiego programu dotyczącego wiedzy o środowisku kulturowym miasta i gminy dla szkół podstawowych i ponadpodstawowych.
5.2. Wspieranie szkoleń dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego, kierowanych do dorosłych mieszkańców gminy.	1. Organizowanie pogadanek i szkoleń dotyczących tradycji materialnych i niematerialnych na terenie gminy.	1. Wspieranie powołania Towarzystwa Ochrony Kultury materialnej i niematerialnej gminy Koluszki

	2. Wprowadzenie problematyki ochrony dziedzictwa kulturowego do programów edukacji społecznej.	2. Promowanie pozytywnych wzorów użytkowania zabytkowych obiektów i obszarów.
5.3. Udostępnianie wiedzy o gminie zainteresowanym w regionie i kraju.	1. Opracowanie bazy danych o objętych ochroną konserwatorską obiektach i obszarach na terenie gminy. 2. Bieżące wykorzystywanie prasy, radia, telewizji, filmu i internetu do prezentacji środowiska kulturowego gminy oraz podejmowanych wobec niego działań.	1. Systematyczne uaktualnianie bazy danych o zabytkowych obiektach i obszarach na terenie gminy. 2. Systematyczny kontakt z mediami do prezentacji środowiska kulturowego miasta i gminy oraz podejmowanych wobec niego działań.

Dla realizacji celu:

6. Przygotowanie właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych do wykorzystania w opiece nad zabytkami funduszy strukturalnych UE.

Kierunki działań	2008 - 2009	2010 - 2011
6.1. Określenie w porozumieniu z samorządem województwa zasad wykorzystania z poziomu gminnego programów celowych Unii Europejskiej.	1. Przeprowadzenie analiz wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami dla województwa łódzkiego w celu określenia możliwości pozyskania wsparcia finansowego dla działań związanych z ochroną zabytków z uwzględnieniem potencjalnych beneficjentów tego wsparcia.	1. Opracowanie koncepcji finansowania Lokalnego Programu Rewitalizacji z wykorzystaniem funduszy strukturalnych Unii Europejskiej.
6.2. Wzmocnienie finansowe planowej działalności samorządu, dotyczącej ochrony obiektów i obszarów zabytkowych środkami unijnymi.	1. Dokonanie analizy „Planu rozwoju lokalnego Gminy Koluszki na lata 2004 - 2010” pod kątem uwzględnienia w nim roli i znaczenia środowiska kulturowego w rozwoju społeczno-gospodarczym gminy.	1. Uwzględnienie w „Planie rozwoju lokalnego Gminy Koluszki” zapisów umożliwiających współfinansowanie z funduszy strukturalnych działań prowadzonych wobec środowiska kulturowego gminy Koluszki.

7. Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami

Podmiotem sporządzającym gminny program opieki nad zabytkami jest samorząd gminny. Realizacja programu odbywać się będzie poprzez działania władz gminy prowadzących do osiągnięcia przyjętych w nim celów.

Przedmiotem działania programu jest środowisko kulturowe gminy.

Głównym odbiorcą programu jest społeczność lokalna, która bezpośrednio odczuje efekty jego wdrażania. Dotyczy to zarówno użytkowników obszarów i obiektów wpisanych do rejestru zabytków, jak i mieszkańców pozostałych obszarów gminy, dla których obiekty i obszary zabytkowe oraz objęte ewidencją konserwatorską są elementami wyróżniającymi ten obszar z otoczenia i przesądzającymi o jego atrakcyjności.

Dostępne instrumentarium służące realizacji niniejszego programu wynika z obowiązujących przepisów prawnych oraz opartych na nich działaniach umocowanych w realiach finansów publicznych i instrumentów prawno-ekonomicznych.

W realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami dla gminy Koluszki przewiduje się wykorzystane następujących grup instrumentów - prawne, koordynacji, finansowe, społeczne, kontrolne.

7.1. Instrumenty prawne

Do instrumentów prawnych należą między innymi:

1. wynikające z przepisów ustawowych dokumenty wydawane przez wojewódzkiego konserwatora zabytków
2. miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego
3. wnioskowany w programie park kulturowy zespołu osiedla mieszkaniowego pracowników kolei
4. programy określające politykę państwa i województwa w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego

7.2. Instrumenty koordynacji

Do instrumentów koordynacyjnych należą między innymi:

1. strategia rozwoju społeczno-gospodarczego gminy Koluszki
2. plany rozwoju lokalnego
3. programy rozwoju infrastruktury
4. programy ochrony środowiska przyrodniczego
5. programy prac konserwatorskich
6. plan ochrony wnioskowanego parku kulturowego
7. studia i analizy, koncepcje
8. plany rewitalizacji
9. umowy i porozumienia
10. kontrakty
11. prowadzenie instytucji, w tym tworzenie podmiotów prawnych
12. współpraca z ośrodkami naukowymi i akademickimi
13. współpraca z diecezją łódzką w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami

7.3. Instrumenty finansowe

Do instrumentów finansowych należą między innymi:

1. dotacje
2. subwencje
3. dofinansowania
4. nagrody
5. zachęty finansowe
6. zbiórki społeczne
7. programy operacyjne uwzględniające finansowanie z funduszy Wspólnoty Europejskiej

7.4. Instrumenty społeczne

Do instrumentów społecznych należą między innymi:

1. edukacja kulturowa

2. informacja
3. sprawna komunikacja
4. współpraca
5. współdziałanie z organizacjami społecznymi
6. wzbogacona oferta miejsc pracy i działań prowadzących do przeciwdziałania bezrobociu

7.5. Instrumenty kontrolne

Do instrumentów kontrolnych należą między innymi:

1. bieżąca aktualizacja bazy stanów własnościowych, infrastruktury technicznej, stanu zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy, stanów technicznych obiektów zabytkowych, poziomu bezrobocia
2. monitoring stanu środowiska kulturowego

Uruchomienie podanych instrumentów wymaga od władz samorządowych i społeczeństwa inicjatywy i konkretnych działań w wielu sferach prowadzonej działalności:

- wykorzystywania wszelkich dopuszczonych prawem i polityką ochronną państwa przepisów dla efektywnego przygotowania polityki i programów ochrony środowiska kulturowego w mieście i gminie
- wykorzystywania regionalnych programów dotyczących ochrony środowiska kulturowego województwa dla realizacji lokalnego programu opieki nad zabytkami
- tworzenia platform współpracy pomiędzy sąsiednimi samorządami o podobnych problemach związanych z ochroną środowiska kulturowego w celu zwiększenia skuteczności podejmowanych inicjatyw
- nawiązania ścisłej współpracy z innymi samorządami dla tworzenia wspólnej, subregionalnej polityki ochrony środowiska przyrodniczego i kulturowego
- prowadzenia marketingu terytorialnego
- tworzenia opracowań planistycznych odpowiednio do potrzeb ochrony środowiska kulturowego
- sporządzania analiz i ocen skutków wpływu planowanych działań inwestycyjnych na środowisko kulturowe miasta i gminy
- pozyskiwania z wszelkich dostępnych źródeł środków finansowych, w tym przyjęcie zasad partnerstwa publiczno-prywatnego w realizacji ochrony środowiska kulturowego
- pozyskania poparcia społecznego dla działań związanych z ochroną środowiska kulturowego
- koordynowania działań prowadzonych w stosunku do środowiska kulturowego
- współpracy z organizacjami pozarządowymi zajmującymi się ochroną zabytków i opieką nad zabytkami
- efektywnego zarządzania programem
- prowadzenia ciągłego monitoringu zmian w stanie środowiska kulturowego miasta i gminy.

8. Monitoring działania gminnego programu opieki nad zabytkami

Jak wynika z zapisów ustawowych, burmistrz Koluszek ma obowiązek sporządzania co dwa lata sprawozdań z realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami. Sprawozdanie to ma być przedstawiane radzie gminy.

Kolejna edycja gminnego programu opieki nad zabytkami dla gminy Koluszki opracowana ma być po 4 latach od przyjęcia niniejszego Programu przez radę gminy.

Ocena stanu realizacji programu powinna być przeprowadzona przez radę gminy przy ewentualnym udziale Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków oraz organizacji zajmującymi się ochroną zabytków i opieką nad zabytkami działającymi na terenie gminy. Dla oceny tej istotne znaczenie mieć będzie także opinia lokalnej społeczności, wobec czego niezbędne jest udostępnienie programu do publicznej wiadomości.

Dla potrzeb dokonania oceny gminnego programu opieki nad zabytkami dla gminy Koluszki niezbędne jest prowadzenie monitoringu wybranych wskaźników i wyników działań podejmowanych dla realizacji poszczególnych celów określonych w tym programie.

Dla oceny realizacji celu: podniesienie w hierarchii ważności zadań kompetencyjnych samorządu dotyczących opieki nad zabytkami - jako wyraz uznania znaczenia dziedzictwa kulturowego dla rozwoju gminy niezbędne będzie:

- dokonanie oceny ilości wykonanych raportów i analiz
- przeanalizowanie ilości i efektów kontroli stanu utrzymania i sposobu użytkowania obiektów objętych ochroną konserwatorską
- potwierdzenie faktu opracowania albumu typów zabudowy i detalu architektonicznego obiektów historycznej zabudowy charakterystycznej dla obszaru gminy
- dokonanie oceny stopnia zaawansowania prac dla wyznaczenia granic parku kulturowego zespołu osiedla mieszkaniowego pracowników kolei, powołania tego parku oraz opracowania jego planu ochrony
- dokonanie oceny działań prowadzących do wykorzystania dla potrzeb rozwoju turystyki obiektów i obszarów zabytkowych
- dokonanie oceny stopnia zaawansowania działań prowadzących do tworzenia Lokalnego Programu Rewitalizacji
- potwierdzenie faktu wprowadzenia zadań wynikających z niniejszego programu do polityk sektorowych
- określenie ilości szkoleń, dotyczących ochrony środowiska kulturowego, w których udział wzięli pracownicy samorządu gminnego
- dokonanie oceny aktualności gminnej ewidencji zabytków
- potwierdzenie utworzenia gminnego systemu informacji i promocji środowiska kulturowego
- potwierdzenie faktu stworzenia gminnego systemu ochrony zabytków.

Dla oceny realizacji celu ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego, zintegrowanie ochrony środowiska kulturowego i przyrodniczego niezbędne będzie:

- dokonanie oceny zaawansowania prac inwentaryzacyjnych obszarów zieleni urządzonej (parków i cmentarzy) na terenie gminy
- dokonanie oceny stopnia zaawansowania opracowania gminnej koncepcji zintegrowanej ochrony środowiska przyrodniczego i kulturowego gminy
- określenie ilości wykonanych projektów i stopnia zaawansowania realizacji ścieżek rowerowych, stanowiących szlaki turystyczne, wyznaczonych zgodnie z przebiegiem postulowanym w niniejszym programie
- potwierdzenie realizacji systemu informacji turystycznej
- określenie ilości wykonanych studiów krajobrazu dla wyznaczenia panoram i dominant przestrzennych przesądzających o atrakcyjności przestrzeni gminy
- dokonanie analizy powstających opracowań planistycznych pod kątem wprowadzanych w nich zasad ochrony krajobrazu kulturowego
- potwierdzenie opracowania koncepcji turystycznego zagospodarowania dolin rzek Mrogi i Rawki.

Dla oceny realizacji celu wspieranie aktywności lokalnej mającej na celu poszanowanie dziedzictwa kulturowego niezbędne będzie:

- potwierdzenie faktu opracowania dotyczącego środowiska kulturowego gminy programu spotkań jej społeczności gminy z przedstawicielami służb konserwatorskich
- dokonanie oceny współpracy z organizacjami społecznymi i pozarządowymi działającymi na rzecz środowiska przyrodniczego i kulturowego
- określenie ilości działających w gminie szkolnych kół miłośników zabytków

- potwierdzenie prowadzenia działań mających na celu eliminację zagrożeń mających wpływ na zachowanie i bezpieczeństwo obiektów zabytkowych (brak prac remontowych, brak użytkownika)
- potwierdzenie opracowania i wdrożenia programu tworzenia miejsc pracy związanych z ochroną i turystycznym wykorzystaniu dziedzictwa kulturowego.

Dla oceny realizacji celu wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami niezbędne będzie:

- potwierdzenie faktu opracowania programu turystycznego wykorzystania obiektów zabytkowych
- określenie ilości i rodzaju działań związanych ze wsparciem samorządu dla ochrony środowiska kulturowego
- określenie ilości lokalnych konkursów dla najlepszego użytkownika obiektu zabytkowego
- potwierdzenie powstania programu zwiększania wpływów z budżetu gminy na ochrona środowiska kulturowego
- potwierdzenie faktu opracowania zasad współpracy publiczno-prywatnej dla rewaloryzacji obiektów i obszarów zabytkowych
- dokonanie oceny systemu zachęt do włączenia się inwestorów prywatnych w działania rewitalizacyjne
- określenie ilości wydanych folderów i innych wydawnictw dotyczących problematyki turystycznej wykorzystania środowiska kulturowego gminy.

Dla oceny realizacji celu powszechna edukacja w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego niezbędne jest:

- określenie ilości lekcji i pogadanek przeprowadzonych w szkołach i przedszkolach
- potwierdzenie faktu opracowania szkolnych i przedszkolnych programów edukacji środowiskowej przyrodniczo-kulturowej
- określenie ilości konkursów plastycznych dotyczących środowiska kulturowego gminy
- określenie ilości kierowanych do dorosłych mieszkańców cyklicznych spotkań i pogadanek dotyczących środowiska kulturowego gminy
- ocena stopnia wykorzystania mediów dla prezentowania problematyki ochrony środowiska kulturowego gminy
- potwierdzenie ogólnego udostępnienia bazy danych o zabytkach miasta

Dla oceny realizacji celu przygotowanie właścicieli i dysponentów obiektów zabytkowych do wykorzystania w opiece nad zabytkami funduszy strukturalnych UE niezbędne jest:

- potwierdzenie faktu opracowania koncepcji wieloletniego finansowania Lokalnego Programu Rewitalizacji gminy
- potwierdzenie faktu uwzględnienia w Planie rozwoju lokalnego gminy Koluszki zapisów umożliwiających współfinansowanie z funduszy strukturalnych działań prowadzonych wobec środowiska kulturowego gminy Koluszki.

9. Źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Rozdział zawiera informacje o źródłach pozyskiwania środków na finansowanie realizacji celów określanych m. in. w gminnych programach opieki nad zabytkami. Przedmiotem finansowania mogą być m. in. ochrona i zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, działania rewitalizacyjne, edukacja kulturalna, poprawa bazy ośrodków kultury, poprawa stanu infrastruktury turystycznej, zapewnienie bezpieczeństwa zasobów kulturowych, rehabilitacja przestrzeni publicznej.

Jak wynika z istniejących, wskazanych w treści niniejszego gminnego programu opieki nad zabytkami uwarunkowań jego realizacji, gmina Koluszki w istniejącym stanie prawnym nie będzie mogła w pełni korzystać z przedstawionych poniżej źródeł finansowania.

Warunkiem ubiegania się o dofinansowanie działań inwestycyjnych dotyczących środowiska kulturowego jest ich określenie w gminnych dokumentach o charakterze strategicznym i planistycznym:

- strategii rozwoju gminy,
- studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy,
- miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego,
- lokalnych programach rewitalizacji czy planach odnowy miejscowości.

Potrzeba weryfikacji istniejących, wyżej wymienionych opracowań oraz wykonania innych, niezbędnych dla celów pozyskania środków finansowych, wpisana została do gminnego programu jako podstawa działań umożliwiających pełne wykorzystanie dostępnych źródeł finansowania.

Zasady finansowania ochrony zabytków – informacje ogólne

Wszelkie prace zakresie sprawowania opieki nad zabytkami - konserwatorskie, restauratorskie i inne roboty budowlane przy zabytku finansuje osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna posiadająca tytuł prawny do zabytku wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego.

Sprawowanie opieki nad zabytkami, w tym finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i innych robót budowlanych przy zabytku, do którego tytuł prawny [jw.] posiada jednostka samorządu terytorialnego, jest zadaniem własnym jednostki samorządu terytorialnego.

Na zasadach i w trybie określonych odrębnymi przepisami, prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach będących w posiadaniu jednostek organizacyjnych, zaliczanych do sektora finansów publicznych, są finansowane ze środków finansowych przyznanych odpowiednio przez dysponentów części budżetowych bądź jednostki samorządu terytorialnego, którym podlegają te jednostki.

Osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna, która zamierza finansować roboty budowlane przy zabytku nieruchomym wpisanym do rejestru lub objętym ochroną konserwatorską na podstawie ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, jest obowiązana pokryć koszty badań archeologicznych oraz ich dokumentacji, jeżeli przeprowadzenie tych badań jest niezbędne dla ochrony zabytków archeologicznych.

Źródła finansowania ochrony i opieki nad zabytkami można pogrupować na różnych poziomach. Na pierwszym najbardziej ogólnym poziomie można wyróżnić dwa źródła:

1. środki prywatne.
2. środki publiczne,

9.1. Środki prywatne

Sektor prywatny jest niesłyszalnie istotnym, wciąż niewykorzystanym źródłem wspomagani zadań publicznych sfery ochrony i opieki nad zabytkami.

Podstawą prawną umożliwiającą współpracę międzysektorową – partnerstwo publiczno- prywatne jest ustawa z dnia 28 lipca 2005 r. o partnerstwie publiczno-prywatnym

Istotą partnerstwa publiczno - prywatnego jest współdziałanie w uzgadnianiu wspólnych celów i w skutecznej oraz efektywnej ich realizacji.

Partnerstwo publiczno – prywatne ustawa określa jako opartą na umowie o partnerstwie publiczno-prywatnym współpracę podmiotu publicznego i partnera prywatnego, służącą realizacji zadania publicznego, jeżeli odbywa się na zasadach określonych w tej ustawie.

Przedmiotem umowy o partnerstwie publiczno- prywatnym jest realizacja przez partnera prywatnego przedsięwzięcia za wynagrodzeniem na rzecz podmiotu publicznego.

Partner prywatny poniesie w całości albo w części nakłady na realizację przedsięwzięcia, o którym mowa w ust. 1, lub zapewni ich poniesienie przez inne podmioty.

Inną formą współpracy między sektorami jest wspieranie działań przedsiębiorców na rzecz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Dotyczy to zarówno przedsiębiorców działających w branży ochrony zabytków, jak i przedsiębiorców korzystających z zabytku.

"Pomoc publiczna" oznacza jakąkolwiek pomoc pochodzącą od "państwa" lub ze środków publicznych w formie płatności lub zrzeczenia się dochodów. Dotyczy to nie tylko pomocy oferowanej przez organy naczelne i centralne państwa, organy regionalne czy lokalne, ale również świadczonej przez władze samorządowe lub inne organizacje, a nawet osoby, nad którymi państwo nie sprawuje bezpośredniej kontroli, a które oferują pomoc na podstawie zleceń pochodzących od organów państwowych.

Wsparcie przez sferę publiczną podmiotu gospodarczego w każdej formie (np. dotacji, rozłożenia spłaty podatku na raty oraz zwolnienia z zaległości podatkowych, zwolnienia z należności nieopodatkowych, zwolnienia z opłaty za zajęcie pasa drogowego, udzielenia preferencyjnej pożyczki lub kredytu) musi zgodnie z zasadami udzielania pomocy publicznej.

Postanowienia dotyczące pomocy publicznej zawarte są w Traktacie o ustanowieniu Wspólnoty Europejskiej, w Rozporządzeniach Komisji (WE), Rozporządzeniach Rady (WE) oraz Komunikatach i Wytycznych. Według art. 87 ust. 3 Traktatu założycielskiego Wspólnoty Europejskiej (TWE) – ochrona dóbr kultury jest jednym dopuszczalnych rodzajów pomocy publicznej. Polskie przepisy dotyczą tylko sfery regulacyjnej /Ustawa z dnia 30 kwietnia 2004 r. o postępowaniu w sprawach dotyczących pomocy publicznej (Dz. U. Nr 123, poz. 1291)

9.2. Środki publiczne

Narzędziami realizacji celów przyjętej przez Rząd RP w dniu 21 września 2004 r. Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 - 2013 jest - 12 programów operacyjnych Ministra Kultury ogłoszonych w 2007 r.. Programy te są podstawą ubiegania się o środki Ministra Kultury na zadania z zakresu kultury realizowane przez jednostki samorządu terytorialnego, instytucje kultury, instytucje filmowe, szkoły artystyczne organizacje pozarządowe oraz podmioty gospodarcze. Wsparcie finansowe udzielane jest beneficjentom na podstawie następujących aktów prawnych:

- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 28 stycznia 2005 r. w sprawie szczegółowych warunków uzyskiwania dofinansowania zadań z zakresu kultury, trybu składania wniosków oraz przekazywania środków z Funduszu Promocji Kultury (Dz. U. Nr 24, poz.200),

- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 28 stycznia 2005 r. w sprawie szczegółowych zasad gospodarki finansowej Funduszu Promocji Kultury (Dz. U. Nr 24, poz.201),

W szczególności wśród publicznych wydatków związanych z dziedzictwem kulturowym znajdują się te przeznaczone na ochronę i opiekę nad zabytkami. Środki krajowe dostępne zgodnie z zapisami ustawowymi ustawy z dnia 23 lutego 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568 z dalszymi zmianami) udzielane są na podstawie rozporządzenia Ministra Kultury z dnia 6 czerwca 2005 r. w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. U. z dnia 24 czerwca 2005 r.). Rozporządzenie to określa szczegółowe warunki i tryb udzielania dotacji celowej, na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane, zwane dalej "pracami", przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków.

Ponadto istnieją również możliwości finansowania inwestycji przy pomocy funduszy strukturalnych Unii Europejskiej, Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego i Norweskiego Mechanizmu Finansowego oraz Programu Ramowego Unii Europejskiej – Kultura 2007-2013.

9.2.1. Fundusze publiczne, krajowe

Z punktu widzenia rodzaju wydatków wydatki budżetu państwa na ochronę i opiekę nad zabytkami mogą obejmować bezpośrednie wydatki na zadania bieżące i inwestycyjne państwowych jednostek budżetowych) oraz wydatki w formie:

- dotacji dla jednostek samorządu terytorialnego,
- dotacji dla innych jednostek sektora finansów publicznych,
- dotacji dla jednostek spoza sektora finansów publicznych (osób fizycznych, przedsiębiorców, organizacji pozarządowych).

Dotacje z budżetu w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami dzielą się na dotacje celowe albo dotacje podmiotowe.

Dotacje celowe to fundusze z budżetu państwa na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku, o które może ubiegać się osoba fizyczna, jednostka samorządu terytorialnego lub inna jednostka organizacyjna, będąca właścicielem bądź posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru albo posiadająca taki zabytek w trwałym zarządzie.

Dotacje podmiotowe to wydatki budżetu państwa przeznaczone na dofinansowanie działalności bieżącej ustawowo wskazanego podmiotu. W przypadku Ministerstwa Kultury tego rodzaju dotacje udzielane są podmiotom takim jak: instytucje współprowadzące, artystyczne szkoły niepubliczne z uprawnieniami szkół publicznych, uczelnie artystyczne.

Dotacja na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru może być udzielona przez:

- ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego ze środków finansowych z części budżetu państwa „Kultura i Ochrona Dziedzictwa Narodowego”,
- wojewódzkiego konserwatora zabytków ze środków finansowych z budżetu państwa w części, której dysponentem jest wojewoda.

Dotacja może być ona udzielona na pokrycie następujących wydatków:

- nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, ustalonych na podstawie kosztorysu zatwierdzonego przez wojewódzkiego konserwatora zabytków, które zostaną przeprowadzone w roku złożenia przez wnioskodawcę wniosku o udzielenie dotacji lub w roku następującym po roku złożenia tego wniosku;
- nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru, które zostały przeprowadzone w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia przez wnioskodawcę wniosku o udzielenie dotacji.

Dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane może obejmować nakłady konieczne na:

- sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich,
- przeprowadzenie badań konserwatorskich, architektonicznych lub archeologicznych,
- wykonanie dokumentacji konserwatorskiej,
- opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich,
- wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami Prawa budowlanego,

- sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrz,
- zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku,
- stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku,
- odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki,
- odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50 % oryginalnej substancji tej przynależności,
- odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych odrzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych,
- modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności,
- wykonanie izolacji przeciwwilgociowej,
- uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomych o własnych formach krajobrazowych,
- działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu,
- zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru,
- zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

Dotacja może być udzielona w wysokości do 50 % nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru.

Jeżeli zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową albo wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem technologicznym prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych, dotacja może być udzielona w wysokości do 100 % nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót.

W przypadku, jeżeli stan zachowania zabytku, wymaga niezwłocznego podjęcia prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku, dotacja może być również udzielona do wysokości 100 % nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót.

Dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru może być udzielona przez organ stanowiący gminy lub powiatu, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale.

Łączna kwota dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru, udzielonych przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, wojewódzkiego konserwatora zabytków bądź organ stanowiący gminy lub powiatu nie może przekraczać wysokości 100% nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót.

Przy realizacji celów wytyczonych przez gminny program opieki na zabytkami możliwe jest przygotowanie wniosków o fundusze do następujących programów operacyjnych będących w dyspozycji Ministerstwa Kultury:

1. Programu Operacyjnego „Dziedzictwo kulturowe”
2. Programu Operacyjnego „Promesa Ministra Kultury”
3. Programu Operacyjnego „Rozwój inicjatyw lokalnych”

1. Program Operacyjny „Dziedzictwo kulturowe”

Cel programu:

Intensyfikacja ochrony i upowszechniania dziedzictwa kulturowego, w tym kompleksowa poprawa stanu zabytków oraz rozwój kolekcji muzealnych.

Celami częściowymi programu są:

- ochrona i zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego;
- wyrównywanie dostępu do dóbr i usług kultury poprzez udostępnianie w internecie dorobku kulturowego i naukowego;
- zwiększanie narodowego zasobu dziedzictwa kulturowego,
- ochrona zabytków archeologicznych,

Priorytet 1. Rewaloryzacja zabytków nieruchomych i ruchomych

Departament zarządzający: Departament Ochrony Zabytków w Ministerstwie Kultury.

Rodzaje kwalifikujących się zadań (projekty realizowane bez udziału środków europejskich):

Prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków:

- planowane do przeprowadzenia w roku udzielenia dotacji,
- przeprowadzone w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (tzw. refundacja).

Uprawnieni wnioskodawcy:

- osoby fizyczne, jednostki samorządu terytorialnego lub inne jednostki organizacyjne posiadające tytuł prawny do zabytku wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego,

Z wnioskiem o udzielenie dofinansowania, na zasadzie refundacji, może wystąpić wnioskodawca, którego działalność nie jest finansowana ze środków publicznych, po wykonaniu wszystkich prac lub robót określonych w pozwoleniu wydanym przez wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Priorytet 2. Rozwój i konserwacja kolekcji muzealnych

Departament zarządzający: Departament Dziedzictwa Narodowego.

Rodzaje kwalifikujących się projektów:

- zakupy dzieł sztuki i kolekcji dla instytucji muzealnych,
- zakupy starodruków i archiwaliów,
- konserwacja i digitalizacja muzealiów, archiwaliów, starodruków, księgozbiorów oraz zbiorów filmowych, wykonanie kopii starodruków i inkunabułów,
- organizacja wystaw muzealnych, wraz z drukiem katalogów,
- wspieranie działalności edukacyjnej prowadzonej przez muzea (np. konkursy, warsztaty, lekcje muzealne, itp.),
- organizacja konferencji, seminariów i innych spotkań mających na celu wymianę opinii i doświadczeń z zakresu muzealnictwa, archiwistyki i ochrony zabytków oraz dofinansowanie wydawnictw pokonferencyjnych.

Uprawnieni wnioskodawcy:

- jednostki samorządu terytorialnego,
- państwowe i samorządowe instytucje kultury,
- archiwa państwowe,
- kościoły i związki wyznaniowe,
- organizacje pozarządowe.

Priorytet 4. Ochrona zabytków archeologicznych

Instytucja zarządzająca (podmiot upoważniony): Krajowy Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków KOBiDZ w Warszawie

Rodzaje kwalifikujących się zadań (projekty realizowane bez udziału środków europejskich):

- inwentaryzacja zabytków archeologicznych,
- badanie, dokumentowanie, opracowanie wyników nieinwestorskich ratowniczych badań zabytków archeologicznych,
- rewitalizacja, rewaloryzacja, konserwacja, renowacja, modernizacja i adaptacja na cele publiczne nieruchomości zabytków archeologicznych o własnej formie krajobrazowej,
- konserwacja ruchomych zabytków archeologicznych,
- zabezpieczanie zabytków archeologicznych przed zagrożeniami naturalnymi,
- ochrona zabytków archeologicznych na wypadek eksploatacji rabunkowej,
- opracowanie i publikowanie wyników badań archeologicznych,

Uprawnieni wnioskodawcy:

- jednostki samorządu terytorialnego,
- państwowe i samorządowe instytucje kultury,
- kościoły i związki wyznaniowe,
- państwowe i niepaństwowe szkoły wyższe,
- podmioty gospodarcze niezaliczane do sektora finansów publicznych,
- prywatni właściciele lub posiadacze zabytków w odniesieniu do obiektów przeznaczonych na cele publiczne,
- organizacje pozarządowe.

Priorytet 5. Tworzenie zasobów cyfrowych dziedzictwa kulturowego

Instytucja zarządzająca (podmiot upoważniony): Departament Dziedzictwa Narodowego (DDN)

Rodzaje kwalifikujących się zadań:

- współfinansowanie budowy i rozbudowy sieci i systemów informatycznych,
- budowa baz danych, stron internetowych i portali z zakresu kultury i dziedzictwa narodowego;
- wyposażenie pracowni digitalizacyjnych,
- realizacja prac badawczych w zakresie tworzenia i udostępniania zasobów cyfrowych, w tym opracowanie standardów,
- tworzenie kolekcji cyfrowych,
- współfinansowanie digitalizacji dokumentów bibliotecznych, archiwalnych i muzealiów.

Uprawnieni wnioskodawcy:

- jednostki samorządu terytorialnego,
- państwowe i samorządowe instytucje kultury,
- kościoły i związki wyznaniowe,
- jednostki naukowo-badawcze podległe Ministrowi Kultury i Dziedzictwa Narodowego,
- podmioty gospodarcze nie zaliczane do sektora finansów publicznych,
- organizacje pozarządowe.

Priorytet 6. Ochrona zabytkowych cmentarzy

Departament zarządzający: Departament Ochrony Zabytków (DOZ).

Rodzaje kwalifikujących się zadań (projekty realizowane bez udziału środków europejskich):

Działania planowane do przeprowadzenia na cmentarzach wpisanych do rejestru zabytków, z wyłączeniem grobów i cmentarzy wojennych, polegające na wykonaniu prac:

- konserwatorskich i restauratorskich przy zabytkowych budowlach grobowych i zabytkowych nagrobkach,
- pielęgnacyjnych dotyczących zieleni,

- związanych z renowacją infrastruktury cmentarnej,
- dokumentacyjnych.

Uprawnieni wnioskodawcy

- kościoły i związki wyznaniowe,
- organizacje pozarządowe działające na rzecz odnowienia zabytkowych cmentarzy.

Minister Kultury ogłasza program operacyjny wraz z alokacją finansową na dany rok budżetowy w formie decyzji. Nabór wniosków odbywa się sukcesywnie w roku realizacji zadania do dnia 10 września. Informacje dotyczące Programu znajdują się na stronie internetowej www.mk.gov.pl.

2. Program Operacyjny „Promesa Ministra Kultury”

Program ten powstał, aby pomóc jednostkom bezpośrednio związanym ze sferą kultury skutecznie wykorzystywać zewnętrzne źródła finansowania projektów.

Cel programu:

Zwiększenie efektywności wykorzystania środków europejskich na rzecz rozwoju kultury.

Program polega na dofinansowaniu przez Ministra Kultury wkładu krajowego do wybranych projektów kulturalnych, realizowanych ze środków europejskich. Promesa Ministra Kultury to inaczej umowa przyrzeczenia o współfinansowaniu projektów realizowanych ze środków europejskich pod warunkiem ich wyboru do realizacji przez właściwe organy w ramach funduszy strukturalnych, programów wspólnotowych, środków EFTA oraz innych środków europejskich.

Departament zarządzający: Departament Strategii Kultury i Spraw Europejskich

Rodzaje kwalifikowanych zadań:

W ramach Programu „Promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego” dofinansowane będą projekty z zakresu:

- ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego,
- budowy, rozbudowy i przebudowy infrastruktury kulturalnej oraz infrastruktury szkół i uczelni artystycznych,
- rozwoju infrastruktury społeczeństwa informacyjnego w dziedzinie kultury,

Promesa nie może być przyznana na projekt, który w chwili złożenia wniosku do Programu Operacyjnego „Promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego” posiada podpisaną umowę na współfinansowanie zadania z funduszy europejskich.

Dofinansowanie ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego wkładu publicznego (tzw. „wkładu własnego”) dotyczy projektów realizowanych w ramach:

- PO Infrastruktura i Środowisko 2007-2013 – Priorytet XII *Kultura i dziedzictwo kulturowe*,
- Regionalnych Programów Operacyjnych 2007-2013 (wyłącznie w ramach priorytetów, działań i typów projektów dotyczących rozwoju kultury, zachowania i ochrony dziedzictwa kulturowego oraz rozwoju szkolnictwa artystycznego),
- Programu Rozwój Obszarów Wiejskich 2007-2013 – Działanie: *Odnowa i rozwój wsi*,
- Programu Kultura (2007-2013).

Uprawnieni wnioskodawcy:

- instytucje kultury i instytucje filmowe: samorządowe, państwowe oraz współprowadzone z ministrem właściwym ds. kultury i dziedzictwa narodowego;
- jednostki samorządu terytorialnego;
- kościoły i związki wyznaniowe;
- organizacje pozarządowe;

Informacje dotyczące Programu znajdują się na stronie internetowej www.mk.gov.pl.

3. Program Operacyjny „Rozwój inicjatyw lokalnych”

Cel programu:

Wyrównywanie różnic w dostępie do kultury, pobudzanie kulturalnych inicjatyw lokalnych oraz stwarzanie na poziomie lokalnym warunków do rozwoju twórczości.

Instytucja zarządzająca (podmiot upoważniony): Narodowe Centrum Kultury

Rodzaje kwalifikujących się zadań:

W ramach programu wspierane są niskobudżetowe zadania (tj. takie, w których maksymalna wnioskowana dotacja z budżetu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego wynosi 25 000 zł) z zakresu:

- upowszechniania kultury (np. lokalne projekty animacyjne, imprezy i sezony artystyczne),
- edukacji kulturalnej (np. warsztaty artystyczne, projekty edukacyjne, konkursy, plenery artystyczne, zajęcia terapeutyczne i resocjalizacyjne wykorzystujące techniki pracy kulturalnej),
- promocji twórczości (np. wystawy, przeglądy, festiwale, koncerty, spotkania ze sztuką itp.),
- ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego,
- zakupu strojów i instrumentów muzycznych.

W ramach programu nie można ubiegać się o dofinansowanie zadań związanych z wydawnictwami książkowymi, czasopismami (oprócz druków ulotnych, które nie wymagają ISBN, ISSN)

Uprawnieni wnioskodawcy:

- jednostki samorządu terytorialnego,
- kościoły i związki wyznaniowe,
- podmioty gospodarcze niezaliczane do sektora finansów publicznych,
- organizacje pozarządowe.

Informacje dotyczące Programu znajdują się na stronie internetowej www.mk.gov.pl.

4. Program operacyjny "Edukacja kulturalna i upowszechnianie kultury"

Cele programu:

- a) podnoszenie kompetencji kulturalnych społeczeństwa;
- b) zwiększenie roli kultury w procesie edukacji, socjalizacji i adaptacji społecznej;
- c) przygotowanie dzieci i młodzieży do aktywnego uczestnictwa w kulturze;
- d) tworzenie warunków do rozwijania aktywności twórczej;
- e) zachowanie tradycji i przekazu ludowego dziedzictwa kulturowego;
- f) podnoszenie kwalifikacji i doskonalenie zawodowe osób działających w sferze upowszechniania kultury.

Cele programu realizowane będą przez 2 priorytety:

Priorytet 1. Edukacja kulturalna i kształcenie kadr kultury

Priorytet 2. Ochrona dziedzictwa kultury ludowej

Priorytet 1. Edukacja kulturalna i kształcenie kadr kultury

Departament zarządzający: Departament Sztuki (DS).

Budżet priorytetu na rok 2007 wynosi 7 mln zł [1].

Rodzaje kwalifikujących się zadań (Za wyjątkiem działalności edukacyjnej realizowanej przez muzea i biblioteki):

- wspieranie przedsięwzięć mających na celu zwiększenie roli kultury w procesie edukacji, socjalizacji, i adaptacji społecznej;
- wspieranie przedsięwzięć mających na celu kształtowanie nawyku uczestnictwa w kulturze oraz jej świadomego odbioru;
- wzbogacenie oferty zagospodarowania wolnego czasu poprzez organizację warsztatów, kursów i szkoleń ze wszystkich dziedzin sztuki;

- wspieranie przedsięwzięć przeciwdziałających wykluczeniu społecznemu i patologiom, szczególnie wśród dzieci i młodzieży;
- popularyzacja osiągnięć twórców nieprofesjonalnych, szczególnie dzieci i młodzieży, w formie konkursów, koncertów, przeglądów, festiwali, wystaw itp.;
- przygotowanie i wdrażanie programów (w tym także szkoleń i warsztatów) służących doskonaleniu zawodowemu z zakresu wiedzy o sztuce, upowszechnianiu kultury, promocji czytelnictwa skierowanych do nauczycieli, bibliotekarzy, instruktorów, animatorów kultury, itp.;
- dofinansowanie organizacji konferencji, sympozjów, seminariów, publikacji prac badawczych oraz wydawnictw pokongresowych służących refleksji nad sferą kultury, edukacji kulturalnej, języka polskiego (Za wyjątkiem konferencji, seminariów itp. z zakresu muzealnictwa i ochrony zabytków, filmowych oraz bibliotekoznawczych, a także za wyjątkiem tego typu przedsięwzięć dofinansowywanych w ramach PO „Fryderyk Chopin”, PO „Patriotyzm jutra”, oraz PO „Wyspiański”).
- realizacja kompleksowych prac badawczych i dokumentacyjnych oraz analiz z zakresu stanu sektora kultury i uczestnictwa w kulturze;
- w związku z przypadającym na 2007 r. Rokiem Karola Szymanowskiego priorytetowo traktowane będą wszystkie projekty związane z obchodami jubileuszowymi.

Uprawnieni wnioskodawcy:

- a) jednostki samorządu terytorialnego;
- b) państwowe i samorządowe instytucje kultury i instytucje filmowe;
- c) kościoły i związki wyznaniowe;
- d) publiczne i niepubliczne szkoły artystyczne I i II stopnia oraz uczelnie artystyczne;
- e) państwowe i niepaństwowe szkoły wyższe;
- f) jednostki badawczo-rozwojowe podległe Ministrowi Kultury i Dziedzictwa Narodowego;
- g) organizacje pozarządowe.

Inne źródła finansowania projektów

Ze względu na zbliżanie się metodyk ochrony środowiska przyrodniczego i kulturowego, rozważać można również możliwość finansowania zadań ochrony zabytków i opieki nad zabytkami poprzez środki Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

Jest to szczególnie wskazane przy realizacji celu 2. „Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego gminy. Zintegrowanie ochrony dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego.

Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Łodzi, w ramach priorytetowych działań wspiera prace leczniczo – pielęgnacyjne przy drzewach i krzewach, a w szczególności pomnikach przyrody, parkach.

Fundusz udziela dofinansowania w formie:

- pożyczek, w tym pożyczek pomostowych,
- dotacji,
- dopłat do oprocentowania kredytów,
- częściowego umorzenia pożyczki.

Niektóre prace związane pośrednio z ochroną obiektów zabytkowych, takie jak dostęp do komunalnej infrastruktury technicznej, można finansować przy pomocy Krajowego Funduszu Mieszkaniowego. Gminy mogą uzyskać na realizację tego typu działań preferencyjne kredyty w Banku Gospodarstwa Krajowego.

Publiczne wydatki na ochronę i opiekę nad zabytkami realizowane mogą być również w ramach budżetowych wydatków jednostek samorządu terytorialnego, przede wszystkim województw

samorządowych i gmin. Samorządy dysponują również wieloletnimi instrumentami planowania finansowego.

Źródłem finansowania dla projektów zarówno z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego, jak i upowszechniania kultury mogą stanowić również fundusze fundacji krajowych (m.in. Fundacja Kronenberga, Fundacja Wspomagania Wsi, Fundacja Współpracy Polsko – Niemieckiej, Lokalne Projekty Kulturalne) oraz fundusze organizacji międzynarodowych (m.in. Europa Nostra, European Cultural Foundation). Szczegółowe informacje dotyczące wymienionych organizacji dostępne są na stronie internetowej Narodowego Centrum Kultury www.regiony.nck.pl.

9.2.2. Możliwości pozyskania i analiza dostępnych źródeł finansowania inwestycji z funduszy Unii Europejskiej w latach 2007-2013.

Zaprezentowana poniżej analiza wskazuje najważniejsze źródła pozyskania funduszy. Każdy projekt mieszczący się w ramach realizacyjnych programu należy traktować indywidualnie i szczegółowo analizować aktualnie dostępne możliwości pozyskania pieniędzy na jego realizację.

Unia Europejska wspiera następujące przedsięwzięcia w obszarze polityki kulturalnej:

- podnoszenie poziomu wiedzy i szerzenie kultury i historii narodów europejskich,
- zachowanie i ochrona dziedzictwa kulturowego o znaczeniu europejskim,
- niekomercyjną wymianę kulturalną,
- wzajemne poznawanie dzieł,
- wspieranie współpracy kulturalnej Europejczyków,
- twórczość artystyczna i literacka, w tym audiowizualna.

W ramach ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego Unia Europejska wspiera finansowo, m.in. poprzez fundusze strukturalne, działania związane z opieką nad zabytkami. W nowym okresie programowania nastąpi zasadnicza reorganizacja systemu funduszy w ramach polityki spójności, która zgodnie z propozycjami Komisji Europejskiej realizowana będzie w oparciu o trzy źródła finansowe:

- Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
- Europejski Fundusz Społeczny
- Fundusz Spójności

Polska przygotowując się do wdrażania funduszy strukturalnych Unii Europejskiej w latach 2007 – 2013, na podstawie zapisów Strategicznych Wytycznych Wspólnoty, opracowała Narodową Strategię Spójności 2007-2013 (NSS), która stanowi podstawę do programowania interwencji Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR), Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS) oraz Funduszu Spójności (FS).

W efekcie, w ramach NSS utworzono wstępne projekty Programów na nowy okres budżetowy, w których zagadnienia z zakresu ochrony zabytków, wspierane będą w:

- **Regionalnych Programach Operacyjnych** – zarządzanych przez samorządy województw.
- **Programach sektorowych** – zarządzanych na poziomie centralnym, dzięki którym po raz pierwszy polska kultura uzyska wsparcie dla realizacji zadań o charakterze ponadregionalnym:

I. Programie Operacyjnym Infrastruktura i Środowisko,

II. Programie Operacyjnym Kapitał Ludzki,

III. Programie Operacyjnym Rozwój Obszarów Wiejskich

- **Mechanizmie Finansowym Europejskiego Obszaru Gospodarczego oraz Norweskim Mechanizmie Finansowym.**

Finansowanie zadań związanych z realizacją gminnego programu opieki nad zabytkami w ramach funduszy Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Łódzkiego na lata 2007 – 2013.

Regionalny Program Operacyjny Województwa Łódzkiego przyjęty został przez Zarząd Województwa Łódzkiego uchwałą Nr 1244/06 w dniu 22 grudnia 2006 r. Zmiany w dokumencie zatwierdzone zostały przez tenże Zarząd w dniu 31 stycznia 2007 r. na podstawie *Informacji w zakresie zmian do Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Łódzkiego na lata 2007-2013* oraz zmiany przyjętej uchwałą Nr 158/07 ZWŁ z dnia 20 lutego 2007 r. związane z uwagami zgłoszonymi w trakcie konsultacji międzyresortowych przeprowadzonych w dniu 14 lutego 2007 r. i podczas posiedzenia Komitetu Rady Ministrów w dniu 15 lutego 2007 r.

Instytucją Zarządzającą Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Łódzkiego na lata 2007-2013 jest Zarząd Województwa Łódzkiego.

Projekt Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Łódzkiego dostępny jest na stronie internetowej www.lodzkie.pl.

Celem strategicznym RPO dla województwa łódzkiego jest „integracja regionu z europejską i globalną przestrzenią społeczno-gospodarczą jako środkowoeuropejskiego centrum rozwoju, sprzyjającego zamieszkaniu i gospodarce oraz dążenie do budowy wewnętrznej spójności przy zachowaniu różnorodności jego miejsc”.

Powyższy cel wpisuje się w ramy Strategicznych Wytycznych Wspólnoty na lata 2007-2013 skupiając się na poprawie sytuacji społecznej i gospodarczej województwa łódzkiego, które dzięki wdrażanym środkom ma poprawić swoją gospodarkę, zapewnić zrównoważony rozwój i wzbogacić życie społeczne, a przez to doprowadzić do wykształcenia się centrum wzrostu gospodarczego niwelującego dysproporcje rozwojowe w Unii Europejskiej.

W ramach RPO Województwa Łódzkiego przewiduje się środki finansowe na wsparcie inwestycji związanych z ochroną zabytków i rozwój infrastruktury związanej z dostępnością obiektów dziedzictwa kulturowego, w ramach poniżej zaprezentowanych osi priorytetowych.

Oś priorytetowa I: Infrastruktura transportowa

Cel szczegółowy:

Poprawa dostępności komunikacyjnej województwa łódzkiego

Cele operacyjne:

- poprawa bezpieczeństwa ruchu drogowego w województwie łódzkim,
- wzrost konkurencyjności oraz poprawa jakości transportu publicznego w miastach,
- zwiększenie wykorzystania transportu kolejowego w przewozach pasażerskich i towarowych,

Wsparcie dotyczyć może m.in. budowy lub przebudowy dróg, drogowych obiektów inżynierskich, obwodnic miast i miejscowości wraz z towarzyszącą infrastrukturą drogową; budowa ciągów pieszo-rowerowych, ścieżek rowerowych; przebudowa miejsc szczególnie niebezpiecznych; usprawnianie systemu ratownictwa na drogach. Działania z zakresu transportu drogowego oraz bezpieczeństwa ruchu drogowego będą mogły być realizowane na wszystkich drogach wojewódzkich, powiatowych, gminnych oraz drogach leśnych uzupełniających drogi publiczne.

Finansowanie

Kategorie interwencji:

- 18 - Tabor kolejowy
- 23 - Drogi regionalne/lokalne
- 24 - Ścieżki rowerowe

Główne typy projektów:

1. Budowa lub przebudowa drogowych obiektów inżynierskich, obwodnic wraz z towarzyszącą infrastrukturą drogową.
2. Budowa lub przebudowa ciągów pieszo-rowerowych, ścieżek rowerowych.
3. Budowa lub przebudowa linii kolejowych.
4. Zakup taboru kolejowego lub inwestycje podnoszące jego standard.
5. Budowa lub przebudowa węzłów przesiadkowych między różnymi systemami transportu w celu umożliwienia integracji ruchu na tych węzłach.

Oś priorytetowa II: Ochrona środowiska, zapobieganie zagrożeniom i energetyka

Cel szczegółowy

Poprawa stanu środowiska naturalnego i bezpieczeństwa energetycznego

Cele operacyjne

- przeciwdziałanie powstawaniu zagrożeń środowiskowych i zmniejszanie ich skutków,

W związku z obserwowanym w regionie niszczeniem walorów przyrodniczo-krajobrazowych, w ramach działań na rzecz ochrony przyrody wspierane będą m.in. przedsięwzięcia na rzecz kształtowania postaw ekologicznych obywateli (szkolenia, kampanie informacyjno-promocyjne, itp.) powinny stanowić uzupełnienie dla inwestycji np. w zakresie wdrażania nowoczesnych systemów recyklingu odpadów, w celu uświadomienia społeczeństwu zasad działania oraz zapewnienia jak najlepszego funkcjonowania takiego systemu. Działania w obszarze kształtowania postaw ekologicznych mieszkańców realizowane w ramach RPO WL będą skoordynowane z działaniami realizowanymi w Programie Operacyjnym Infrastruktura i Środowisko.

Finansowanie:

Kategorie interwencji

51 - Promowanie bioróżnorodności i ochrony przyrody (w tym NATURA 2000)

53 - Zapobieganie zagrożeniom (w tym opracowanie i wdrażanie planów i instrumentów zapobiegania i zarządzania zagrożeniami naturalnym i technologicznym)

Oś priorytetowa III. Gospodarka, innowacyjność, przedsiębiorczość.

Cel szczegółowy:

Rozwój innowacyjnej i konkurencyjnej gospodarki w województwie.

Jednym z celów operacyjnych jest poprawa atrakcyjności rekreacyjnej i turystycznej

W ramach programu wspierane będą działania podejmowane w celu zwiększenia atrakcyjności rekreacyjnej i turystycznej regionu. W ramach RPO będzie można uzyskać dofinansowanie na projekt polegające na budowie, przebudowie już istniejącej infrastruktury turystycznej lub jej rozbudowie, bądź nadaniu funkcji turystycznych obiektom, które dotychczas miały inne przeznaczenie (...) oznakowanie szlaków turystycznych.

W ramach rozwoju turystyki aktywnej wspierana będzie także budowa lub przebudowa infrastruktury sportowej oraz poprawa atrakcyjności rekreacyjnej i turystycznej regionu.

W ramach tego Priorytetu można realizować projekty polegające na marketingu i promocji produktów („marek”) regionalnych, budowie tworzenia infrastruktury informacyjnej wraz z tworzeniem nowoczesnych systemów, wspieraniu działań na rzecz propagowania i wykorzystania dziedzictwa naturalnego w zgodzie z zasadą zrównoważonego rozwoju, działaniach promocyjnych w zakresie turystyki (między innymi przez wydawnictwa edukacyjno – promocyjne).

Finansowanie:

Kategorie interwencji:

05 - Usługi w zakresie zaawansowanego wsparcia dla przedsiębiorstw i grup przedsiębiorstw

08 - Inne inwestycje w przedsiębiorstwa

09 - Inne działania mające na celu pobudzanie badań, innowacji i przedsiębiorczości w MŚP

57 - Inne wsparcie na rzecz wzmocnienia usług turystycznych

Główne typy projektów:

1. Marketing i promocja produktów lub „marek” regionalnych.
2. Budowa lub przebudowa infrastruktury turystycznej (również kongresowej).
3. Tworzenie infrastruktury informacyjnej wraz z tworzeniem nowoczesnych systemów informacji turystycznej.
4. Działania na rzecz promowania lub wykorzystania dziedzictwa przyrodniczego w zgodzie z zasadą zrównoważonego rozwoju.
5. Rozwój infrastruktury służącej rozwojowi aktywnych form turystyki: budowa lub przebudowa obiektów sportowych i rekreacyjnych.
6. Działania promocyjne w zakresie turystyki.

Oś priorytetowa IV: Społeczeństwo informacyjne

Cel szczegółowy:

Rozwój społeczeństwa informacyjnego

Cele operacyjne:

- poprawa wykorzystania zaawansowanych technologii informacyjnych przez mieszkańców,
- wyrównanie dysproporcji w zakresie dostępu i wykorzystania technologii informacyjnych i komunikacyjnych (ICT) na terenie województwa łódzkiego.

Celem wsparcia jest umożliwienie wszystkim mieszkańcom i przedsiębiorstwom regionu dostępu do sieci szerokopasmowej przy minimalnej szybkości przesyłu danych na poziomie 250 Kb/s na mieszkańca, jako działanie komplementarne do projektów rozwoju sieci szerokopasmowej wdrażanych przez przedsiębiorstwa komercyjne.

Wsparcie inicjatywy lokalnych i subregionalnych na rzecz ograniczenia wykluczenia cyfrowego i e-Integracji społeczności wiejskich.

Program stwarza również możliwości rozwoju sektora usług publicznych poprzez wdrażanie zaawansowanych systemów informatycznych oraz budowę sieci wewnętrznych, usprawniających zarządzanie (np. e-zdrowie), zwiększających zasięg nauczania (e-kształcenie) i promocji (e-kultura) oraz polepszających skuteczność oddziaływania (systemy dla policji, straży pożarnej oraz ratownictwa drogowego i medycznego).

Na wsparcie, w ramach tej osi priorytetowej, mogą ponadto liczyć wszyscy beneficjenci z sektora publicznego, którzy dzięki wdrożeniu rozwiązań informatycznych przyczynią się do poprawy jakości życia publicznego.

Finansowanie:

Kategorie interwencji:

- 10 - Infrastruktura telekomunikacyjna (*w tym sieci szerokopasmowe*)
- 11 - Technologie informacyjne i komunikacyjne (*dostęp, bezpieczeństwo, interoperacyjność, zapobieganie zagrożeniom, badania, innowacje, treści cyfrowe, itp.*)
- 13 - Usługi i aplikacje dla obywateli (*e-zdrowie, e-administracja, e-edukacja, e-integracja, e-kultura, itp.*)
- 14 - Usługi i aplikacje dla MSP (*e-handel, kształcenie i szkolenie, tworzenie sieci itp.*)
- 15 - Inne działania mające na celu poprawę dostępu MSP do TIK i ich wydajne użytkowanie

Główne typy projektów:

1. Tworzenie publicznych punktów dostępu do Internetu,
2. Tworzenie oraz rozwijanie geograficznych systemów informacji przestrzennej (GIS).

W ramach tego priorytetu będą mogły być dofinansowane projekty dotyczące udostępnienia baz danych z zakresu dziedzictwa kulturowego.

Oś priorytetowa V: Infrastruktura społeczna

Cel szczegółowy:

Zapewnienie dogodnych warunków do rozwoju zasobów ludzkich

Cele operacyjne:

- podniesienie jakości infrastruktury edukacyjnej oraz jakości kształcenia,
- kształtowanie i rozwijanie kulturowej tożsamości regionalnej.

W ramach tej osi realizowane będą działania m. in. na rzecz rozwoju bazy edukacyjnej oraz kultury w zakresie podniesienia standardu infrastruktury oraz polepszenia dostępności do oferowanych usług.

Wspieranie walorów dziedzictwa kulturowego regionu wpłynie na budowanie i kształtowanie tożsamości regionalnej wynikającej z wielokulturowej tradycji. Aby cel ten osiągnąć należy przede wszystkim przeprowadzić działania w zakresie budowy, przebudowy lub wyposażenia obiektów kultury, umożliwiając kształtowanie szerokiej oferty kultury oraz mobilizację aktywności kulturalnej mieszkańców. Rozwój bazy infrastrukturalnej umożliwi także kreowanie wydarzeń kulturalnych na wyższym poziomie oraz ich oferowanie szerszej grupie odbiorców. Ze względu na liczne zabytki oraz obiekty historyczne, w ramach osi priorytetowej wspierana będzie także ochrona oraz zachowanie architektonicznego dziedzictwa kulturowego regionu, z zachowaniem pełnionych przez nie dotychczas funkcji kulturalnych lub nadaniem takich funkcji. Realizowane będą także projekty związane z podniesieniem bezpieczeństwa zasobów instytucji kulturalnych, w szczególności w zakresie zabezpieczeń przeciwpożarowych, przeciwwłamaniowych.

W ramach osi priorytetowej wspierane będą także inwestycje z zakresu infrastruktury informacyjnej oraz tworzenia centrów informacji w obszarze kultury. Kształtowanie i rozwijanie kulturowej tożsamości regionalnej zostanie również wsparte poprzez realizację działań promocyjnych z zakresu kultury, w ramach promocji imprez kulturalnych lub rozwoju i promocji lokalnych lub regionalnych produktów kulturowych.

Finansowanie:

Kategorie interwencji:

- 58 - Ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego
- 59 - Rozwój infrastruktury kulturalnej
- 79 - Pozostała infrastruktura społeczna

Główne typy projektów:

1. Budowa lub przebudowa infrastruktury kulturalnej lub wyposażenie obiektów kulturalnych (do 5 mln. euro).
2. Prace konserwatorskie, restauratorskie lub inne roboty budowlane dopuszczalne w przypadku zabytków (odpowiednio - obiektów historycznych).
3. Tworzenie infrastruktury informacyjnej wraz z tworzeniem nowoczesnych systemów informacji kulturalnej.
4. Działania promocyjne w zakresie kultury.
5. Działania związane z podniesieniem bezpieczeństwa zasobów instytucji kulturalnych w zakresie zabezpieczeń przeciwpożarowych, przeciwwłamaniowych.

Oś priorytetowa VI: Odnowa obszarów miejskich

Cel szczegółowy:

Ożywienie gospodarcze i społeczne na terenach zdegradowanych w obszarach miejskich

Cele operacyjne:

- rewitalizacja substancji architektonicznej terenów i obiektów przemysłowych i powojennych,
- zwiększenie atrakcyjności obszarów miejskich dla inwestorów lokalnych i zewnętrznych,
- odnowa zdegradowanych dzielnic mieszkaniowych, w tym rewitalizacja substancji mieszkaniowej.

W ramach tej osi priorytetowej realizowane będą przedsięwzięcia polegające na rewitalizacji obszarów problemowych zdefiniowanych w lokalnych programach rewitalizacji, tworzonych przy pomocy metod opartych na partycypacji społecznej, gwarantujących długofalowość realizowanych zadań i osiągnięcie spójnych celów. Pod pojęciem rewitalizacji rozumie się kompleksowe działania prowadzące do przemian ekonomicznych, społecznych i przestrzennych na określonym obszarze zdegradowanym,

przyczyniające się przede wszystkim do ożywienia gospodarczego i społecznego, przywrócenia ładu architektonicznego i przestrzennego oraz poprawy jakości życia mieszkańców i odbudowy więzi społecznych.

Dofinansowaniu podlegać będą także projekty obejmujące rehabilitację przestrzeni publicznej terenów rewitalizowanych, w tym m.in. budowę lub rehabilitację małej architektury oraz tworzenie lub modernizację miejsc rekreacji lub terenów zielonych.

Wspierane będą działania z zakresu budowy odpowiednich zabezpieczeń przeciwpożarowych i przeciwwłamaniowych w rewitalizowanych obiektach oraz systemów monitoringu służących poprawie bezpieczeństwa publicznego.

W celu zabezpieczenia i utrwalenia substancji zabytkowej, współfinansowane będą w szczególności prace konserwatorskie, restauratorskie lub inne roboty budowlane. Odnosi się to także odpowiednio do obiektów historycznych. Działania te prowadzone będą w celu przystosowania w/w obiektów do nowych funkcji lub utrzymania funkcji dotychczasowych. Nie dotyczy to typów projektów przewidzianych do współfinansowania w ramach osi priorytetowej V w zakresie kultury.

W ramach osi priorytetowej wsparcie uzyskają projekty polegające na renowacji części wspólnych wielorodzinnych budynków mieszkalnych, co obejmuje inwestycje w zakresie instalacji technicznych budynku, działania w zakresie oszczędności energetycznej, odnowienie głównych elementów konstrukcji budynku, którymi są: dach, elewacja zewnętrzna, stolarka okienna lub drzwiowa, klatki schodowe, korytarze wewnętrzne lub zewnętrzne, wejścia, elementy konstrukcji zewnętrznej budynku, windy.

Niezwykle istotne dla wszystkich projektów realizowanych w ramach tej osi priorytetowej jest uwzględnienie wymiaru społecznego w planowanych działaniach inwestycyjnych, przyczyniających się do poprawy jakości życia, bezpieczeństwa i umacniania więzi społecznych

Finansowanie:

Kategorie interwencji:

61 - Zintegrowane projekty na rzecz rewitalizacji obszarów miejskich i wiejskich

78 - Infrastruktura mieszkalnictwa

Główne typy projektów:

1. Renowacja, modernizacja, przebudowa budynków lub obiektów (w szczególności w zdegradowanych dzielnicach miast, osiedlach mieszkaniowych, obszarach przemysłowych i powojkowych), łącznie z ich adaptacją do nowych funkcji, przyczyniających się do tworzenia nowych miejsc pracy.
2. Renowacja obiektów historycznych lub zabytkowych (w tym obiektów architektury przemysłowej) oraz ich adaptacja do nowych funkcji.
3. Kompleksowe zagospodarowanie przestrzeni publicznej wokół rewitalizowanych obiektów, w tym budowa lub modernizacja małej architektury oraz tworzenie lub rehabilitacja miejsc rekreacji i terenów zielonych.
4. Przebudowa, wymiana lub modernizacja instalacji komunalnej (w tym przede wszystkim wodnokanalizacyjnej, elektrycznej, ciepłowniczej i gazowej) w rewitalizowanych obiektach.
5. Modernizacja budynków wielorodzinnych oraz budynków będących własnością publiczną na defaworyzowanych obszarach miast, które będą przeznaczone na potrzeby mieszkaniowe gospodarstw domowych o niskich dochodach lub osób o specjalnych potrzebach obejmująca:
 - modernizację głównych elementów konstrukcyjnych budynków (dachu, fasady, okien, klatek schodowych, wejść i ich części zewnętrznych, wind etc.),
 - modernizację infrastruktury technicznej budynków (sieć wodociągowa i kanalizacyjna, instalacje elektryczne, instalacje przeciwpożarowe, systemy wentylacyjne, systemy gromadzenia odpadów),
 - podniesienie efektywności energetycznej budynków poprzez modernizację systemu ciepłowniczego i izolacyjnego, urządzeń centralnego ogrzewania, sieci ciepłowniczych oraz promocja odnawialnych źródeł energii.
6. Budowa systemów monitoringu w celu podniesienia bezpieczeństwa przestrzeni publicznej wokół rewitalizowanych obiektów.

7. Tworzenie systemów zabezpieczeń przeciwpożarowych i przeciwwłamaniowych w rewitalizowanych obiektach.
8. Przygotowanie terenów na obszarach objętych rewitalizacją pod realizację nowych inwestycji gospodarczych (w tym uzbrojenie terenu pod przyszłe inwestycje, wyburzanie obiektów, przygotowanie obiektów do potrzeb działalności gospodarczej).

Beneficjenci Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Łódzkiego to:

- jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia
- jednostki organizacyjne posiadające osobowość prawną
- organy administracji rządowej
- parki narodowe i krajobrazowe/podmioty sprawujące nadzór lub zarządzające ochroną obszarów chronionych
- PGL Lasy Państwowe i jego jednostki organizacyjne
- zakłady opieki zdrowotnej funkcjonujące w ramach publicznego systemu ochrony zdrowia
- jednostki naukowe
- instytucje kultury
- szkoły wyższe / uczelnie wyższe
- osoby prawne i fizyczne będące organami prowadzącymi szkoły i placówki
- jednostki systemu ratownictwa medycznego
- jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną (nie wymienione wyżej/pozostałe/inne)
- organizacje pozarządowe
- kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych
- instytucje otoczenia biznesu/instytucje i organizacje wspierające rozwój przedsiębiorczości i innowacyjności
- spółdzielnie i wspólnoty mieszkaniowe
- przedsiębiorcy/ MŚP

9.2.3. Finansowanie zadań związanych z realizacją gminnego programu opieki nad zabytkami w ramach programów sektorowych.

I. Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko

Program o charakterze ponadregionalnym, w ramach, którego zadania z zakresu kultury mogą być wspierane w Priorytecie XII „Kultura i dziedzictwo kulturowe”.

Priorytet XII „Kultura i dziedzictwo kulturowe”

Cel główny priorytetu: Wykorzystanie potencjału kultury i dziedzictwa kulturowego o znaczeniu światowym i europejskim dla zwiększenia atrakcyjności Polski.

Cele szczegółowe priorytetu

- Ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego o znaczeniu ponadregionalnym.
- Poprawa stanu infrastruktury kultury o znaczeniu ponadregionalnym oraz zwiększenie dostępu dokultury.

Projekty z zakresu ochrony zabytków będą mogły być wspierane w ramach Działania 12.1 „Ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego o znaczeniu ponadregionalnym”. Celem działania jest ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego o znaczeniu ponadregionalnym.

W ramach tego działania wspierane mogą być projekty z zakresu ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego. Obszarem wsparcia objęte są zabytki o znaczeniu ponadregionalnym, w tym zabytki wpisane na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturalnego i Naturalnego UNESCO lub uznane przez Prezydenta RP za Pomniki Historii. Wsparciem objęte będą

również projekty z zakresu ochrony i zachowania ruchomych obiektów dziedzictwa kulturowego. Działanie obejmuje także dofinansowanie przedsięwzięć z zakresu digitalizacji zasobów bibliotecznych, archiwalnych i muzealnych, w tym tworzenie wirtualnych muzeów.

Efektom realizacji projektów będzie nie tylko poprawa stanu zabytków o znaczeniu europejskim i ogólnopolskim, ale także wzrost znaczenia kultury w kreowaniu miejsc pracy i PKB oraz wzrost atrakcyjności kraju dla turystów, inwestorów i mieszkańców.

Rodzaje projektów wpieranych w ramach działania:

- projekty związane z rewitalizacją, rewaloryzacją, konserwacją, renowacją, zachowaniem, modernizacją, a także adaptacją na cele kulturalne zabytkowych obiektów i zespołów obiektów wraz z ich otoczeniem, (tu możliwe projekty związane z obiektami kolejowymi – w porozumieniu z gminami sąsiednimi)
- konserwacja archiwaliów, starodruków, księgozbiorów oraz innych zabytków ruchomych,
- rozwój zasobów cyfrowych w dziedzinie zasobów bibliotecznych i archiwalnych oraz zasobów wirtualnych muzeów,
- przystosowanie obiektów zabytkowych do potrzeb osób niepełnosprawnych oraz specyficznych grup odwiedzających, m.in. osób starszych, dzieci i młodzieży,
- tworzenie kompleksowych systemów informacji oraz zabezpieczeń przed nielegalnym wywozem dzieł sztuki przez granice oraz zabezpieczenie zabytków ruchomych przed kradzieżą i zniszczeniem,
- przygotowanie dokumentacji niezbędnej do wnioskowania i realizacji przedsięwzięcia.

Rodzaje beneficjentów:

- jednostki samorządu terytorialnego,
- kościelne osoby prawne,
- instytucje kultury: samorządowe, państwowe oraz współprowadzone z ministrem właściwym ds. kultury i dziedzictwa narodowego,
- uczelnie publiczne,
- archiwa państwowe,
- organizacje pozarządowe ze sfery kultury działające w interesie publicznym.

Zadania podejmowane w ramach Priorytetu XII są komplementarne z programami regionalnymi.

Instytucją pośredniczącą, odpowiedzialną za wdrażanie Priorytetu XII będzie Minister właściwy ds. kultury i dziedzictwa narodowego.

Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko dostępny jest na stronie internetowej www.mrr.gov.pl

II. Program Operacyjny Kapitał Ludzki

Program ten stanowi jeden z elementów systemu realizacji Narodowej Strategii Spójności na lata 2007-2013. Zgodnie z projektem Narodowej Strategii Spójności, na Program Operacyjny Kapitał Ludzki przeznaczona zostanie całość środków Europejskiego Funduszu Społecznego w Polsce na lata 2007 – 2013. Celem Programu jest umożliwienie pełnego wykorzystania potencjału zasobów ludzkich poprzez wzrost zatrudnienia i zdolności adaptacyjnej przedsiębiorstw i ich pracowników, podniesienie poziomu wykształcenia społeczeństwa, zmniejszenie obszarów wykluczenia społecznego oraz wsparcie dla budowy struktur administracyjnych państwa.

Instytucją Zarządzającą jest Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, a Instytucjami Pośredniczącymi w zależności od priorytetu - Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Ministerstwo Edukacji i Nauki, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, Ministerstwo Zdrowia oraz samorządy województw.

Priorytet IX: Aktywizacja obszarów wiejskich - regionalny

Cel priorytetu: Zmniejszenie dysproporcji w zakresie rozwoju zasobów ludzkich pomiędzy wsią a miastem.

Priorytet będzie realizowany m.in. poprzez wsparcie dla inicjatyw lokalnych oraz paktów na rzecz aktywizacji społeczności lokalnych, przyczyniających się do tworzenia oraz realizacji lokalnych strategii rozwoju kapitału ludzkiego poprzez zatrudnienie, integrację społeczną oraz edukację na obszarach wiejskich. Projekty takie mogą mieć kluczowe znaczenie przy aplikowaniu o środki finansowe w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 - Działanie „Odnowa i rozwój wsi” (opisane poniżej).

III. Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013

Program ten przewiduje wsparcie działań mających na celu poprawę jakości życia. Dotyczą one odnowy wsi, poprawy stanu dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego.

Realizacja Działania „Odnowa i rozwój wsi” ma przyczynić się do tworzenia warunków dla rozwoju społeczno-ekonomicznego obszarów wiejskich i aktywizacji ludności wiejskiej w drodze wsparcia realizacji projektów związanych z zagospodarowaniem przestrzeni publicznej, w tym utrzymaniem, odbudową i poprawą stanu dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego wsi. Celem działania jest poprawa jakości życia na obszarach wiejskich przez zaspokojenie potrzeb społecznych i kulturalnych mieszkańców wsi oraz promowanie obszarów wiejskich, umożliwianie rozwoju tożsamości społeczności wiejskiej, zachowanie dziedzictwa kulturowego i specyfiki obszarów wiejskich oraz wzrost atrakcyjności turystycznej i inwestycyjnej obszarów wiejskich.

Pomocy udziela się podmiotom z tytułu inwestycji w zakresie:

1. remontu, przebudowy i wyposażenia obiektów pełniących funkcje publiczne, społeczno-kulturalne, rekreacyjne i sportowe, w tym obiektów zabytkowych,
2. remontu, przebudowy i wyposażenia obiektów służących promocji obszarów wiejskich, w tym propagowaniu i zachowaniu dziedzictwa kulturowego, tradycji, sztuki lub kultury,
3. kształtowania przestrzeni publicznej,
4. budowy lub remontu, przebudowy publicznej infrastruktury związanej z rozwojem funkcji turystycznych, sportowych i społeczno-kulturalnych,
5. zakupu obiektów zabytkowych lub charakterystycznych dla tradycji budownictwa w danym regionie oraz ich adaptację na cele publiczne,
6. odnawiania, eksponowania lub konserwacji lokalnych pomników historii, obiektów architektury sakralnej i miejsc pamięci.

Beneficjentami są:

- gmina,
- instytucja kultury, dla której organizatorem jest jednostka samorządu terytorialnego,
- kościół lub związek wyznaniowy,
- organizacja pozarządowa.

Pomoc może być przyznana, jeżeli:

1. Projekt jest realizowany:

- a) w gminie wiejskiej, albo
- b) w gminie miejsko-wiejskiej, z wyłączeniem miast liczących powyżej 5 tys. mieszkańców, albo
- c) w miastach o liczbie mieszkańców mniejszej niż 5 tys.;

2. Projekt jest objęty planem odnowy miejscowości, zgodnym ze strategią rozwoju gminy lub studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy bądź miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego;

3. Projekt nie ma charakteru komercyjnego;

4. W przypadku, gdy projekt realizowany będzie na nieruchomości nie należącej do beneficjenta, beneficjent powinien posiadać prawo do dysponowania tą nieruchomością przez okres 7 lat po zakończonej realizacji projektu;

5. Beneficjent będący organizacją pozarządową ma status organizacji pożytku publicznego w rozumieniu ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz. U. z 2003 r., Nr 96, poz. 873) i działa w obszarze zbieżnym z celami działania, w szczególności na rzecz aktywizacji ludności, rozwoju oraz zachowania dziedzictwa kulturowego lub przyrodniczego;

6. Projekt składany przez instytucję kultury, dla której organizatorem jest jednostka samorządu terytorialnego został zaakceptowany przez tę jednostkę;

7. Projekt realizowany w ramach osi 4 uzyskał akceptację odpowiedniej Lokalnej Grupy Działania.

Beneficjenci – jednostki samorządu terytorialnego i instytucje kultury muszą mieć zapewniony wkład z krajowych środków publicznych w wysokości, co najmniej 25 % kosztów kwalifikowalnych projektu, pochodzących ze źródeł innych niż środki PROW. Beneficjenci - organizacje pozarządowe, kościoły i związki wyznaniowe otrzymują pomoc pochodzącą z publicznych środków Unii Europejskiej i krajowych.

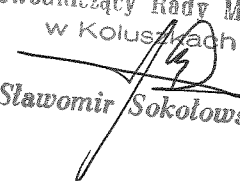
Maksymalna wysokość pomocy na realizację projektów w jednej miejscowości wynosi 500 tys. zł w okresie realizacji Programu.

Instytucją zarządzającą Programem jest Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi, zaś wdrażaniem tego działania zajmują się poszczególne samorządy wojewódzkie.

Program dostępny jest na stronie internetowej www.minrol.gov.pl.

W przygotowaniu informacji na temat finansowania korzystano z następujących publikacji:

- Regionalny Program Operacyjny Województwa Łódzkiego na lata 2007 – 2013, Łódź, grudzień 2006 r. dostępny jest na stronie internetowej www.lodzkie.pl/lodzkie/fundusze/programowanie/rop
- Informacje dotyczące Mechanizmu Finansowego EOG i Norweskiego Mechanizmu Finansowego znajdują się na stronie internetowej www.eog.pl.
- Informacje na temat programu Rozwój Inicjatyw Lokalnych dostępne są na stronie internetowej www.mk.gov.pl/po
- Informacje dotyczące sposobów finansowania dostępne są na stronie internetowej Narodowego Centrum Kultury www.regiony.nck.pl.
- Informacje na temat programu operacyjnego „Promesa Ministra Kultury” dostępne są na stronie internetowej www.mk.gov.pl/po
- Informacje na temat programu operacyjnego „Dziedzictwo Kulturowe” dostępne są na stronach internetowych www.mk.gov.pl/po
- Informacje na temat programu operacyjnego Kultura 2007-2013, znajdują się na stronach internetowych www.mkidn.gov.pl/po
- Możliwość współfinansowania projektów z zakresu ochrony zabytków ze środków Ministra Kultury Dziedzictwa Narodowego omówione są na stronach internetowych: www.mkidn.gov.pl
- Szczegółowe informacje dotyczące Mechanizmu Finansowego EOG i Norweskiego Mechanizmu Finansowego znajdują się na stronie internetowej www.eog.pl.
- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich dostępny jest na stronie internetowej www.minrol.gov.pl
- Program Operacyjny kapitał Ludzki dostępny jest na stronie internetowej www.mrr.gov.pl
- Program Operacyjny infrastruktura i Środowisko dostępny jest na stronie internetowej www.mrr.gov.pl
- Informacje dotyczące możliwości finansowania przy wykorzystaniu ustawy o partnerstwie publiczno-prywatnym znajdują się na stronie internetowej www.partnerstwopublicznoprywatne.info/ustawa_ppp.php
- Wojewódzki program opieki nad zabytkami w województwie łódzkim

Przewodniczący Rady Miejskiej
w Koluszach

Sławomir Sokółowski